089.95911
อ234พ

อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ

พระครูจันทรโศภน

(นาค จนฺทสโร)

วัดทัศนารุณสุนทริการาม (วัดตะพาน)

๘ มีนาคม ๒๕๒๙

9488

อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ

พระครูจันทรโศภน

(นาค จนฺทสโร)

วัดทัศนารุณสุนทริการาม (วัดตะพาน)

๘ มีนาคม ๒๕๒๔

คณะศิษยานุศิษย์ขอขอบพระคุณแด่ท่านทั้งหลายที่ได้กรุณาให้เกียรติมาร่วมงานครั้งนี้ และขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือให้งานครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หากจะมีสิ่งหนึ่งประการใดขาดตกบกพร่องไปบ้าง ตั้งแต่วันตั้งศพสวดอภิธรรมจนกระทั่งถึงวันพระราชทานเพลิงศพนี้ คณะศิษยานุศิษย์หวังว่าคงจะได้รับอภัยจากท่านทั้งหลาย

เลขหมู่ 089.95911
0234 พ
เลขทะเบียน 017497

พิมพ์ที่ บริษัท วัชรินทร์การพิมพ์ จำกัด 350–354 ถนนพระสเมรุ โทร. 2812197 2812205
นายทวีชัย วัชรินทรานนท์ ผู้พิมพ์–ผู้โฆษณา พ.ศ. 2524

12930

(แบบ ค.)
สำนักพระราชวัง

หมายรับสั่งที่ ๑๕๑๙

๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

พระราชทานเพลิงศพ พระครูจันทรโศภน (นาค จนฺทสโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดทัศนารุณสุนทริการาม ณ เมรุวัดทัศนารุณสุนทริการาม เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

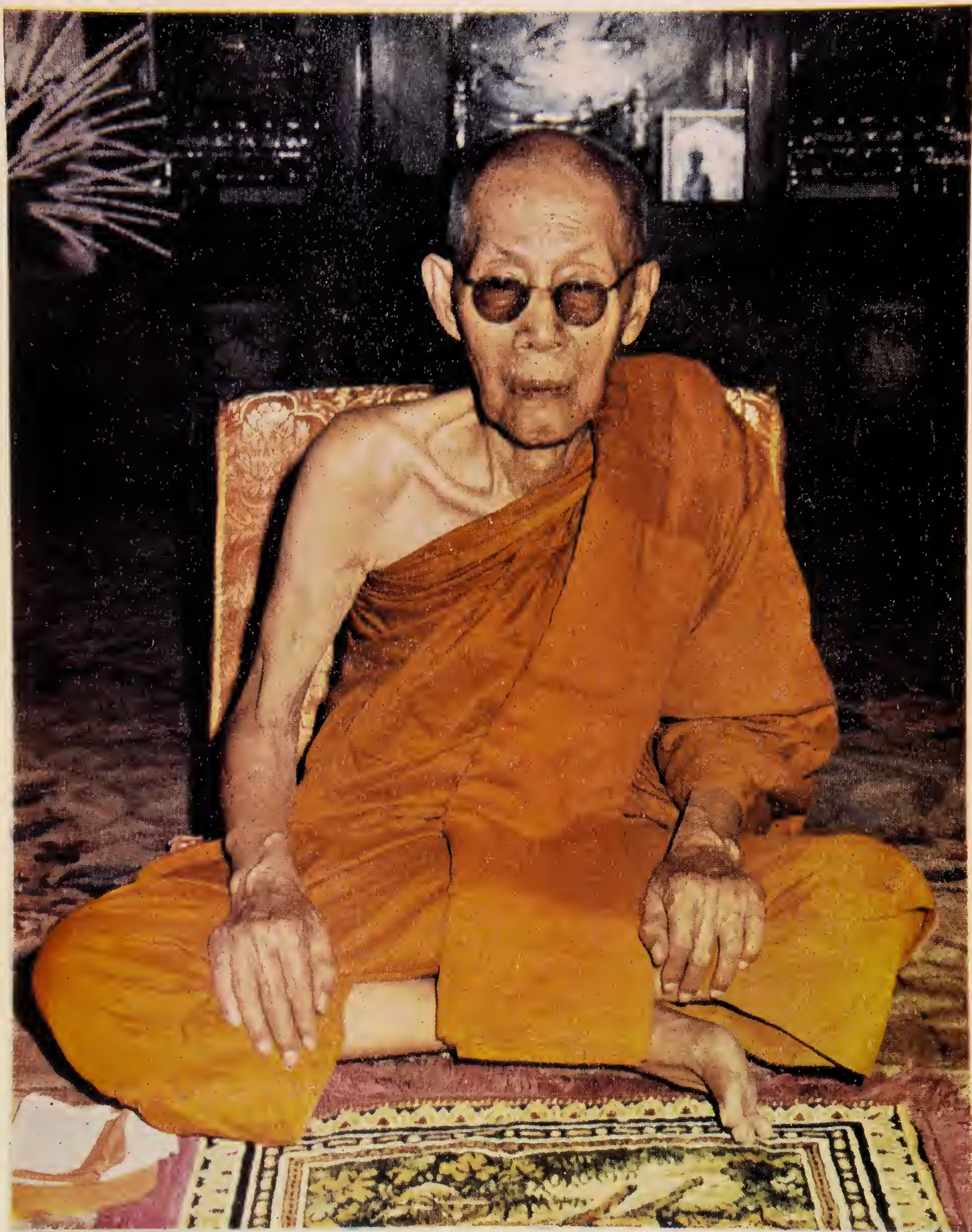
วิชัย/พิมพ์/......../ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระครูจันทรโศภน เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

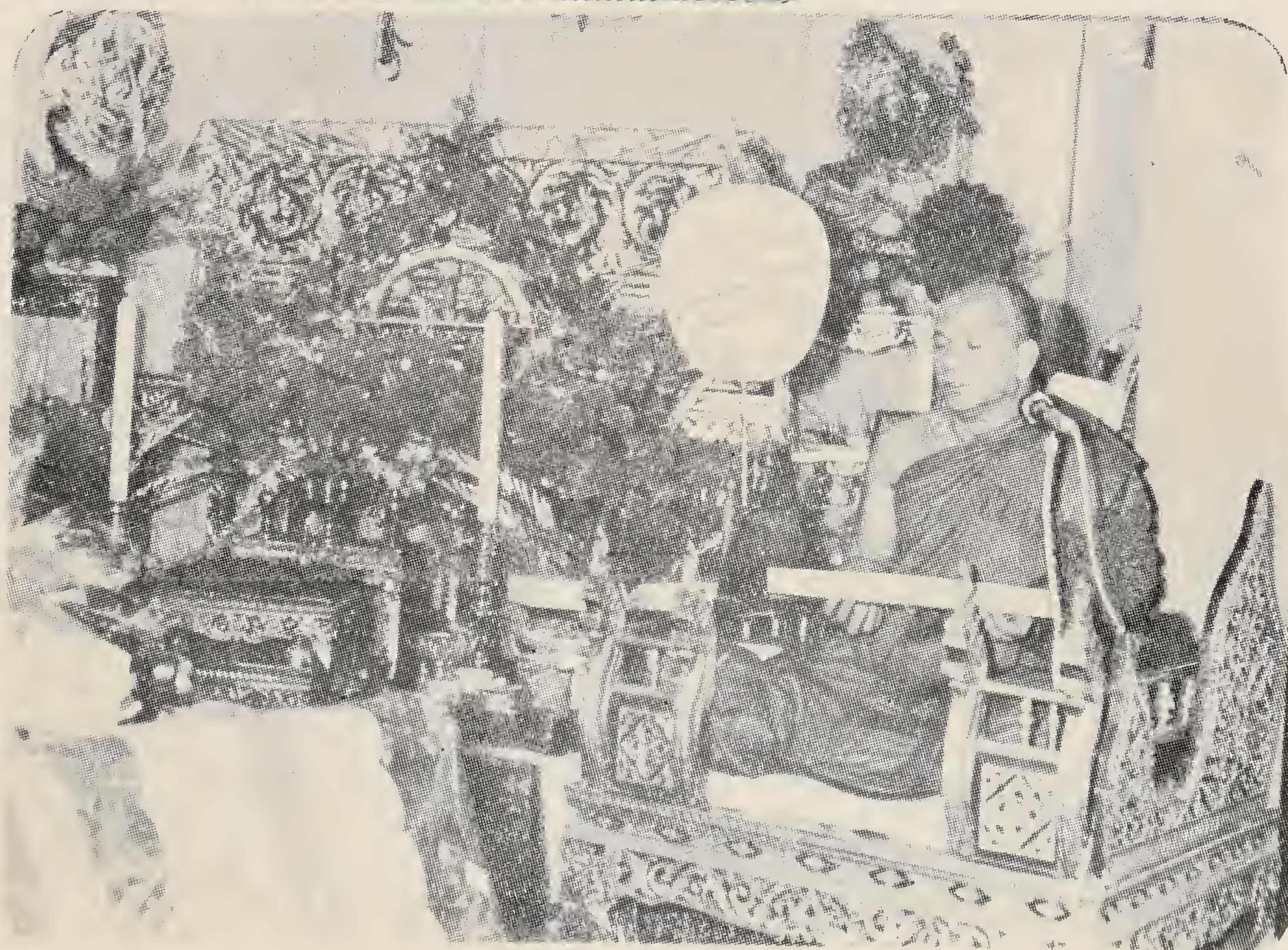

ชาตะ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๗

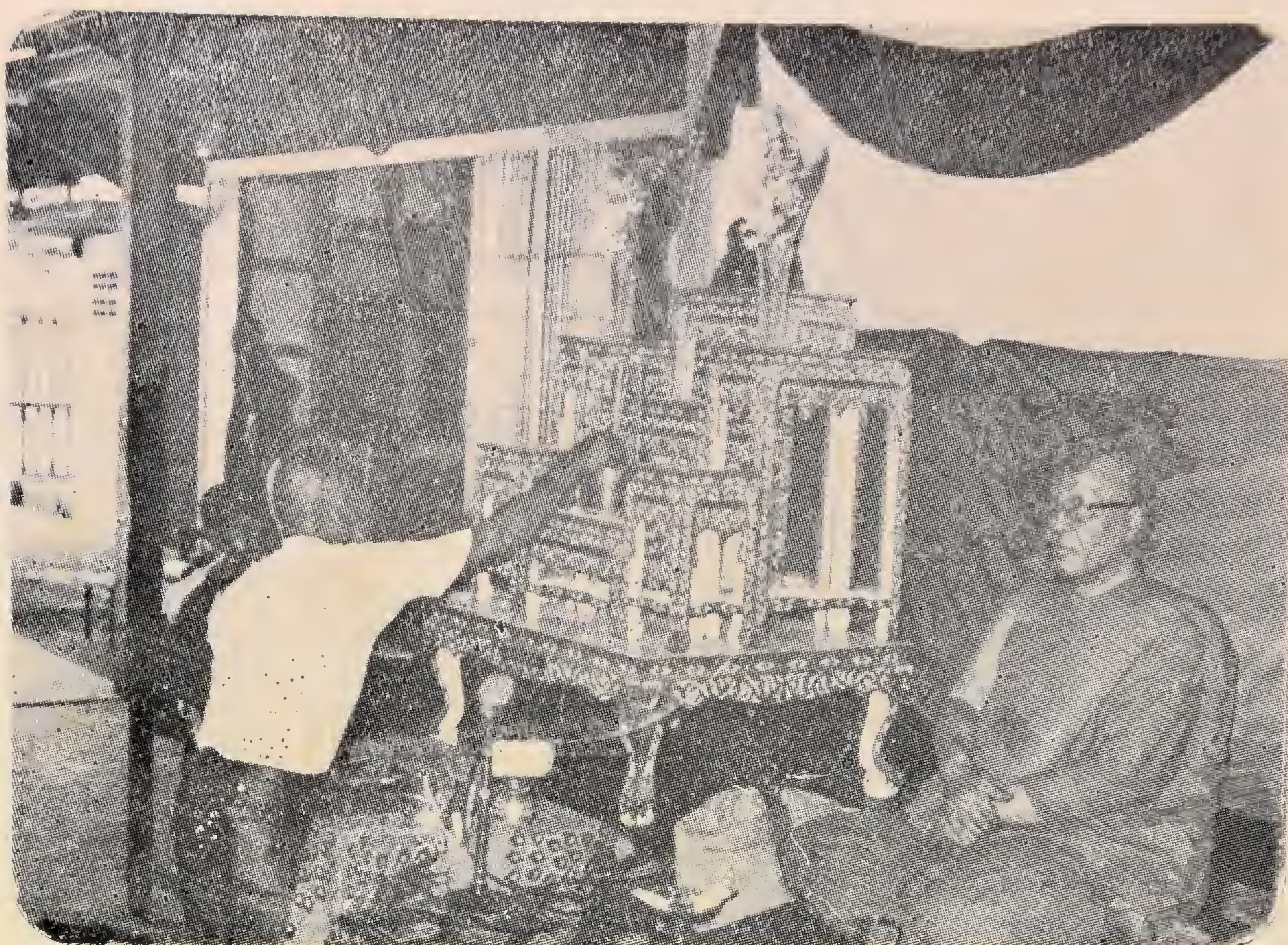
มรณะ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

พระวิสุทธาธิบดี เจ้าคณะนครหลวงกรุงเทพธนบุรี แสดงพระธรรมเทศนา ในวันบำเพ็ญกุศล สตฺตมวาร (๗ วัน)

พระราชกิตติเวที เจ้าคณะเขตดุสิต แสดงพระธรรมเทศนา ในวันบำเพ็ญกุศล สตมวาร (๑๐๐ วัน)

พระธรรมกิตติโสภณ รองเจ้าอาวาส วัดเบญจมบพิตร
แสดงพระธรรมเทศนา ในวันบำเพ็ญกุศล ปญฺญาสมวาร (๕๐ วัน)

ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ หอสวดมนต์
วัดทัศนารุณสุนทริการาม

คำนำ

ในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่อพระครูจันทรโศภน (นาค จนฺทสโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดทัศนารุณสุนทริการาม (วัดตะพาน) แขวงมักกะสัน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ณ เมรุวัดทัศนารุณสุนทริการาม ในวันอาทิตย์ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๒๔ คณะศิษยานุศิษย์มีความประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือขึ้นสักเล่มหนึ่ง เพื่อเป็นการกตัญญูกตเวทิตานุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ จึงได้รวบรวมหนังสือต่าง ๆ ที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้รับไป เมื่อมีความต้องการก็ค้นคว้าได้ตามความประสงค์ เช่น หนังสือเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติเบื้องต้นแห่งการทำความสงบทางด้านจิตใจซึ่งสมกับปฏิปทาที่หลวงพ่อพระครูจันทรโศภนได้ปฏิบัติมาเป็นประจำ

หนังสือ "นายนคร" (เมืองกาย) หนังสือเล่มนี้ได้รับความเมตตานุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมวโรดม เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา เจ้าคณะภาค ๑ กรรมการมหาเถรสมาคม ได้มอบให้พิจารณาดู ผู้รวบรวมเห็นว่าหนังสือนี้จะทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับสกลกายของตนดีขึ้นมาก จึงได้นำลงพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ และได้นำผลงานการปฏิบัติศาสนกิจ ในต่างประเทศของพระมหาสมบุญสิทฺธิญาโณ วัดพุทธปทีปประเทศอังกฤษ ซึ่งท่านได้เป็นศิษย์ของหลวงพ่อพระครูจันทรโศภนอีกรูปหนึ่ง ลงพิมพ์ไว้ด้วย นอกจากนี้ที่เห็นว่ามีประโยชน์อีกก็คือ "หนังสือตำรายา" ของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพวิมลโมลี วัดเบญจมบพิตร ท่านได้มีความเมตตานุเคราะห์อนุญาตให้พิมพ์แจกเป็นวิทยาทานในงานนี้ได้

หากท่านผู้อ่านจะพึงได้รับความดีจากหนังสือเล่มนี้ ก็ถือว่าเป็นบุญเป็นกุศลแก่คณะศิษยานุศิษย์ผู้รวบรวมเป็นอย่างยิ่ง และคณะศิษยานุศิษย์ขออุทิศส่วนความดีนั้นๆ ถวายแด่หลวงพ่อพระครูจันทรโศภนผู้ล่วงลับไปแล้ว แม้นมาตรว่าดวงวิญญาณของหลวงพ่อจะสิงสถิตย์อยู่ ณ ปรภพใด ก็ขอได้รับทราบและอนุโมทนาในส่วนกุศลที่เกิดจากธรรมวิทยาทานและอามิสทานที่คณะศิษยานุศิษย์ได้บำเพ็ญอุทิศถวายให้ในครั้งนี้ด้วย และขอให้หลวงพ่อพระครูจันทรโศภน จงเสวยทิพย์สมบัติในสัมปรายภพตลอดกาลนาน เทอญ.

คณะศิษยานุศิษย์

อมตานุสรณ์

ของ

พระครูจันทรโศภน (หลวงพ่อนาค)

เจ้าอาวาสวัดทัศนารุณสุนทริการาม

ท่านพระครูจันทรโศภน อดีตเจ้าอาวาสวัดทัศนารุณสุนทริการาม (วัดตะพาน) ได้ดำรงตำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดทัศนารุณสุนทริการามมาหลายสิบปี มีเมตตา กรุณา มีพรหมวิหารธรรมเป็นเบื้องหน้า ตั้งแต่ได้รู้จักท่านมาไม่เคยเห็นท่านแสดงความโกรธต่อผู้อื่นเลย นับว่าท่านเป็นพระเถระผู้มีจิตใจสงบเยือกเย็นเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีผู้อาราธนาไปนั่งปรกปลุกเสกวัตถุบูชาอยู่เสมอ ๆ

เมื่อวันที่ ๒๐ พ.ค. ๑๖ ได้เกิดอัคคีภัยขึ้นที่วัดนี้ กุฏิเสนาสนะที่สร้างด้วยไม้ถูกไฟไหม้ เกือบหมดสิ้น เจ้าพระคุณ สมเด็จ พระสังฆราช ปุณณสิริ มหาเถระ วัดพระเชตุพน และเจ้าพระคุณสมเด็จพระวันรัต โฆสกมหาเถระ วัดสังเวชวิศยาราม ได้ทรงพระเมตตากรุณามอบหมายให้ข้าพเจ้ามาช่วยวางแผนรับการบริจาคทรัพย์ เพื่อก่อสร้างกุฏิเสนาสนะทดแทนที่ถูกไฟไหม้ไป

ในโอกาสที่ปรึกษาหารือวางแผนรับการบริจาคเพื่อสร้างเสนาสนะนั้น ข้าพเจ้าได้ถามท่านพระครูจันทรโศภนว่า "เมื่อเกิดอัคคีภัยไฟไหม้กุฏิขึ้นเช่นนี้ จำเป็นจะต้องประกาศให้ประชาชนผู้ที่มีกำลังศรัทธา มาช่วยบริจาคทรัพย์สร้างกุฏิขึ้นใหม่ทดแทนกุฏิที่ถูกไฟไหม้ไปแล้วนั้น ถ้าประชาชนผู้มีศรัทธาจะบริจาคทรัพย์เพื่อให้สร้างเสนาสนะด้วย และเพื่อให้ตั้งเป็นมูลนิธิหาดอกผลไว้บำรุงรักษาวัดด้วย อย่างนี้จะรับไว้ทั้ง ๒ อย่าง หรือจะรับไว้เพียงอย่างเดียว" ท่านพระครูจันทรโศภนได้ตอบว่า "ควรรับไว้ทั้ง ๒ อย่าง เพื่อรักษาศรัทธาของท่านผู้บริจาคด้วย และอาจจะเป็นประโยชน์แก่วัดต่อไปในภายหน้าด้วย"

ข้าพเจ้าจึงขอให้ท่านพระครูเป็นผู้นำบริจาคตั้งทุนนิธิเป็นการเริ่มแรก เพื่อเตรียมไว้จัดตั้งเป็นทุนมูลนิธิวัดทัศนารุณสุนทริการามต่อไปในภายหน้า ซึ่งท่านก็มีความยินดีบริจาคนำเป็นการเริ่มต้น และมีพระภิกษุในวัดหลายรูปพร้อมด้วยคณะกรรมการวัดฝ่ายฆราวาสหลายท่าน ได้ร่วมกันบริจาคตั้งทุนนิธิวัดทัศนารุณสุนทริการามขึ้นมา นับว่า เป็นนิมิตรดี ซึ่งจะเป็นเหตุให้วัดนี้ได้มีการจัดตั้งทุนมูลนิธิไว้ เพื่อหาผลประโยชน์มาบำรุงรักษาวัดต่อไปในภายหน้า

ปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๓ วัดทัศนารุณสุนทริการามได้มีเงินทุนนิธิ เงินทุนสะสม และเงินดอกเบี้ยเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๕๓๐,๗๔๑.๐๖ บาท (ห้าแสนสามหมื่นเจ็ดร้อยสี่สิบเอ็ดบาทหกสตางค์) ซึ่งนับว่าเป็นผลงานในหน้าที่เจ้าอาวาสของท่านพระครูจันทรโศภน อันจะอำนวยผลอย่างไพศาลแก่วัดทัศนารุณสุนทริการามต่อไปในภายหน้า จัดเป็น "อมตานุสรณ์" ที่ถาวรมั่นคงสืบต่อไปชั่วกาลนาน

ท่านพระครูจันทรโศภนได้ถึงมรณภาพเพราะโรคชรา ท่านจากไปเพียงร่างกาย แต่ผลงานอันดีเด่นเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมยังปรากฏแจ้งประจักษ์ชัดอยู่ในบัดนี้ นับว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของปัจฉิมาชนตาชนสืบต่อไป เชื่อว่า ท่านพระครูจันทรโศภนจักมีสุคติภพเป็นที่ไปในเบื้องหน้า เพราะท่านสร้างแต่คุณงามความดีมาโดยตลอด ฯ

พระราชกิตติเวที

เจ้าคณะเขตดุสิต

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

คำไว้อาลัย

เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ เวลา ๑๐. น. หลวงพ่อพระครูจันทรโศภน (นาค จนฺทสโร) ท่านเจ้าอาวาส ได้ถึงแก่การมรณภาพลง และข่าวการมรณกรรมของท่านแพร่ออกไปทำให้คณะสงฆ์ภายในวัดทัศนารุณสุนทริการาม ตลอดทั้งคณะศิษยานุศิษย์ และผู้ที่มีความเคารพ–นับถือ เกิดความเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งที่ทุกคนก็ทราบดีอยู่แล้วว่า ความตายเป็นการพลัดพรากจากกันไปในภพของมนุษย์เรานี้ เหตุการณ์เช่นนี้จะต้องเกิดขึ้นกับเราทุก ๆ คนไม่วันใดก็วันหนึ่งไม่ช้าก็เร็ว แต่เราก็ไม่อาจละความเศร้าโศกเสียใจของเราได้ สำหรับคนที่เราเคารพนับถือ รักใคร่ชอบพอกัน เช่นการจากไปของท่านพระครูจันทรโศภนในครั้งนี้

หลวงพ่อพระครูจันทรโศภน ท่านเป็นผู้มีจิตใจเป็นกุศล ได้อุทิศตนให้แก่พระศาสนาประกอบกุศลกรรมไว้มากมายเหลือที่จะคณานับ ทั้งเป็นผู้มีอัธยาศัยไมตรีอันดีงามมีน้ำใจประกอบด้วยเมตตา ความโอบอ้อมอารี ความกรุณาแก่ศิษยานุศิษย์ทุกคน ช่วยเหลือมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากเสมอมา เป็นผู้มีเมตตาธรรมสูง มีอารมณ์เยือกเย็นสุขุมรอบคอบมองโลกในแง่ดีเสมอ เป็นคนไม่ถือตัว ทำให้เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็น นับแต่ท่านได้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทแล้ว ท่านได้ช่วยกิจพระศาสนาทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการปกครองคณะสงฆ์ภายในวัด การศึกษา และการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะสงฆ์ ให้ความอนุเคราะห์แก่กุลบุตรผู้มีศรัทธาเข้ามาขอบรรพชาอุปสมบทจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต นับว่าท่านได้ทำประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาไว้มากมาย.

การจากไปของหลวงพ่อในครั้งนี้ นับว่าเป็นการสูญเสียบุคคลผู้ที่มีจิตใจอันประเสริฐที่คณะศิษย์ทุก ๆ คนจะต้องจดจำความดีของท่านไปจนตลอดชีวิต และขอกุศลผลบุญที่ท่านได้สร้างสมบำเพ็ญความดีมาตลอดชีวิต พร้อมทั้งบุญกุศลใด ๆ ที่คณะศิษยานุศิษย์ ญาติมิตร ตลอดทั้งผู้ที่เคารพนับถือได้บำเพ็ญถวายให้หลวงพ่อนั้น จงเป็นผลานิสงฆ์ส่งดวงวิญญาณที่สะอาดบริสุทธิ์ของหลวงพ่อพระครูจันทรโศภน ที่ได้ล่วงลับไปแล้วนั้นได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ ฯ

คณะสงฆ์วัดทัศนารุณสุนทริการาม

ประวัติย่อท่านพระครูจันทรโศภน

ท่านพระครูจันทรโศภน นามเดิมชื่อ "**นาค**" เป็นบุตรคนเดียวของนายจีน–นางยวง จันทร์หอม เกิดวันจันทร์ที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๗ ตรงกับวันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะเมีย เวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. ที่บ้านในตำบลสามเสนใน อ. ดุสิต จ. พระนคร

การศึกษาในปฐมวัย

เมื่อท่านพระครูจันทรโศภน อายุได้ ๑๐ ปี บิดามารดาได้พาไปฝากไว้กับพระอาจารย์ในสำนักวัดป่า (ปัจจุบันนี้ไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่แม้แต่ชื่อ หรือวัตถุก่อสร้างใด ๆ เพราะได้ถูกยุบไป และสถานที่ตั้งวัดนี้ก็อยู่ภายในบริเวณของโรงพยาบาลพระมงกุฎ ฯ) เพื่อให้ศึกษาในสำนักของท่าน เนื่องจากในสมัยนั้นการศึกษาขึ้นอยู่กับวัดเป็นส่วนมาก เพราะเหตุนั้นการศึกษาของท่านในสำนักของอาจารย์นี้ จึงจบเพียงชั้นประถมบริบูรณ์ และในขณะเดียวกันนั้นท่านก็ได้ศึกษาภาษาขอมพร้อมกันไปด้วย ท่านได้ศึกษาอยู่ในสำนักนี้จนถึงอายุ ๑๕ ปี บิดามารดาเห็นว่าพอจะบรรพชาเป็นสามเณรได้แล้ว จึงได้ลาอาจารย์ไปบรรพชาเป็นสามเณร

การบรรพชาและอุปสมบท

ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๒ เมื่ออายุได้ ๑๖ ปี ในสำนักวัดทัศนารุณสุนทริการาม (วัดตะพาน) ตำบลมักกะสัน อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร ซึ่งมีอาจารย์สิงห์เป็นเจ้าอาวาสในขณะนั้น ระหว่างบรรพชาเป็นสามเณรอยู่ 2 ปี ท่านก็ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมจนมีความสามารถสอบนักธรรมชั้นตรีได้ในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ต่อจากนั้นท่านก็ได้ศึกษาค้นคว้าภาษาขอมเพิ่มเติมจากที่เคยเรียนมาแล้วในวัยเด็ก จนเกิดความรู้ความสามารถในภาษาขอมเป็นอย่างดี พร้อมกันนั้นก็ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมทางด้านสมถะ และวิปัสสนาเรื่อยมาจนกระทั่งถึงวันมรณภาพ ดังนั้นท่านจึงเป็นผู้มีจิตใจเยือกเย็นสมบูรณ์พร้อมด้วยพรหมวิหารธรรม เป็นที่เคารพอย่างยิ่งของบรรดาศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย

เมื่ออายุได้ ๒๑ ปี ได้อุปสมบท ณ พัทธสีมา วัดน้อยนพคุณ ตำบลสามเสนใน อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร ในวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๔๕๗ โดยมีพระอธิการทอง วัดจันทร์สโมสรเป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการรส วัดบ่า เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการจอน วัดอัมพวัน เป็นพระอนุสาวนาจารย์ เมื่ออุปสมบทแล้วได้อยู่จำพรรษาในสำนักวัดน้อยนพคุณ ๒ ปี แล้วได้ย้ายมาอยู่วัดทัศนารุณสุนทริการาม (วัดตะพาน) เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๙ โดยมีพระอาจารย์นิตย์ กุสโล เป็นเจ้าอาวาสในสมัยนั้น

ต่อมาเมื่อพระอาจารย์นิตย์ กุสโล เจ้าอาวาสได้ถึงแก่มรณภาพลง ท่านพระครูจันทรโศภน ก็ได้รับหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในวัดนี้สืบต่อมา

ตำแหน่งหน้าที่

ท่านพระครูจันทรโศภน เจ้าอาวาสได้ปกครองคณะสงฆ์ในวัดนี้ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยอันดี และได้ปฏิสังขรณ์เสนาสนะ จัดให้มีการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรขึ้นภายในวัดจนเจริญเป็นลำดับมา ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ท่านจึงได้รับความยกย่องจากคณะสงฆ์ดังนี้:—

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๒ พระธรรมโกศาจารย์ วัดเบญจมบพิตร เจ้าคณะแขวงกลางพระนคร ได้แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดทัศนารุณสุนทริการาม (วัดตะพาน) เป็นพระอธิการนาค จนฺทสโร

เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ พระอริยศิลสังวร (เจ้าคุณพุทธิวงศาจารย์) วัดเบญจมบพิตร เจ้าคณะอำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร ได้แต่งตั้งให้เป็นฐานานุกรม ที่พระครูสังฆรักษ์.

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูชั้นตรี มีพระราชทินนามว่า พระครูจันทรโศภน

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูชั้นโท มีพระราชทินนามเดิมว่า พระครูจันทรโศภน

การบูรณะปฏิสังขรณ์

พ.ศ. ๒๔๘๓ เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาพระอุโบสถ และปูพื้นกระเบื้องลายดอก เคลือบสีอย่างดีจากฮ่องกง

พ.ศ. ๒๔๘๖ สร้างโรงเรียนปริยัติธรรมขึ้นหลังหนึ่ง ๒ ชั้น ตัวอาคารทำด้วยไม้สักล้วน และอนุมัติให้ตั้งชื่อโรงเรียนตามนามสกุลผู้สร้างถวายว่า "โรงเรียนพระปริยัติธรรมสีพุมมา" ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นห้องสมุด และที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรแล้ว

พ.ศ. ๒๔๙๑ ทำการรื้อศาลาการเปรียญหลังเก่าสร้างขึ้นใหม่ เพื่อให้คงทนถาวรเป็นระเบียบเรียบร้อย และให้ใหญ่กว่าเก่า ทำแบบเสากลมโดยตลอดพื้นไม้สัก หลังคามุงกระเบื้องเคลือบสี ช่อฟ้าใบระกาประดับกระจก บันไดเทคอนกรีตเสริมเหล็ก

พ.ศ. ๒๔๙๕ สร้างเมรุเผาศพถาวร เทคอนกรีตเสริมเหล็ก และสร้างศาลาบำเพ็ญกุศลขื่อเป็นไม้เนื้อแข็ง กระเบื้องมุงหลังคาลูกฟูก พื้นหินขัด ทำลูกกรงล้อมรอบ

พ.ศ. ๒๔๙๖ ซื้อดินถมลานวัดและฝังท่อระบายน้ำออกไปจากบริเวณวัด

พ.ศ. สร้างพระพุทธรูปหน้าตักกว้างศอกคืบ สูง ๒ ศอก ไปถวายวัดมุ่งประสิทธิ์

พ.ศ. ๒๔๙๗ ทำการย้ายกุฏิสามหลังไปปลูกในสวน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และทำการปลูกขึ้นใหม่อีกหนึ่งหลัง จัดการหล่อพระพุทธบาทสี่รอยจำลองกว้าง ๑.๐๔ เมตร ยาว ๒.๐๕ เมตร ไว้ประจำวัด เพื่อให้เป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชน และสร้างสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กข้ามคลองสามเสนออกไปสู่ถนนดินแดง ออกเงินสมทบกับเทศบาลกรุงเทพ ฯ ทำถนนจากถนนราชปรารภเข้าในวัด.

พ.ศ. ๒๕๐๐ รื้อวิหารหลังเก่าสร้างหลังใหม่ขึ้น ทำแบบหลังคาสามมุข เสาเทคอนกรีตเสริมเหล็ก ฝาผนังก่ออิฐถือปูน หลังคาและพื้นมุงและปูด้วยกระเบื้องเคลือบสี ทำช่องบรรจุอัฐิไว้ที่ฝาผนังภายในด้านซ้าย และด้านขวาของหลวงพ่อโต

พ.ศ. ๒๕๐๔ รื้อหอสวดมนต์หลังเก่าสร้างขึ้นใหม่ในบริเวณเดิม เสา, ขื่อ, คานเทคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามุงกระเบื้องเคลือบสี พื้นบนปูด้วยไม้แดง พื้นล่างปูด้วยกระเบื้องหินขัด บันไดลงสองข้างหินขัด บริเวณโดยรอบเทปูน

พ.ศ. ๒๕๐๖ สร้างเขื่อนเทคอนกรีตเสริมเหล็ก ด้านทิศเหนือริมคลองสามเสน ยาว ๑๒๐ เมตร ทำเป็นบันไดสามท่า ถมดินริมเขื่อน ออกเงินสมทบกับเทศบาล และซื้อรถโฟล์ก สวาเก้น แบบบรรทุกไว้รับศพ และใช้ในวัดอีก ๑ คัน

พ.ศ. ๒๕๐๗ สร้างรั้วเหล็กด้านทิศตะวันออกพระอุโบสถ ความยาวประมาณ ๑๑๐ เมตร

พ.ศ. ๒๕๐๘ สร้างมณฑปไว้ประดิษฐานพระพุทธบาทสี่รอยจำลอง ทำแบบเทคอนกรีตเสริมเหล็ก พื้นบันไดหินขัด เทปูนในบริเวณรอบมณฑปทำถนนคอนกรีตข้างพระอุโบสถเข้าในสวน กว้าง ๑.๗๗ เมตร ความยาวประมาณ ๖๐ เมตร

พ.ศ. ๒๕๑๖ วัดประสบอัคคีภัยกุฏิหลายหลังในวัดถูกไฟไหม้ ท่านพระครูจันทรโศภนได้ชักชวนญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลาย สร้างกุฏิขึ้นใหม่ ๘ หลัง และทางวัดได้สร้างขึ้นอีก ๔ หลัง รวมเป็น ๑๒ หลัง รวมค่าก่อสร้างทั้งหมดเป็นเงิน ๒,๕๐๐.๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๑๙ สร้างกุฏิทุนนิธิ โรงเก็บรถรับศพ และห้องน้ำห้องส้วม สิ้นเงินค่าก่อสร้างประมาณ ๖๐๐,๐๐๐ เศษ

พ.ศ. ๒๕๒๐ สร้างศาลาบำเพ็ญกุศลตั้งศพ "ศาลา ๕" ค่าก่อสร้างประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ เศษ และสร้างศาลาอนุสรณ์ ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอกมลาไสย ตำบลบ้านแปน ค่าก่อสร้างประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ เศษ

พ.ศ. ๒๕๒๑ สร้างกุฏิอนุสรณ์เพื่อประกาศความดีงามต่อท่านอาจารย์เชิด และอนุมัติชื่อว่า "กุฏิอนุสรณ์พระครูสังฆรักษ์เชิด ชิตเสจฺโจ" ค่าก่อสร้างประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ เศษ

ผลงานของหลวงพ่อพระครูจันทรโศภน เป็นผลงานอันยิ่งใหญ่ ที่คณะศิษย์ทุกคนลืมไม่ได้ หลวงพ่อได้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ศิษย์ หลวงพ่อได้นำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่วัด ได้นำระบบการปกครองที่ดีโดยมีเมตตาธรรมเป็นที่ตั้ง ให้ความรัก ให้ความสงสาร ความอนุเคราะห์ ความ เมตตาความปราณี ต่อศิษย์ทุกคนโดยเสมอเหมือนกันหมด ฉะนั้นวัดในการปกครองของหลวงพ่อ จึงอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุขทุกเมื่อ เสมือนพ่อปกครอง

ลูก ๆ การศึกษาภายในวัดและนอกวัด หลวงพ่อส่งเสริสในเรื่องการศึกษาอย่างเต็มที่ เพราะถือว่าการศึกษาเป็นบ่อเกิดแห่งความเจริญ ความเฉลียวฉลาด ความรุ่งเรืองในชีวิต คนเราจะเป็นคนดีได้ต้องเป็นคนมีการศึกษา หลวงพ่อให้การศึกษาแก่ผู้เรียนดีทุก ๆ คน หลวงพ่อจึงเปรียบเหมือนเป็นประทีปชี้แนวทางชีวิตแก่ศิษย์ เป็นผู้ยกและผดุงชีวิตของศิษย์ให้มีราคา เป็นแบบประทับตราคุณธรรมความดีให้แก่ศิษย์ หลวงพ่อจึงนับได้ว่าเป็นปูชนียบุคคลของศิษย์โดยแท้

และแล้วสิ่งที่ไม่ได้คาดฝันก็มาถึง วันนั้นเป็นวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นวันที่คณะศิษยานุศิษย์ทุกคนลืมไม่ได้ เป็นวันศูนย์เสียที่ไม่อาจลืมได้ เป็นการจากไปที่ไม่มีวันกลับของหลวงพ่อ เร็วเกินไปที่จะคาดคิดถึง เพราะหลวงพ่อป่วย ๓ วัน เท่านั้น เมื่อคิดอีกทีก็ถือว่า เป็นกฎการธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนจะหลีกพ้นจากความตายไปไม่ได้ เพราะ "โลกนี้ คืออนิจจัง" แต่การจากไปของหลวงพ่อนั้น ท่านจากไปแต่เพียงกายเท่านั้น แต่คุณงามความดีที่หลวงพ่อสร้างสรรเอาไว้นั้น จะเป็นแบบอย่างต่อศิษย์ทุกคนที่จะจดจำเอาไว้เป็นแบบอย่าง และประพฤติปฏิบัติตามเจตนาของหลวงพ่อทุกประการ.

สิริรวมอายุของหลวงพ่อพระครูจันทรโศภน ได้ ๘๕ ปี ๙๐ วัน กับอีก ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

ขั้นตอนทำความสงบจากลมหายใจ

ขั้นตอนที่ ๑ นั่งในท่าที่สบายที่สุด แล้วทำใจให้สงบโดยระงับความยุ่งยาก–ความขัดข้อง –ความรัก – ความห่วง –ความกังวล – ความดีใจ –ความโกรธ –ความต้องการ –ความสงสัย ฯลฯ ด้วยวิธีการ "ลืมมันเสียชั่วขณะ" หรือถ้าลืมสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้ก็ทำเสียใหม่ว่า "เรามีตัวคนเดียวในโลกที่นั่งอยู่ตรงนี้เท่านั้น" แล้วทำใจให้สงบไม่ยุ่งยากอีกต่อไป

ขั้นตอนที่ ๒ ใช้สติระลึกรู้ลมหายใจเข้าออก แต่อย่างเดียว ไม่นึกถึงอะไรทั้งสิ้น บริกรรมภาวนาว่า "พุทธ" เมื่อหายใจเข้า "โธ" เมื่อหายใจออก หรือจะใช้คำอื่นตามความพอใจ

ขั้นตอนที่ ๓ เมื่อนั่งไปจนรู้สึกว่าจิตใจไม่วุ่นวาย และมีความสงบเกิดขึ้นบ้างเล็กน้อยแล้ว ใช้สติจับอยู่ที่ปลายจมูก ตรงจุดลมหายใจเข้าและออกกระทบ อย่าให้ซัดส่ายไปทางใด

ขั้นตอนที่ ๔ เมื่อรู้สึกว่ามีความสงบอันมั่นคงเกิดขึ้นแล้วต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. ระวังอย่าให้เผลอสติ กำหนดให้สติจับไว้ตรงปลายจมูกให้มั่นคงยิ่งขึ้น

๒. ทำลมหายใจให้ละเอียดยิ่งขึ้นกว่าปกติ

๓. ปรับอินทรีย์ให้มีความสม่ำเสมอกัน

ขั้นตอนที่ ๕ อินทรีย์ ๕ ที่จะต้องทำการปรับให้มีความสม่ำเสมอกัน คือ

๑. ศรัทธินทรีย์ คือความเลื่อมใสในการตรัสรู้ หรือความเชื่อในพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒. วิริยินทรีย์ คือ ความเพียรชอบ ๔ ประการ ได้แก่ เพียรป้องกันมิให้อกุศลเกิด เพียรละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วเพียรทำความสงบต่อไป เพียรรักษาความสงบที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่และแก่กล้ายิ่งขึ้น

๓. สตินทรีย์ คือ การระลึกรู้อารมณ์ในการทำกัมมัฏฐาน คือ สติจับอยู่ตรงปลายจมูกที่ลมหายใจเข้า–ออก กระทบ

๔. สมาธินทรีย์ คือ ความตั้งมั่นไม่ซัดส่ายไปทางอื่น โดยตั้งใจที่ทำกัมมัฏฐานให้บรรลุผล แม้จะมีอุปสรรคใด ๆ ก็จะไม่ละหรือเลิก

๕. ปัญญินทรีย์ คือ ปัญญาที่นำมาใช้ในการประกอบกุศลกรรมที่กำลังทำอยู่

ขั้นตอนที่ ๖ เมื่อเกิดมีความสงบอันมั่นคง ซึ่งประกอบด้วยองค์ ๕ เกิดขึ้นแล้ว ต้องพิจารณาองค์ประกอบแต่ละตัว คือ

๑. วิตกเจตสิก หมายถึง การยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ หรือการตรึกนึกคิดในอารมณ์

๒. วิจารเจตสิก หมายถึง การพิจารณาอารมณ์ของกัมมัฏฐาน

๓. ปีติเจตสิก หมายถึง ความอิ่มเอิบซาบซ่านไปทั่วกาย

๔. สุขเวทนาเจตสิก หมายถึง ความสุขกาย และสุขใจที่ไม่เคยได้รับมาก่อนในชีวิต

๕. เอกัคคตาเจตสิก หมายถึง การตั้งมั่นไม่ซัดส่ายไปทางใด

ขั้นตอนที่ ๗ ทำความชำนาญ ๕ ประการให้เกิดขึ้นคือ

๑. ทำความชำนาญในการเข้าสมาธิ

๒. ทำความชำนาญในการดำรงอยู่ในสมาธิตามระยะเวลาที่กำหนด

๓. ทำความชำนาญในการพิจารณาองค์ฌานทั้ง ๕

๔. ทำความชำนาญในการออกจากสมาธิ

๕. ทำความชำนาญในการกำหนดฌานให้เกิดขึ้น

ไม่มีการสอน-ถ้าต้องการก็ทำเอาเอง

รูปกัมมัฏฐาน

ผู้ทำ "อานาปานสติสมาธิ" ถึงปัญจฌานเต็มที่แล้วจะทำกสิณ ๑๐ โดยปฏิบัติดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เข้าดำรงอยู่ใน "อานาปานสติสมาธิ" ขั้นสูงสุด แล้วละอารมณ์อานาปานสติทิ้งเสีย

ขั้นตอนที่ ๒ กำหนดอารมณ์ของกสิณที่ต้องการทำให้เกิดขึ้น พร้อมด้วยบริกรรมภาวนา

ขั้นตอนที่ ๓ ใช้สติกำหนดหรือเพ่งอยู่ที่ "บริกรรมนิมิต" อย่าไปไหน

ขั้นตอนที่ ๔ ปรับอินทรีย์ ๕ ให้มีความสม่ำเสมอกัน

ขั้นตอนที่ ๕ ละองค์ฌานตัวที่ไม่ต้องการแต่ละขั้นตอน ตามความสูงของสมาธิที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ ๖ เมื่อทำถึงขั้นปัญจฌาน แล้วละบริกรรมภาวนา คงได้แต่อารมณ์ของกสิณที่ทำ

ขั้นตอนที่ ๗ ฝึกทำความชำนาญ คือ วสี ต่อไปจนมีความแก่กล้า

อรูปกัมมัฏฐาน

๑. อากาสานัญจายตนฌาน
   - ๑.๑ ทำความสงบประเภทกสิณถึง "ปัญจฌาน"
   - ๑.๒ ใช้สติเพ่งอยู่ที่นิมิต ปล่อยอารมณ์ของกสิณกำหนดอารมณ์ใหม่ "อากาศบัญญัติ"
   - ๑.๓ บริกรรมภาวนา "อากาโส อนนฺโต" (อากาศไม่มีที่สิ้นสุดๆ)

๒. วิญญาณัญจายตนฌาน
   - ๒.๑ ทำความสงบในขั้น "อากาสานัญจายตนฌาน"
   - ๒.๒ ปล่อยอารมณ์ของ "อากาสานัญจายตนฌาน"

๒.๓ บริกรรมภาวนาว่า "วิญญาณอนนฺต" (ตัวนี้รู้ว่าอากาศไม่มีที่สิ้นสุดนั้นมาเป็นอารมณ์)

๓. อากิญจัญญายตนฌาน

๓.๑ ทำความสงบในขั้น "วิญญานัญจายตนฌาน"

๓.๒ ปล่อยอารมณ์ของ "วิญญานัญจายตนฌาน"

๓.๓ บริกรรมภาวนาว่า "นตฺถิ กิญฺจิ" (นิดหนึ่งก็ไม่มีหน่อยก็ไม่มี)

๔. เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน

๔.๑ ทำความสงบในขั้น "อากิญจัญญายตนฌาน"

๔.๒ ปล่อยอารมณ์ "อากิญจัญญายตนฌาน"

๔.๓ บริกรรมภาวนาว่า "เอตํสนฺตํ เอตํปณีตํ (สงบหนอประณีตหนอ)

กฎแห่งธรรมชาติ

เรื่อง คุณค่าของสติ

ความหมายของสติ คือ การระลึกรู้อารมณ์ สตินั้นเป็นโสภณเจตสิกตัวหนึ่งมีความสำคัญยิ่ง เมื่อกล่าวถึงสติคนทั่วไปอาจจะรู้จัก แต่ความหมายที่ถูกต้องของสติ และรายละเอียดนั้นเชื่อว่าจะรู้กันได้ยาก เพราะสตินั้นมีความหมายที่กว้างขวางลึกซึ้ง และมีประโยชน์มาก ก่อนอื่นควรจะได้รู้ความสำคัญของสติว่า สติ หมายถึง การระลึกรู้อารมณ์ และเป็นสิ่งยับยั้งมิให้จิตตกไปในฝ่ายอกุศล เพราะสติดังกล่าวนี้ เพียงผิวเผินก็พอจะรู้ได้ว่าสตินั้นมีความสำคัญอย่างไร

ประการแรก ควรจะได้รู้ลักษณะหน้าที่และผล ของสติเสียก่อนว่า มีประการใดบ้าง ลักษณะของสตินั้น หมายถึงการที่เรามีความระลึกรู้ในอารมณ์เนือง ๆ เมื่อเราระลึกรู้ถึงอารมณ์เนือง ๆ เช่นนี้แล้วผลก็คือ ความเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในความประมาทนั่นเอง ซึ่งนับว่า เป็นเรื่องที่สำคัญมาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงมีความห่วงใยในการที่จะให้มีสติระลึกรู้ในอารมณ์เนือง ๆ นี้ คือ เป็นผู้ที่ไม่อยู่ในความประมาทนี้ แม้ในพระโอวาทก่อนที่จะเสด็จเข้าสู่ปรินิพพานก็ได้ทรงเตือนสาวกทั้งหลายว่า "อย่าอยู่ในความประมาท" ผู้ที่อยู่ในความประมาทแล้ว ก็เท่ากับอยู่ในความตายนั่นเอง เหตุใดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงห่วงใยในสาวกทั้งหลายนักหนาในเรื่องที่ตกอยู่ในความประมาทนี้ ถ้าเราจะสรุปโอวาทปาฏิโมกข์แล้ว จะเห็นได้ว่า โอวาทปาฏิโมกข์ทั้ง ๓ ข้อนั้น ต้องมีสติเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยทั้ง ๓ ข้อ ข้อแรก ที่พระองค์ตรัสไม่ให้สร้างความชั่ว หรือกรรมชั่ว เหตุที่ผู้สร้างความชั่ว หรือกรรมชั่วนั้น ก็เพราะเขาขาดสติ ตกอยู่ในความประมาทจึงได้ล่วงอกุศลกรรม บท ๑๐ ขึ้นได้ ดังนั้น ปัจฉิมโอวาท จึงทรงเตือนไว้หนักหนาในปัญหาเรื่องสตินี้ว่า อย่าอยู่ในความประมาท ซึ่งเป็นลักษณะของสติ

ประการที่สอง เรื่องหน้าที่ของสติ คือ มีการไม่หลงลืม เป็นหน้าที่จะเห็นได้ว่า คนที่หลง ๆ ลืม ๆ นี้ โบราณเรียกว่าขาดสติ ถ้าขาดมาก ๆ ก็กลายเป็นคนเสียสติ ก็คือ

คนบ้านั่นเอง เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น เราควรจะได้ระลึกรู้เสียก่อนว่าสตินั้นเป็นโสภณเจตสิก เป็นฝ่ายข้างดีงาม ถ้าเรายึดสติไว้แล้ว ความชั่วร้ายเลวทรามอะไรต่าง ๆ จะไม่เกิดขึ้น เมื่อมันไม่เกิดขึ้นเช่นนี้แล้ว การล่วงอกุศลกรรมบท ๑๐ ก็เป็นไปไม่ได้ นอกจากลักษณะและหน้าที่ของสติแล้ว เราก็ควรจะได้รู้ว่าผลของสติเป็นอย่างไร

ประการที่สาม ผลของสติก็มีการจำได้อย่างแม่นยำ ผู้ใดที่ต้องการจะจดจำดี ก็ควรหมั่นสร้างสติให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ ยังมีเหตุใกล้ของสติ ที่จะทำให้สติเกิดขึ้น คือ ความจำ ผลของสติ คือ การรักษาอารมณ์ให้คงที่อยู่เสมอ ถ้าอารมณ์เป็นกุศลมันก็จะรักษาอยู่ เหตุใกล้ชิดก็คือ การจำอย่างแม่นยำนั่นเอง ตามที่กล่าวมานี้ ถ้าจะสรุปเรื่องสติแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าสติเป็นเครื่องชักนำใจให้ยึดถืออยู่ในฝ่ายกุศลเป็นอุดมคติ เหตุใดจึงเรียกว่า ยึดฝ่ายกุศลเป็นอุดมคติ อย่าลืมว่า เราต้องทำความเข้าใจกันเสียก่อนว่าจิตของเรานั้นมีพี่เลี้ยงอยู่ตัวหนึ่ง เรียกว่าเจตสิก เจตสิกมีอยู่ถึง ๕๒ ดวง เจตสิกเป็นตัวกลาง ๆ ก็ดี เจตสิกที่เป็นฝ่ายดีก็มี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสติเป็นโสภณเจตสิก คือ เป็นเจตสิกฝ่ายดีเมื่อมันเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงจิตใจแล้ว ก็จะทำให้จิตใจนั้น มีความดีเกิดขึ้น คือใฝ่ในกุศลกรรรมนั่นเอง

อีกประการหนึ่ง ขอให้ระลึกถึงความจริงว่า ความมืดกับความสว่างนั้นมันจะอยู่ในขณะเดียวกันไม่ได้ เช่นเดียวกันกับสติเหมือนกัน สตินั้นเป็นธรรมฝ่ายขาว คือเป็นโสภณเจตสิก ส่วนโลภะ โทสะ โมหะ เป็นฝ่ายอกุศลจิตเป็นธรรมฝ่ายดำหรือความมืด เมื่อเรามีสติอยู่แล้ว นั่นก็คือ ความสว่าง ความมืดย่อมจะเข้ามากล้ำกรายในชีวิตของเราไม่ได้ นอกจากนั้นแล้ว สติยังเป็นตัวชักนำให้จิตของเราอยู่ในที่ใดที่หนึ่งได้ ทั้งนี้เพราะสตินั้นเป็นพี่เลี้ยงของจิต ถ้าเราเอาสติไปตั้งไว้ที่ไหนแล้ว จิตใจของเราก็จะไปพัวพันอยู่กับสติด้วย ผู้ที่ได้ทำสมาธิในชั้นสูงมาแล้ว เคยสังเกตหรือไม่ว่า ถ้าเราไม่มีสติแล้ว จะทำให้เกิดสมาธิได้หรือไม่ ทำไม่ได้เลยเว้นแต่มิจฉาสมาธิ เพราะเขาเอาเจตสิกตัวอื่นเข้ามาแทน แต่สัมมาสมาธิ หรือสมถกัมมัฏฐาน ๔๐ วิธีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องนำเอาสติมาใช้ในการเจริญสมาธิให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ผู้ใดที่ไม่มีสติ จะทำสมาธิให้เกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อทำให้สมาธิเกิดขึ้นไม่ได้แล้ว บาทฐานของปัญญาซึ่งต้องใช้สมาธิก็ไม่มี เมื่อบาทฐานของปัญญาไม่ได้สร้างขึ้น เพราะมันสร้างไม่ได้แล้ว ปัญหาก็ไม่เกิด ดังนั้นจงพิจารณาถึงความสำคัญของสติให้ดีว่า.–

ประการที่หนึ่ง สตินั้นใช้ในการทำสมถกัมมัฏฐานทั้ง ๔๐ วิธี ไม่ว่าจะเป็นกสิณ ๑๐ อนุสติ ๑๐ หรือ อสุภ ๑๐ และเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ อีก ๑๐ ก็ดี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาสติมาใช้ในการสร้างความสงบให้เกิดขึ้น ถ้าเราไม่มีสติแล้ว เราก็ไม่สามารถสร้างความสงบให้เกิดขึ้นตามเป้าหมายของการทำสมาธิได้เลย

ประการที่สอง ในการเรียนวิปัสสนากัมมัฏฐาน ก็สติอีกนั่นแหละที่เป็นตัวการสำคัญจำเป็นจะต้องนำมาใช้เป็นเครื่องระลึกรู้ ทางกายก็ดี ทางเวทนา ทางจิต หรือทางธรรมก็ดี ซึ่งเรียกว่า สติปัฏฐาน ๔ เราก็ต้องใช้สติอีกเช่นกัน ถ้าไม่มีสติแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานหรือสมถกัมมัฏฐานได้แต่ประการใดเลย

ประการที่สาม นอกจากนี้แล้ว คุณประโยชน์ของสติก็คือ ห้ามมิให้เราสร้างกรรมชั่ว ได้กล่าวไว้แล้วว่า สตินั้นเป็นโสภณเจตสิก คือ เป็นธรรมฝ่ายขาวและความชั่วทั้งหลายเป็นอกุศลเป็นธรรมฝ่ายดำ ความมืดกับความสว่างมันจะมาปะปนกันไม่ได้ ตราบใดที่เรายังมีสติระลึกรู้อยู่ความบาปกรรมหรืออกุศลทั้งหลาย ก็จะเข้ามากล้ำกรายไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอกุศลกรรมบถ ๑๐ อันได้แก่ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มโนกรรม ๓ ซึ่งเป็นกรรมที่จะนำไปสู่ทุคติภูมิ คือ นรก เปรต อสุรกาย หรือเดรัจฉาน มันจะเป็นตัวนำทางคืออกุศลกรรม ตราบใดที่เรายังมีสติประจำอยู่ในตัวของเราแล้ว เราก็ไม่สามารถที่จะล่วงอกุศกธรรมบถ ๑๐ ไปได้ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า สตินั้นมันเป็นตัวห้ามมิให้เราทำกรรมชั่วเช่นนั้น ให้เกิดขึ้น ถ้าจะทำกรรมมันก็จะมาบังคับให้ทำกรรมดีมิใช่กรรมชั่ว

ประการที่สี่ ความสำคัญของสติ คือ ป้องกันมิให้มีการก่อเวรเกิดขึ้น เช่น ผู้ที่เคยได้รับวิบากกรรมมาแล้วหลายอย่าง เป็นวิบากอันเป็นผลดี และวิบากอันเป็นผลร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความยุ่งยากเดือดร้อนนานาประการ ที่เราได้ประสบมาในชีวิตเป็นวิบากที่ทนไม่ได้ ซึ่งเรียกว่าไม่มีความสุขกาย สุขใจอะไร คือ มีแต่ทุกขเวทนา คือความไม่สบายกาย หรือโทมนัสเวทนา คือ ความไม่สบายใจ สิ่งเหล่านี้เป็นผลของกุศลวิบากกรรมที่ตามมาทัน ซึ่งเราได้สร้างไว้ในอดีต ถ้าผู้ใดได้เคยอ่านเรื่อง เมื่อกรรมตามทันแต่ละรายแล้วจะเห็นได้ว่า เวรกรรมทั้งหลายที่ตามมาทันนั้น เป็นผลมาจากขาดสติทั้งสิ้นเหตุนี้ ถ้าเราเป็นผู้มีสติระลึกรู้อยู่แล้ว เมื่อวิบากกรรมเกิดขึ้น เราก็มีความระลึกรู้ว่า มัน

เป็นเพียงความจริงที่ปรากฏขึ้นเท่านั้น คำว่าวิบากกรรมนี้หมายถึง ทั้งความดีและความชั่ว แต่ผู้ที่มีสติจะสามารถป้องกันความชั่ว อันเกิดจากอกุศลวิบากขึ้นได้ เพราะอกุศลวิบากนั้น ปกติจะต้องปรากฏขึ้นทางตาหมายถึงว่า เราได้เห็นรูปที่ไม่ดี ไม่น่าพอใจที่ทำความเคร่งเครียดให้กับจิตใจ ทำให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจ เหล่านี้เป็นวิบากที่เกิดขึ้นทางตา นอกจากวิบากที่เกิดขึ้นทางตาแล้ว ยังมีวิบากที่เกิดขึ้นทางหู หมายถึงเสียงต่าง ๆ ที่ได้ยิน ถ้าเราได้ยินเสียงที่ไพเราะก็เกิดความพอใจ มันหมายความว่า สุขเวทนา ได้เกิดขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าเราได้ยินเสียงที่ไม่พอใจ เสียงนินทาว่าร้าย หรือด่าทอเราแล้ว ถ้าหากเราไม่มีสติดี เราก็จะเกิดความพลุ่งพล่านในจิตใจขึ้น เกิดความทุกข์โทมนัส ทุกขเวทนาเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ วิบาก ที่เกิดขึ้นทางหู ในทำนองเดียวกัน นอกจากวิบากที่จะเกิดขึ้นทางตา ทางหูแล้ว อาจเกิดขึ้นทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจได้ โดยทางจมูกนั้น เราจะได้รับกลิ่นดี ซึ่งจะทำให้เราเกิดอารมณ์พอใจ หรือไม่พอใจเกิดขึ้น นี่เรียกว่า วิบาก ที่เกิดขึ้นทางจมูก ในทำนองเดียวกัน วิบากที่เกิดขึ้นทาง ลิ้น คือ รส ต่าง ๆ ที่เราได้ลิ้มไป ถ้าเราได้ลิ้มรสที่พอใจ เราก็มีสุขเวทนา หรือโสมนัสเวทนาเกิดขึ้น เป็นความพอใจของเรา ถ้าเราได้รับรสที่ไม่พอใจแล้ว ก็มีความทุกขเวทนาเกิดขึ้น นั่นคือความไม่พอใจ นอกจากวิบากกรรม ที่เกิดขึ้นทาง ตา หู จมูก ลิ้น ก็ยังมีอีกทางหนึ่ง คือ ทาง กาย ทางกายนั้น เราอาจจะได้รับสัมผัสดีบ้าง ชั่วบ้าง หมายถึงการเย็นการร้อน การอ่อน การแข็ง เคร่ง ตึง ไหว เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งหมายถึงวิบากกรรม คือความสุข หรือความทุกข์ที่เราได้รับทางกาย ประการสุดท้าย วิบากนั้นยังเกิดขึ้นได้จากทางใจ นั่นคือ การคิดนึกในอารมณ์ต่าง ๆ ซึ่งวิบากเหล่านี้ ถ้าเราขาดสติระลึกรู้เสียแล้ว เราก็อาจก่อกรรมต่อเนื่องกันไปไม่สิ้นสุด เราจะเห็นได้จากคนบางคนที่รู้เท่าไม่ถึงการ ที่ได้ทำวิบากให้กลายเป็นกรรมต่อเนื่องเสียแล้ว คนเหล่านั้น ก็จะได้รับผลเป็นทุกขเวทนาต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะเราขาดสติระลึกรู้นั่นเอง ฉะนั้น ถ้าเรามีปัญญาเราก็ควรเป็นผู้มีสติระลึกรู้เอาไว้ เมื่อเราได้รับวิบากกรรมต่าง ๆ เราก็มีสติระลึกรู้ไม่ได้ตอบกรรมนั้น ไม่สร้างกรรมนั้นต่อ จึงจะได้ชื่อว่า เป็นผู้ชนะแล้วในผลวิบากนั้น

ประการที่ห้า ความสำคัญของสติ คือ การเตรียมตัวก่อนตาย จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องมีสติเป็นเครื่องระลึกรู้ เหตุใดจึงกล่าวว่า การเตรียมตัวก่อนตาย จำเป็นต้องใช้สติ ก็เพราะว่า ก่อนที่จะตายนั้น จะต้องเกิดจุติจิตนี้ก่อนจึงจะตาย เมื่อจุติจิตเกิดขึ้นนั้น จะต้องมีกรรมอารมณ์ ๑ กรรมนิมิตอารมณ์ ๑ คตินิมิตอารมณ์ ๑ อารมณ์ทั้งสามนี้ ถ้าเราขาดสติระลึกรู้แล้ว เราก็ไม่แน่ว่า จะตกไปอยู่ในทุคติภูมิชั้นไหน เพราะเหตุใด เพราะว่าการขาดสติระลึกรู้นั้น โมหะเจตสิก ก็จะเข้ามาแทรกแซง ถ้าไม่มีโมหะเจตสิกเข้ามา โลภะเจตสิกก็เข้ามา หรือไม่ก็เป็น โทสะเจตสิก สิ่งเหล่านี้อย่าประมาทว่า จะนำเราไปลงนรกไม่ได้ ได้เคยกล่าวมาแล้วว่า แม้แต่คนจะตาย กำลังจะตาย ก็ยังสามารถทำกรรมดีหรือกรรมชั่วได้ สิ่งนั้นเรียกว่า มโนกรรม เราจะเห็นได้ว่า คนบางคนทำบุญมาตลอดชีวิต เมื่อจวนจะตายขาดสติแว๊บเดียวเท่านั้น ได้สร้างอกุศลกรรมเกิดขึ้นทางมโนกรรมทั้งนี้ เพราะเหตุใด เพราะปฏิสนธิจิตนั้นขึ้นอยู่กับจุติจิต เมื่อจุติจิตเกิดขึ้น ปฏิสนธิจิตจะเกิดขึ้น ดังนั้นการที่เราจะดับจิตไปก่อนตายนั้น เราดับไปในแง่ของกุศลหรืออกุศล ถ้าเราไปในด้านของอกุศล ก็ไม่พ้นจากทุคติภูมิ เรื่องเหล่านี้ ถ้าคนที่ช่างสังเกต จะเห็นคนที่เข้าขั้นโคม่า เขาจะนิมนต์พระมาสวดมนต์ให้ฟังบ้าง มาเทศน์ให้ฟังบ้าง เรานึกหรือว่าพระที่มาเทศน์ก็ดี สวดมนต์ก็ดี หรือคนที่บอกหนทางว่า พระอรหัง ๆ นั้น จะช่วยผู้ตายให้พ้นจากทุคติภูมิไปได้ ถ้าเขาขาดสติ ท่านนึกหรือว่าจะเป็นได้เช่นนั้น ถ้าเราจะพิจารณาถึงจุติจิตที่จะเกิดขึ้น คนที่เข้าขั้นโคม่านั้น ทางตาก็ดับใช้การไม่ได้ ซึ่งเรียกว่าจักษุวิญญาณ นั้นดับไปแล้ว ทางหูก็ไม่ได้ยิน เพราะโสตวิญญาณดับไปด้วย ทางจมูกก็ไม่ได้กลิ่น เพราะฆานวิญญาณนั้นดับ ทางลิ้นก็ไม่รู้รส เพราะชิวหาวิญญาณดับ ร่างกายก็ปราศจากความรู้สึก เพราะกายวิญญาณดับ คงเหลือแต่มโนวิญญาณตัวเดียวเท่านั้น เมื่อมโนวิญญาณยังไม่ดับและไม่มีอะไรเป็นพี่เลี้ยง อกุศลเจตสิกจะเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงแทน ได้กล่าวไว้แล้วว่า สติ เป็นธรรมฝ่ายขาว ถ้าเราขาดสติเสียแล้ว ธรรมฝ่ายดำ ก็จะเข้ามาแทรกแซง อะไรเล่าที่จะเกิดขึ้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นประการแรก เรียกว่า กรรมอารมณ์ ซึ่งหมายถึงความคิดนึกในฝ่ายดีก็ได้ฝ่ายชั่วก็ได้ ซึ่งตนได้เคยทำมาแล้วในอดีตในชีวิตของตน สตินั้นเป็นโสภณเจตสิก ดังนั้น ถ้ามันจะคิดนึกมันก็จะคิดนึกไปในทางดี ไม่ใช่ทางเลว แต่ถ้าเรา

ขาดสติเสียแล้ว มันก็ไม่มีอะไรที่จะนึกดี นอกจากอกุศลเจตสิกที่ตนได้ประกอบไว้เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่ตลอดชีวิต มันจะนึกได้เช่นนี้ ถ้าเราไม่มีสติที่จะนึกคิดในทางที่ดีแล้ว มันก็จะสร้างชนกกรรม คือ ตัวจุติวิญญาณให้เกิดขึ้นเป็นฝ่ายอกุศลแล้ว เราจะหนีได้ หรือว่าเราจะไม่ตกนรก จะไม่ไปเป็นเปรต อสุรกาย หรือเดรัจฉาน เราก็หนีไม่พ้น เพราะเหตุใด เพราะอาจินตกรรมที่เราทำมาโดยตลอดนั้น มันจะปรากฏขึ้น ดังนั้นคนโบราณเขาจึงได้บอกหนทางคนที่จวนจะตายบ้าง อื่น ๆ บ้าง แต่ถ้าเขาได้ศึกษาเรื่องจิตและเจตสิกแล้ว จะรู้ว่ามันไม่เกิดประโยชน์เพราะว่า ถ้าผู้นั้นไม่ได้ฝึกหัดสติไว้ตั้งต้นแล้ว ก็เป็นการยากยิ่งที่จะหนีทุคติภูมิไปได้ นอกจากกรรมอารมณ์แล้ว ตัวที่สอง คือ กรรมนิมิตอารมณ์ก็เกิดขึ้น ซึ่งหมายถึงความคิดนึกของคนในขั้นโคม่า จวนจะดับจิตนั้นนึกอย่างไร เขาจะนึกถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ ในการทำบาปกรรมหรือในการสร้างบุญกุศล อาจเป็นการสร้างโบสถ์ สร้างวิหาร ไปหรือยิงนกตกปลาอะไรก็ได้ ถ้าไปนึกถึงฝ่ายชั่วก็ย่อมไปทางผลชั่ว ถ้านึกทางฝ่ายดีก็รับไปทางผลดี เช่นนี้ สติตัวเดียวเท่านั้นที่จะชักจูงให้กรรมฝ่ายดีเกิดขึ้น เพราะว่า ถ้าผู้ขาดสติเสียแล้ว กรรมฝ่ายดีจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ถ้าใช้สติพิจารณาดูจะเห็นได้ว่า สตินั้นเป็นเครื่องป้องกัน หรือเป็นหลักประกันก่อนตาย ที่จะไม่ให้เราต้องไปสู่ทุคติภูมิตัวที่สาม คือคตินิมิตอารมณ์ หมายถึงความแลเห็นความนึกเห็นไปได้ คตินิมิตอารมณ์เป็นการแลเห็นสำหรับคนที่จะตายอยู่ในขั้นโคม่า ถ้าเราจะไปสู่ทุคติ เราก็อาจจะแลเห็นไฟนรก หรือสิ่งที่จะใช้สำหรับลงโทษทุกข์ทรมานต่าง ๆ ปรากฏขึ้น ถ้าเราจะไปสู่สุคติภูมิ เราก็อาจจะแลเห็นเป็นวิมาน หรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เราได้ประกอบกุศลเหล่านี้ ซึ่งมันจะเกิดขึ้นในคตินิมิตอารมณ์เช่นนั้น เราจึงควรจะได้คิดดูว่า สตินั้นเป็นโสภณเจตสิก การควบคุมจิตของเรา กรรมอารมณ์ กรรมนิมิตอารมณ์ ก็ดี เหล่านี้เป็นเครื่องชี้ทางให้เห็นว่า เราจะตกนรกหรือขึ้นสวรรค์ซึ่งจะเห็นได้เมื่อเราจะตายทั้งสิ้น แต่ไม่มีใครช่วยเราได้ เพราะเหตุใด เพราะว่าตอนนั้นเราจะไปดีหรือชั่ว ก็อยู่ที่จุติจิตดวงสุดท้ายนั้นเอง ด้วยเหตุนี้ ถ้าเรามีสติระลึกรู้ ก็เป็นการเตรียมให้เรารู้อยู่เสมอว่า อะไรเป็นอะไร อย่างน้อยสตินั้นจะสร้างปัญญาให้เกิดขึ้น ปัญญาในที่นี้หมายถึง กัมมัสสกตา

ปัญญา เราจำเป็นจะต้องรู้ทุกคนว่ามันมีอย่างไร กัมมัสสกตาปัญญานี้ หมายถึง ปัญญาที่รู้เห็นว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นสมบัติของตน ถ้าเราคำนึงถึงพระพุทธพจน์ที่ว่า อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ "ตนนั่นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน" เช่นนี้แล้ว เราจะเห็นได้ว่า ไม่มีผู้ใดเลยที่จะมาปัดเป่ากรรมที่เราได้สร้างไว้ให้พ้นไปได้ เว้นแต่ตัวเราเองจะเป็นผู้มีสติระลึกรู้เท่านั้น พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า เมื่อทำเหตุดีแล้ว ผลดีย่อมปรากฏขึ้น เหตุจะดีได้ก็ด้วยการมีสติระลึกรู้ ฉะนั้น อย่างเลวเราก็ควรจะมี กัมมัสสกตาปัญญาเกิดขึ้น กัมมัสสกตาปัญญานั้น หมายความว่าอะไร หมายถึง ปัญญาในเรื่องนี้ ๑๐ ประการ คือ

ตัวที่ ๑ อตฺถิทินฺนํ ปัญญารู้เห็นว่า ทานที่บุคคลให้แล้วย่อมมีผล หมายความว่า ผลทานนั้นมีจริงๆ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรับรองไว้เช่นนั้น ฉะนั้น เราจะสังเกตได้ว่า คนบางคนเกิดมาทำไม บางคนก็จน บางคนก็รวยเพราะอะไร เพราะว่า เขาทำทานไม่สม่ำเสมอกัน บางคนก็ทำมาก บางคนก็ทำน้อย

ตัวที่ ๒ อตฺถิยิฏฺฐํ ปัญญารู้เห็นว่า การบูชาย่อมมีผล

ตัวที่ ๓ อตฺถิหุตํ ปัญญารู้เห็นว่า การบวงสรวงเทวดานั้นมีผล

ตัวที่ ๔ อตฺถิกมฺมานํผลํวิปาโก ปัญญารู้เห็นว่า ผลแห่งวิบากกรรมดี และกรรมชั่วย่อมมีอยู่ หมายถึงว่า ใครทำกรรมอย่างไรก็ได้รับผลอย่างนั้น

ตัวที่ ๕ อตฺถิ อยํ โลโก ปัญญารู้เห็นว่า โลกนี้มีอยู่หมายความว่า ผู้ที่จะเกิดมาในโลกนี้มี

ตัวที่ ๖ อตฺถิ ปโร โลโก ปัญญารู้เห็นว่า โลกหน้ามีอยู่หมายความว่า ผู้ที่จะไปเกิดนั้นมี พูดง่าย ๆ ว่า นรกมีจริง สวรรค์มีจริง นั่นเอง ขณะนี้เราอยู่ในชาตินี้แล้ว เราอาจจะตกนรกก็ได้ ขึ้นสวรรค์ก็ได้

ตัวที่ ๗ อตฺถิ มาตา ปัญญารู้เห็นว่า มารดามีอยู่

ตัวที่ ๘ อตฺถิ ปิตา ปัญญารู้เห็นว่า บิดามีอยู่ หมายถึงว่า ทำกรรมดี ทำกรรมชั่วก็ดี อันสัมพันธ์กับบิดามารดาย่อมให้ผล ถ้าถึงกับฆ่าบิดามารดาแล้ว ก็จะเข้าไปอยู่ในครุกรรม ๕ ซึ่งได้แก่

การฆ่าบิดา ๑

การฆ่ามารดา ๑

การฆ่าพระอรหันต์ ๑

การทำพระพุทธเจ้าให้ห้อพระโลหิต ๑

การทำสงฆ์ให้แตกแยกกัน ๑

นี่เป็นครุกรรมอันหนัก ผู้ที่ทำกรรมเช่นนั้นย่อมจะต้องไปอยู่ในอเวจีมหานรก

ตัวที่ ๙ อตฺถิ สตฺตโอปปาติกา ปัญญารู้เห็นว่า โอปปาติก สัตว์ทั้งหลาย มีอยู่ในโลกเปรต อสูรกายก็ดี เทวดา พรหมก็ดี เป็นของที่มีอยู่จริง ๆ ไม่ใช่เรื่องพูดกันเล่น ๆ

ตัวที่ ๑๐อตฺถิ โลเกสมณฺพราหฺมณา สมฺมา ปฏิปนฺนา ปัญญารู้เห็นว่า สมณพราหมณ์ ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยความรู้ยิ่งเห็นจริง ประจักษ์ซึ่งโลกหน้ามีอยู่ในโลกนี้ นี่เรื่องของสติ เป็นคุณค่าของสติ เมื่อเราได้รู้ถึงคุณค่าของสติดังกล่าวข้างต้น ปัญหาต่อไปว่าถ้าเช่นนั้น เราจะได้สติได้จากไหน สติก็อยู่ในเจตสิกนั่นเอง ผู้ที่เกิดมาเป็นคนหรือเทวดา มีขันธ์ ๕ อยู่ครบ คือ ๑. รูปขันธ์ ๒. สัญญาขันธ์ ๓. เวทนาขันธ์ ๔. สังขารขันธ์ ๕. วิญญาณขันธ์ คำว่า สติ ในที่นี้หมายถึง สังขารขันธ์ ซึ่งในเจตสิก ๕๒ ดวงนั้น หักเอาเวทนาขันธ์และสัญญาขันธ์ออกเสียตัวหนึ่ง เหลืออีก ๕๐ ตัวนั้น เรียกว่าสังขารขันธ์ สตินั้นเป็นตัวหนึ่งในประเภทสังขารขันธ์ ประเภทโสภณเจตสิก จากข้อเท็จจริงดังกล่าวก็พิสูจน์ได้ว่า คนทุกคนต่างก็มีสติติดตัวกันมาด้วยกันทั้งนั้น แต่เราไม่ได้ทำให้มันตื่นดีขึ้นทั้งนี้เพราะเหตุไร เพราะในชีวิตของคนเราส่วนใหญ่นั้นต่างก็มัวหลงเพลิดเพลินอยู่ในความสุขบ้าง ความสวยบ้าง ความงามบ้าง ซึ่งเรียกว่า โลภะมูลจิต เราก็เต็มไปด้วยความโกรธ ความแค้น ความอาฆาต ความพยาบาท ซึ่งเรียกว่า โทสะมูลจิต บางคนก็เอ้อระเหย ใครว่าอย่างไรก็ไปอย่างนั้นไม่รู้ธรรม ไม่เห็นธรรมว่า ความเป็นจริงของธรรมมีเป็นประการใด อะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม ตัวนี้แหละ เรียกว่า โมหะมูลจิต เพราะในชีวิตของคนเราส่วนใหญ่ที่ไม่ประพฤติธรรม ไม่ได้ปฏิบัติธรรม ไม่ได้เจริญสติปัฏฐาน ๔ โลภะ มูลจิต ก็ดี โทสะมูลจิตก็ดี โมหะมูลจิต ก็ดี ย่อมจะเข้ามาครอบงำ เมื่อมันเข้ามาครอบงำ เช่นนี้แล้ว ขอถามสักหน่อยว่า เมื่อเวลาเราจะตาย จุติจิตกำลังจะเกิดขึ้นนั้น เราจะเอาสติมาจากไหนที่เราจะป้องกันมิให้ตกไปสู่ทุคติภูมิ อันได้แก่ นรก ๑ เปรต ๑ อสุรกาย ๑ เดรัจฉาน ๑ เราจะเอา

อะไรมาเป็นหลักประกัน ในชีวิตของเราไม่ได้หัดสร้างสติไว้เลย ดังนั้น ถ้าพวกเราทุกคนเห็นความสำคัญของสติดังนี้แล้ว ถ้าเราสนใจในการที่จะปลุกสติที่เรามีอยู่แล้ว ให้ตื่นขึ้นมาใช้ทำประโยชน์ เราก็สามารถจะฝึกหัดให้มันตื่นขึ้นตั้งแต่ต้นจนถึงเกิดประโยชน์ในการเจริญสติปัฏฐาน หรือเรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า วิปัสสนากัมมัฏฐานอันเป็น โลกุตตรกุศล อันสูงสุด ซึ่งได้แก่ สติตัวเดียวเท่านั้น ทีนี้เมื่อเราได้รู้จักถึงความสำคัญของสตินั้นว่า มีเป็นประการใด ลองพิจารณาเหตุผลในการที่จะสร้างสติขึ้นว่า เราควรทำประการใด

การที่จะฝึกสติให้มีการระลึกรู้เป็นปัจจุบันธรรมนี้ รู้ที่ไม่รู้ถึงความยากลำบากในการฝึกสติคงจะหัวเราะเยาะว่าเป็นเรื่องง่ายนิดเดียว เพียงแต่ให้ระลึกรู้เป็นปัจจุบันธรรมนั้น ทำได้ง่าย ง่ายหรือไม่ง่ายก็จงลองทำดูว่า ความจริงนั้น สติมันระลึกรู้ขึ้นจริงหรือเปล่า

ประการแรก สติระลึกรู้จากทางตา ตาไม่บอดเราแลเห็นสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะกับสิ่งที่เรียกว่า รูปสีหรือเรียกกันว่า รูปารมณ์นั้น รู้หรือเปล่าว่าสิ่งที่เราเห็นนั้นมันเป็นความจริงที่รู้ได้ทางตาเท่านั้น นั่นมันเป็นรูปสี เราเคยนึกหรือเปล่า เราเคยระลึกรู้หรือเปล่า มีแต่เราเห็นแล้วเราหลง เราเห็นแล้วเกิดโทสะ ถ้าเราเห็นรูปใดที่สวยงามผ่านนัยน์ตาเรา เราก็มีความพอใจ มีความชอบใจความปลาบปลื้มยินดี อะไรที่เกิดขึ้น เราไม่ได้เห็นด้วยสติ นั่นเราเห็นด้วยโลภะ ถ้าเราเห็นด้วยสติ จะไม่เป็นอย่างนี้ เราเพียงแต่รู้ว่า อ้อ นี่มันเป็นความจริงที่รู้ได้ทางตาเท่านั้น มันเป็นรูปธรรมอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีอะไรวิเศษไปกว่านั้นเพียงแต่นัยน์ตาของเราเท่านั้น เห็นไหมว่า เราแลเห็นด้วยสติหรือเปล่า ในชีวิตประจำวันของพวกเราทุกคนส่วนใหญ่ไม่สามารถจะเห็นได้ด้วยสติ แต่เราแลเห็นได้ด้วยราคะ โทสะ และโมหะ ด้วยกันทุกคน นี่เป็นเพียงนัยน์ตาอย่างเดียว

ประการที่ ๒ ทางหูเราเคยระลึกไหมว่า ศรัทธารมณ์หรือเสียงนั้น มันรู้ได้จากทางหูอย่างเดียวเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่เรามิได้นึก ถ้าเราได้ยินเสียงอะไรเพราะ ๆ เราก็กระหยิ่มยิ้มย่อง มีความพออกพอใจยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ แต่ถ้าเราได้ยินเขานินทาว่าร้ายเรา เขาว่ากล่าวเรา เขาด่าเรา เขาตะโกนโพนทนาเราเช่นนี้ เราก็เกิดความไม่พอใจ เราจะอ้างได้หรือว่า การฟังดังกล่าวนั้น เรามีสติระลึกรู้ความจริง เราไม่ได้มีสติระลึกรู้เลย เรา

รู้อย่างไร เรารู้ในโลภะประกอบด้วยความโลภ คือ ความพอใจในการที่ได้ยินเสียงที่เขาได้ชมเชยเราเสียงนั้นเป็นเสียงที่ไพเราะเพราะพริ้งเสียงที่ยกยอปอปั้น อะไรเล่า มิใช่โลภะมูลจิต มันเกิดขึ้นหรอกหรือ นั่นไม่ใช่สติ เพราะสติระลึกรู้แล้ว เรารู้กันมาแล้วว่า สตินั้นเป็นโสภณเจตสิก อกุศลจิตทั้งหลายมันจะกล้ากรายเราไม่ได้ นอกจากนี้เราได้ยินเสียงเขานินทาว่าร้าย มีการกล่าวร้ายป้ายสีเรา เราก็เกิดความโกรธ แค้นความอาฆาต นี่หรือบอกว่ามีสติ เรามีความโกรธแค้นเขา อะไรเล่า มีความอาฆาตเขา อะไรเล่า นั่นคือมันมีโทสะมูลจิตเกิดขึ้นแล้ว ก็โทสะมูลจิต มันเป็นฝ่ายดำ สติมันจะเกิดขึ้นอย่างไร ก็ไม่เกิดอีก หรือเราได้ยินเสียง เราก็ไม่สนใจฟังว่า เสียงเขาพูดอะไรกันเท่านั้น ไม่เกิดความยินดี ไม่เกิดความยินร้าย ฟังแล้วเฉย รู้เรื่องแล้วก็เฉย เพราะมันไม่ใช่เรื่องของเรา สิ่งนี้หรือเรียกว่า สติเกิด ความจริงไม่ใช่ นั่นคือโมหะมูลจิต คือ ความหลงมันเกิดขึ้นแล้ว มีที่ไหนสติ ตาเราเห็นเราก็ไม่มีสติ หูเราได้ยินก็ไม่มีสติแล้วเราจะเอาอะไรมาเป็นทุน ในการที่จะประกันชีวิตของเราก่อนตายเล่า เราไม่มีอะไรเลย เพราะว่าเราขาดสติ ถ้าเรามีสติระลึกรู้แล้ว เสียงไพเราะ ไม่ไพเราะ เสียงนินทาว่าร้ายเราก็ดี เมื่อเรามีสติระลึกรู้ เราก็รู้ว่า นั่นมันเป็นเพียงศรัทธารมณ์ คือ รูป รูปเสียง เท่านั้น ไม่มีอะไรวิเศษไปกว่านั้น นี่แหละ จึงจะเรียกว่า มีสติ แต่รับรองว่าไม่มีใครมีสติระลึกรู้เช่นนั้น เพราะเราไม่ได้ฝึกหัดสติ ปลุกสติ ให้มันตื่นขึ้นมันจึงไม่รู้

ประการที่ ๓ ทางจมูก เมื่อเราได้กลิ่นหอม ไม่ว่าจะเป็นน้ำอบ กลิ่นดอกไม้ หรืออะไรที่เราพอใจ เราก็ยินดียิ้มย่องผ่องใส มีความเบิกบานใจว่า สิ่งเหล่านี้เราชอบเราต้องการ นี่หรือที่เรียกว่า เรามีสติ โลภะมูลจิตมันก็เกิดขึ้นอีกแล้ว ในทำนองเดียวกันเราได้กลิ่นซึ่งเป็นของเหม็นของเผ็ดร้อน กลิ่นที่ไม่ต้องการจะดม แม้ตลอดจนของอับเหม็น เช่น ท่อไอเสีย หรือคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ เราไม่มีความพอใจเช่นนั้น อะไรเกิดขึ้นเล่าความไม่พอใจ ความเกลียดชังที่เกิดขึ้น นั่นอะไร เพราะโทสะมูลจิตมันเกิดขึ้นแล้ว เมื่อมันเกิดขึ้นเช่นนี้แล้ว สติจะเกิดจะขึ้นได้อย่างไร มันก็ไม่เกิดต่อไป ถ้าเราได้กลิ่นอะไรเราก็ไม่สนใจ หอมเราก็ไม่สนใจ เพราะเราเฉยๆ เช่นนี้ อะไรเล่ามันเกิดขึ้น นั่นคือ โมหะมูลจินตมัได้เกิดขึ้นแล้วทำให้เราหลงไหลไผ่ผัน ไม่ได้นึกถึงความจริง

ที่มันปรากฏขึ้น เรามีสติ เราก็รู้ได้ว่า สิ่งเหล่านี้ มันเป็นความจริงซึ่งปรากฏรู้ได้ทางจมูกเท่านั้น มันเป็นคันธารมณ์ คือ รูป กลิ่น เท่านั้นเอง นี่เราเคยนึกเช่นนี้หรือตราบใดที่เราไม่เคยนึกเช่นนี้ สติจะเกิดขึ้นได้อย่างไรมันก็คงจะหลับต่อไปคงปล่อยแต่อกุศลมูลจิตให้เกิดขึ้น ไม่ว่าโลภะ โทสะ โมหะ ถ้าเราใกล้จะตายแล้วได้กล่าวมาแล้วว่า หูเราก็ดับ ตาก็ดับ การบอกหนทางผู้จะตายนั้น จะช่วยอะไรเราให้ไปสู่สุคติภูมิได้หรือ ถ้าเราไม่คิดฝึกหัดสติระลึกรู้เสียตั้งแต่ยังเป็น ๆ ขณะนี้

ประการที่ ๔ ทางลิ้น นั่นคือ รสต่าง ๆ ที่เรามีความพอใจก็ดีความไม่พอใจก็ดี ถ้าเป็นรสหวานเย็นชื่นชุ่ม เราก็มีความพอใจ ถ้าเป็นรสขมขื่น เผ็ดร้อน เราก็ไม่พอใจ ทั้ง ๆ ที่ชีวิตประจำวันของเราได้รับรสเช่นนี้ ตลอดเวลาที่กินอาหาร เราเคยมีสติระลึกรู้ถึงรสเหล่านี้หรือเปล่าว่ามันเป็นอะไร เปล่าเลย ถ้ารสนั้นเป็นรสที่เราถูกใจ ความพอใจจะเกิดขึ้น อร่อยจริงหนอ อย่างนี้ฉันชอบ อย่างนี้อร่อย นั่นโลภะมูลจิตมันเกิดขึ้นแล้ว อย่างนั้นไม่อร่อยมันเผ็ดไปฉันไม่ชอบ นั่นคือ โทสะมูลจิตมันเกิดขึ้นบางทีกินไปอร่อยหรือไม่อร่อย ฉันไม่สน กินให้มันอิ่ม ๆ ก็แล้วกัน อะไรมันเกิดขึ้น โมหะมูลจิตมันเกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้มันเป็นอกุศลมูลจิต เราเคยนึกหรือเปล่าว่า เราเคยมีสติระลึกรู้ในเรื่องรส เพียงแต่รู้ว่า รสที่เราลิ้มนั้น รู้ได้ทางลิ้นนั้น มันเป็นรูปเขาเรียกว่า รสารมณ์ คือ รสรูป ที่รู้ได้ทางลิ้นเท่านั้น เคยรู้บ้างหรือไม่ว่า มันเป็นเพียงรูปไม่มีความคงทนอะไรเราไม่เคยนึก เมื่อไม่เคยนึกสติก็ไม่เกิด ฉะนั้น สตินั้นเพียงเท่าที่อธิบายมามันเป็นเพียงทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น

ประการที่ ๕ คือ ทางกายอย่างไร เราได้รับสัมผัสว่า เย็น ร้อน อ่อน แข็ง เคร่ง ตึง ไหว เรารู้ได้ทางกาย แต่เราไม่มีสติระลึกรู้ สิ่งใดที่อ่อนนุ่มเราก็พอใจ นั่งสบายดี สิ่งใดที่ร้อนหน่อย แข็งนิดเราไม่พอใจก็ว่า มันร้อนไปจากการสัมผัสทางผิวหนัง อะไรมันเกิดขึ้น ความพอใจที่เกิดขึ้นนั้น ก็เป็นโลภะมูลจิต ถ้าเราไม่พอใจ โทสะมูลจิตก็เกิดขึ้น ถ้าเรานั่งเฉย ๆ อะไรก็นั่งได้ อะไรเล่าจะเกิดขึ้นสิ่งนั้นก็คือโมหะมูลจิต ที่มันเกิดขึ้นเช่นนี้มันก็ไม่มีสติระลึกรู้ ถ้าเราสัมผัสกับอะไร ถ้าแข็งมันจะระลึกรู้ว่า เป็นรูปดิน หรืออ่อนมันก็เป็นรูปดิน อย่างนี้ เป็นต้น ถ้ามันมีความเย็น ความร้อน เราก็รู้ว่า อ๋อ มันเป็นรูปไฟ มัน

ให้ความเย็น ร้อน ในชีวิตของเราเคยไหม อย่างนี้ เมื่อเราไม่เคยแล้ว เราจะไม่พร้อมหรือที่จะปลุกสติให้มันลุกขึ้น ถ้าสติมันไม่ลุกขึ้น เมื่อเวลาเราจะตายใครเล่าจะมาช่วยเราได้ อันนี้ก็เข้ามาใน อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ คือ ไม่มีใครช่วยเราได้นอกจากตัวของเราเอง

ประการที่ ๖ ทางใจ เรียกว่า ธัมมารมณ์ อันเกิดได้จากความคิดนึก เราเคยพิจารณาหรือเปล่าว่า ธัมมารมณ์นั้น มันเกิดขึ้นทางใจเท่านั้น เราเพียงแต่ว่า นึกคิดในสิ่งที่รักใคร่พอใจในสิ่งนั้น เราก็พอใจ เมื่อเรานึกถึงสิ่งที่เราไม่พอใจเราก็มีความเกลียดความโกรธ ไม่พอใจในสิ่งที่เรานึกเราคิดนั้น นั่นอะไร นั่นคือ ตัวโทสะมูลจิต มันเกิดขึ้น ถ้าเรานึกคิดในสิ่งที่มันเฉย มันก็เป็นโมหะมูลจิตไม่มีสติรู้เลยว่า นั่นมันเป็นธัมมารมณ์อันหนึ่งมันเป็นนามธรรมเท่านั้น เคยนึกคิดเช่นนี้หรือ นี่เป็นเพียงการที่เราฝึกให้รู้เป็นปัจจุบันธรรมเท่านั้น เรายังไม่มีกันแค่นี้แล้วเราจะเอาอะไรมาเป็นตัวปลุกสติ ต่อไปเมื่อเราจะตาย จากที่ได้กล่าวมานี้ น่าจะได้เห็นความสำคัญของสติว่า มันมีความสำคัญประการใด จะเห็นได้ว่า การฝึกสติให้ลุกขึ้นเป็นปัจจุบันธรรมเท่านั้น ไม่ใช่เป็นของทำกันง่าย ๆ ถ้าเราไม่ไปสู่ทุคติภูมิ ซึ่งมี นรก ๑ เปรต ๑ อสุรกาย ๑ เดรัจฉาน ๑ เราจงเริ่มปลุกสติในขณะนี้ นี่คือการฝึกสติ ให้มีความระลึกรู้ เป็นปัจจุบันธรรมดังที่กล่าวมาแล้ว และสตินี้อีกนั่นแหละ ที่เราจะได้นำไปใช้ในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน เราเรียกกันว่า สติปัฏฐาน ๔ นั่นเอง ตามที่ได้กล่าวมานี้ ก็เป็นเรื่องการระลึกรู้หรือสติในขั้นต้นเท่านั้น.

๑. ก่อนนอน–ก่อนนั่งโต๊ะทำงาน สวดมนต์เสียก่อนดังนี้

(กล่าวนะโม ๓ จบ ก่อน)

อรหํ สมฺมา สมฺพุทฺโธ ภควา พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ
สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสามิ
สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สงฺฆํ นมามิ

๒. เมื่อสวดมนต์แล้วแผ่ส่วนกุศลเสียดังนี้

ข้าพเจ้าขอแผ่ส่วนกุศลผลบุญให้แก่เจ้าเวรนายกรรมทั้งหลาย และบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้องทั้งปวง ทั้งท่านที่มีพระคุณทั้งหลาย ตลอดจนเพื่อนร่วม

เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น ตลอดจนศัตรูหมู่ร้ายทั้งหลายที่ปองล้างปองผลาญข้าพเจ้า

ขอให้ผู้ที่ได้ออกนามเหล่านั้น จงมีความสุขความสุขเถิด อย่าได้มีเวรซึ่งกันและกันเลย

ขอให้ผู้ที่ได้ออกนามเหล่านั้น จงมีความสุขความสุขเถิด อย่าได้เบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย

ขอให้ผู้ที่ได้ออกนามเหล่านั้น จงมีความสุขความสุขเถิด อย่าได้มีทุกข์มีภัยต่อกันและกันเลย ขอให้สุขกาย สุขใจ รู้จักรักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด

กรรมใดที่ข้าพเจ้ามีต่อท่าน ทั้งในอดีตชาติก็ดีหรือในปัจจุบันชาติก็ดี ขอให้อโหสิกรรมให้กันและกัน อย่าได้ผูกเวรจองกรรมกันต่อไปเลย ขอให้ต่างคนต่างอยู่เป็นสุขเป็นสุขเป็นสุขเถิด

๓. การสร้างพลังจิต

เมื่อได้สวดมนต์และแผ่ส่วนกุศลแล้ว ให้นั่งในท่าสบายด้วยความสงบอย่างน้อยสักครั้งละ ๕ นาที

๔. หลักการปฏิบัติ

ต้องมีการปฏิบัติต่อเนื่องให้เป็นการสม่ำเสมอกัน

เมืองกาย (กายนคร)

มีเมืองหนึ่งชื่อว่า กายนคร (เมืองกาย) มีเนื้อที่ยาว ๑ วา จำนวน 2,5000 +80 หนา ๑ คืบ กว้าง ๑ ศอก ลักษณะผังของเมืองเหมือนเงาคนเวลานอน

มีกำแพง ๔ ชั้น ชั้นที่ ๑ (ชั้นนอก) ชื่อ โลมา (ขน) ชั้นที่ ๒ ชื่อ ตโจ (หนัง) ชั้นที่ ๓ ชื่อ มังสัง (เนื้อ) ชั้นที่ ๔ ชื่อ อัฏฐิ (กระดูก)

มีประตู ๙ แห่ง คือ จักษุทวาร (ตา) มี ๒ ประตู สำหรับเป็นทางเข้าของมหรสพต่าง ๆ โสตทวาร (หู) มี ๒ ประตู สำหรับเป็นทางเข้าของพวกดนตรีต่าง ๆ ฆานทวาร (จมูก) มี ๒ ประตู สำหรับทางระบายลมเข้าออก มุขทวาร (ปาก) มี ๑ ประตู สำหรับเป็นทางเข้าของเครื่องสะเบียงอาหารต่าง ๆ วัจจทวาร (ทวารหนัก) มี ๑ ประตู สำหรับเป็นทางระบายน้ำโสโครกต่าง ๆ ปัสสาวทวาร (ทวารเบา) มี ๑ ประตู สำหรับเป็นทางระบายน้ำโสโครกต่าง ๆ

มีประสาท ๕ หลัง คือ ๑ จักษุประสาท (ตา) เป็นที่สำหรับพระราชาประทับทอดพระเนตรมหรสพต่าง ๆ ๒ โสตประสาท (หู) เป็นที่สำหรับประทับสดับฟังเครื่องดนตรีต่าง ๆ ๓ ฆานประสาท (จมูก) เป็นที่สำหรับประทับประดับประดาพระวรกาย ๔ ชิวหาประสาท (ลิ้น) เป็นที่สำหรับประทับเสวยพระกระยาหาร ๕ กายประสาท (กาย) เป็นที่สำหรับประทับบรรทมพักผ่อนพระวรกาย

ผู้สร้างกายนคร คือ พระเจ้าอวิชา กับ พระนางโมหาราชเทวี เมื่อทรงสร้างแล้วมิได้ทรงครองเอง ทรงมอบให้เจ้าชายจิตตราช พระราชโอรสเป็นผู้ครอง

พระเจ้าจิตตราช มีขุนนางผู้ใหญ่ในแผ่นดินอยู่ ๔ คน คือ ๑. ขุนโลโภ (ความอยากได้) ๒ ขุนราโค (ความกำหนัดยินดี) ๓ ขุนโทโส (ความประทุษร้าย) ๔ ขุนโมโห (ความหลงใหล)

มีขุนคลัง ชื่อ ขุนมัจฉริยะ (ความตระหนี่)

มีเจ้ากรมวัง ชื่อ ขุนพยาบาท (ความปองร้าย)

มีอำมาตย์ที่ปรึกษา ชื่อ ขุนทิฏฐิมานะ (ความดื้อรั้น)

มีอำมาตย์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมมาก ชื่อ มิจฉัตตะ (ความเห็นผิด)

วันหนึ่ง พระเจ้าจิตตราชทรงรำพึงว่า เรามีเมืองอยู่อย่างกว้างขวาง มีพระราชวังอยู่อย่างสวยงาม มีพระราชทรัพย์สมบูรณ์ แต่ยังไม่มีพระมเหษี จึงทรงปรึกษากับมิจฉัตตะอำมาตย์ว่า จะทำอย่างไรจึงจะได้พระมเหษีที่สวยงามถูกใจ

มิจฉัตตะอำมาตย์กราบทูลว่า มีเมืองหนึ่งชื่อเมืองปัจจยาการนคร พระราชาผู้ครองนครทรงนามว่า พระเจ้าเวทนามีพระราชธิดาทรงรูปโฉมงดงามยิ่งอยู่ ๓ องค์ คือ เจ้าหญิงตัณหา เจ้าหญิงราคา เจ้าหญิงอรดี ถ้าจะทรงปรึกษากับพระบิดา พระมารดาให้ทรงขอเจ้าหญิงทั้ง ๓ มาเป็นพระมเหษี ถ้าพระองค์ไม่ทรงเห็นด้วยก็จะพลาดหวัง ควรเสด็จไปหาด้วยพระองค์เอง โดยไม่ต้องทูลลาพระบิดาพระมารดา ถ้าทูลลาพระองค์ไม่ทรงเห็นด้วย ก็จะทรงขัดขวางไม่ให้เสด็จไป ข้าพเจ้าก็จะตามเสด็จไปเป็นเพื่อนด้วย

เป็นอันว่า พระเจ้าจิตตราชกับมิจฉัตตะอำมาตย์ ก็หนีออกจากกายนครไป โดยพระเจ้าจิตตราชทรงม้าพระที่นั่งชื่อว่า อิริยาบถ (อาการเคลื่อนไหว) มิจฉัตตะอำมาตย์ก็ขี่ม้าอีกตัวหนึ่ง ไปจนลุล่วงถึงป่าใหญ่แห่งหนึ่ง ชื่อวัฏฏะ (การเวียนว่ายตายเกิด)

ก่อนที่จะเข้าถึงป่าวัฏฏะ ก็พบศิลาจารึกความว่า พระเจ้าเวทนาครองเมืองปัจจยาการนคร มีพระธิดางาม ๓ คน ชื่อ เจ้าหญิงตัณหา เจ้าหญิงราคา เจ้าหญิงอรดี ถ้าชายใดมีสติปัญญาสามารถตอบปัญหา ๕ ข้อ ของเจ้าหญิงทั้ง ๓ ได้จะยกเจ้าหญิงทั้ง ๓ ให้เป็นภรรยา และจะให้ครองเมืองปัจจยาการนครด้วย แต่ถ้าตอบไม่ได้ จะต้องตกเป็นทาสรับใช้เจ้าหญิงทั้ง ๓ พระเจ้าจิตตราชกับมิจฉัตตะอำมาตย์ก็ดีใจว่าสมใจที่คิดไว้ จะได้ไปตอบปัญหาของเจ้าหญิงทั้ง ๓ เพื่อนำมาเป็นพระมเหษี

ในป่าวัฏฏะมีนางยักษ์ตนหนึ่ง ชื่อ วัฏฏทุกขี (ทุกข์ในวัฏฏะ) เป็นผู้รักษาอยู่ เมื่อนางยักษ์เห็นพระเจ้าจิตตราชกับมิจฉัตตะอำมาตย์ ล่วงล้ำเข้ามาในป่าที่ตนรักษาอยู่ จึงออกวิ่งไล่จับเพื่อจะเอามาเป็นอาหาร ฝ่ายมิจฉัตตะอำมาตย์เมื่อเห็นมีอันตรายเกิดขึ้น จึงรีบขี่ม้าหนีไปได้ก่อน ไม่ยอมอยู่เป็นเพื่อนช่วยเหลือ ปล่อยให้พระเจ้าจิตตราชผจญกับอันตรายแต่องค์เดียว

นางยักษ์วัฏฏทุกขีก็ตรงเข้าขวางพระเจ้าจิตตราชไว้ และบอกว่าจะต้องตกเป็นอาหารของนางในวันนี้ พระเจ้าจิตตราชจึงตรัสตอบว่า ท่านไม่อาจจะจับเรากินเป็นอาหารได้ เพราะเรามีฤทธิ์มีอานุภาพมาก (มหิทฺธานุภาวํ) ล่องหนหายตัวได้ (อสรีรํ) มีกำลังไปทางไหนได้รวดเร็วทันใจ (ลหุกํ) ไปทางบกทางน้ำทางอากาศไกลใกล้สักเท่าไรก็ไปได้ (ทูรงฺคมํ) ใคร ๆ ยากที่จะเห็นตัวเราได้ (สุทุทฺทสํ)

นางยักษ์วัฏฏทุกขีจึงตอบว่า ท่านจะมีฤทธิ์มีอานุภาพอย่างไร ก็ไม่พ้นมือของข้าพเจ้าไปได้ อย่าว่าแต่ท่านผู้เป็นมนุษย์เลย แม้นาค ครุฑ เทวดา อินทร์ พรหม ไม่ว่าใครทั้งนั้น เมื่อหลงเข้ามาในป่าวัฏฏะแล้ว ก็ต้องตกอยู่ในอำนาจของข้าพเจ้า ผู้ที่สร้างทุกข์ให้แก่ทุกคนที่เข้ามาอยู่ในป่าวัฏฏะทั้งหมด

ในขณะที่พระเจ้าจิตตราชกำลังจะเสียที ถูกนางยักษ์วัฏฏทุกขีจับกินเป็นอาหาร ก็มีพระฤาษีองค์หนึ่งรีบมาช่วยไว้

พระฤาษีองค์นี้ชื่อว่า พระฤาษีไตรลักษณญาณ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) อยู่ที่ภูเขาจิตตบรรพรต (ภูเขาใจ) เจริญพรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นปกติ ทราบได้ด้วยญาณว่า นางยักษ์วัฏฏทุกขีกำลังจะจับพระเจ้าจิตตราชกินเป็นอาหาร จึงรีบเหาะมา แล้วตวาดนางยักษ์วัฏฏทุกขี พอนางยักษ์เห็นพระฤาษีไตรลักษณญาณก็ตกใจกลัว เพราะเคยปราบปรามกันมา จึงรีบหนีหายไป

พระฤาษีจึงถามเรื่องราวว่าไปยังไงมายังไง จึงพลัดเข้ามาในป่าวัฏฏะเช่นนี้ พระเจ้าจิตตราชจึงตรัสบอกพระประวัติ และบอกความประสงค์ว่า จะไปตอบปัญหาของเจ้าหญิงตัณหา เจ้าหญิงราคา เจ้าหญิงอรดี พระธิดาของพระเจ้าเวทนาที่เมืองปัจจยาการนครเพื่อจะได้นำมาเป็นพระมเหษี

พระฤาษีจึงทูลว่า เจ้าหญิงทั้ง ๓ ท่านรู้จักดี เป็นคนสวยจริง แต่นิสัยไม่ดีทุกคน คือ

เจ้าหญิงตัณหา เป็นคนมีนิสัยอยากได้ไม่รู้จักเพียงพอ ยิ่งได้มากเท่าไรยิ่งชอบ ไม่ว่าจะได้มาอย่างไร จะได้มาในทางดีหรือทางชั่วเอาทั้งนั้น

เจ้าหญิงราคา เป็นคนมีนิสัยรักง่ายหน่ายเร็ว ไม่มีความแน่นอน เดี๋ยวรักคนนั้น เดี๋ยวรักคนนี้ เปลี่ยนความรักอยู่เรื่อยไป

เจ้าหญิงอรดี เป็นคนมีนิสัยริษยา ไม่อยากให้ใครได้ดี เห็นใครได้ดีก็พยายามเข้าขัดขวาง ทำให้แตกสามัคคีกัน

เมื่อพระเจ้าจิตตราชได้ฟังพระฤาษีไตรลักษณญาณ ชี้แจงถึงนิสัยที่ไม่ดีของเจ้าหญิงทั้ง ๓ ก็เกิดความเบื่อหน่ายในเจ้าหญิงทั้ง ๓ จึงขออยู่ในสำนักของพระฤาษีเพื่อศึกษาวิชา พระฤาษีจึงนำไปสู่ภูเขาจิตตบรรพรต แล้วสอนให้เจริญพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และเจริญพระไตรลักษณ์ อนิจจังทุกขัง อนัตตา จนมีความชำนาญ

ฝ่ายมิจฉัตตะอำมาตย์เมื่อหลบหนีนางยักษ์วัฏฏทุกขีก็มิได้ไปห่างไกล คอยสังเกตการณ์ความเป็นไประหว่างนางยักษ์วัฏฏทุกขีกับพระเจ้าจิตตราชอยู่ เมื่อเห็นพระฤาษีไตรลักษณญาณมาตวาดนางยักษ์วัฏฏทุกขีให้หนีไป แล้วพาพระเจ้าจิตตราชไปสู่ภูเขาจิตตบรรพรต ก็ตามไปห่าง ๆ ไม่ให้พระฤาษีและพระเจ้าจิตตราชเห็น เมื่อเห็นว่าพระเจ้าจิตตราชเปลี่ยนความคิดอยู่กับพระฤาษี จะไม่ไปแก้ปัญหาของเจ้าหญิงทั้ง ๓ ที่เมืองปัจจยาการนคร ก็ร้อนใจ คิดว่าจะต้องไปชวนพระเจ้าจิตตราชให้ไปแก้ปัญหาของเจ้าหญิงทั้ง ๓ ที่เมืองปัจจยาการนครให้จงได้

ในคืนวันหนึ่งเป็นเวลาดึกเงียบสงัด พระฤาษีนอนหลับแล้ว มิจฉัตตะอำมาตย์จึงลอบเข้าไปพบพระเจ้าจิตตราช ๆ เห็นอำมาตย์ก็ดีพระทัย เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดสนิทสนมและไว้วางใจมานาน มิจฉัตตะอำมาตย์แกล้งทูลว่า เมื่อเห็นนางยักษ์วัฏฏทุกขีมันมาขวางหน้า ก็นึกว่าเราทั้ง ๒ เป็นแต่เพียงมนุษย์คงไม่อาจจะต่อสู้นางยักษ์วัฏฏทุกขีได้ จึงได้รีบไปบอกให้ฤาษีมาช่วยไว้ แล้วก็คอยสังเกตดูเหตุการณ์อยู่ เมื่อเห็นพระองค์หลงเชื่อพระฤาษีจะอยู่ที่นี่เรื่อยไป พระองค์ก็จะต้องแก่ตายเปล่าอยู่ที่ภูเขาในป่านี้แน่นอน พระองค์ควรจะลาพระฤาษีไปเมืองปัจจยาการนครเพื่อแก้ปัญหา เอาเจ้าหญิงทั้ง ๓ มาเป็นพระมเหษีให้จงได้ แต่อย่าบอกพระฤาษีโดยตรง เพราะจะต้องถูกพระฤาษีห้ามไม่ให้ไป ต้องหลอกว่าจะกลับไปเมืองกายนคร เพื่อพบพระบิดาพระมารดาเพราะจากมานานแล้ว พระเจ้าจิตตราชก็เชื่อมิจฉัตตะอำมาตย์ ตกลงพระทัยว่าจะต้องไปเมืองปัจจยาการนครให้จงได้

ในวันรุ่งขึ้นพระเจ้าจิตตราชจึงเข้าไปทูลลาพระฤาษีว่าจะกลับไปกายนครเพื่อพบกับพระบิดาพระมารดา เพราะจากพระองค์มานานแล้ว พระฤาษีทราบด้วยญาณจึงพูดว่า เจ้าไม่ต้องโกหก เรารู้ว่าเจ้าจะไปแก้ปัญหาของเจ้าหญิงทั้ง ๓ ที่เมืองปัจจยาการนคร พระเจ้าจิตตราชก็รับว่าเป็นความจริงจึงขออภัยพระฤาษีที่ได้ตรัสโกหกท่าน

พระฤาษีจึงทูลว่า เมื่อพระองค์ตั้งใจจะไปจริงก็ไม่อาจจะห้ามได้ แต่จะมอบแว่นวิเศษชื่อว่าแว่น *"วิชามัย"* (ความรู้) ไป แว่นนี้เมื่อถึงคราวอับจนไม่อาจจะแก้ปัญหาได้ ให้เอาแว่นส่อง ก็จะสามารถรู้วิธีแก้ปัญหาได้ แต่อย่าบอกใครเป็นอันขาดว่ามีแว่นวิชามัย ถ้าขืนบอกไปจะมีอันตราย

พระเจ้าจิตตราชขอบใจฤาษีแล้วก็กราบลาพระฤาษี ๒ คนกับมิจฉัตตะอำมาตย์ขี่ม้าอิริยาบถไปจนถึงเมืองปัจจยาการนคร ก็เข้าไปพักอาศัยอยู่ในกระท่อมของยายมายาวี (เจ้าเล่ห์) ผู้เฝ้าสวนหลวงของเมืองปัจจยาการนคร ถามยายมายาวีว่าเขาแก้ปัญหาของเจ้าหญิงทั้ง ๓ ที่ไหน ยายมายาวีไม่รู้จักพระเจ้าจิตตราช คิดว่าเป็นคนธรรรมดาจึงบอกว่าเขาแก้กันที่โรงมณฑป (โรงพิธี) ที่ท้องสนามหลวง

รุ่งขึ้น พระเจ้าจิตตราชกับมิจฉัตตะอำมาตย์ก็พากันไปรออยู่ที่ท้องสนามหลวง พระเจ้าเวทนาจึงทรงพาเจ้าหญิงทั้ง ๓ ไปสู่มณฑปที่ท้องสนามหลวงเมื่อเจ้าหญิงทั้ง ๓ ขึ้นประทับนั่งบนบัลลังก์เพื่อจะถามปัญหา พระเจ้าจิตตราชเข้าไปกราบทูลพระเจ้าเวทนาขออาสาตอบปัญหาของเจ้าหญิงทั้ง ๓ พระเจ้าเวทนาจึงทรงรับสั่งว่า จะต้องทำสัญญาว่าถ้าแก้ปัญหา ๕ ข้อไม่ได้ แม้แต่ข้อใดข้อหนึ่ง ต้องยอมเป็นทาสรับใช้เจ้าหญิงทั้ง ๒ จนตลอดชีวิต แต่ถ้าสามารถตอบปัญหาได้ทั้ง ๕ ข้อก็จะได้เจ้าหญิงทั้ง ๓ เป็นภรรยาและได้ครองเมืองปัจจยาการนครด้วย พระเจ้าจิตตราชก็ทรงรับว่าจะปฏิบัติตามสัญญาทุกประการ พระเจ้าเวทนาจึงรับสั่งให้เจ้าหญิงทั้ง ๓ เรียนถามปัญหาได้

วาระที่ ๑ เจ้าหญิงตัณหาจึงตรัสถามปัญหาว่า ทำไมคนตายแล้วจึงผูกตราสัง ๓ เปลาะ คือ ที่คอ ๑ ที่มือทั้งสอง ๑ ที่เท้าทั้งสอง ๑ แล้วจึงนำลงหีบ และไปเก็บไปฝัง หรือไปเผา

พระเจ้าจิตตราชตอบไม่ได้ จึงแอบส่องแว่นวิชามัยจึงรู้และตอบได้ว่า เขาทำเป็นปฤษณาธรรมสอนคนเป็นให้ได้ความรู้ว่า

๑. ห่วงที่ผูกคอ หมายถึงบุตรเป็นห่วงผูกคอ

๒. ห่วงที่ผูกมือ หมายถึงคู่ครองเป็นห่วงผูกมือ

๓. ห่วงที่ผูกเท้า หมายถึงทรัพย์สมบัติเป็นห่วงผูกเท้า

ดังคำโคลงสุภาษิตโลกนิติว่า

ปุตฺโต คีเว มีบุตรบ่วงหนึ่งเกี้ยว พันคอ
ธนํ ปาเท ทรัพย์ผุกบาทาคลอ หน่วงไว้
ภริยา หตฺเถ ภรรยา (สามี) เยี่ยงอย่างปอ รึงรัดมือนา
สามบ่วงใครพ้นได้ จึงพ้นสงสาร

เป็นอันว่าพระเจ้าจิตตราชตอบถูก แต่ว่าปัญหาทุกข้อพระเจ้าจิตตราชตอบด้วยตนเองไม่ได้เลย ต้องแอบส่องแว่นวิชามัยจึงตอบได้ทุกครั้งไป

วาระที่ ๒ เจ้าหญิงราคาตรัสถามปัญหาว่า อะไรเป็นไฟร้อนที่สุดในโลกนี้

จิตตราชตอบว่า ไฟ ๓ กอง คือ ราคัคคิ ไฟคือราคะ (ความกำหนัดยินดี) โทสัคคิ ไฟคือโทสะ (ความประทุษร้าย) โมหัคคิ ไฟคือโมหะ (ความหลงใหล) เป็นไฟร้อนที่สุดในโลก

วาระที่ ๓ เจ้าหญิงอรดีตรัสถามปัญหาว่า อะไรเป็นของเที่ยงที่สุดในโลกนี้

จิตตราชตอบว่า ความตายเป็นของเที่ยงที่สุดในโลกนี้ (ธุวํ มรณํ ความตายเป็นของเที่ยง)

วาระที่ ๔ เจ้าหญิงตัณหาตรัสถามปัญหาว่า ในโลกนี้อะไรเป็นของหนักที่สุด

จิตตราชตอบว่า ขันธ์ ๕ เป็นของหนักที่สุดในโลก (ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา ขันธ์ ๕ เป็นภาระที่หนักแท้)

ในระหว่างที่พระเจ้าจิตตราชทรงตอบปัญหาถูกแต่ละข้อนั้น พระเจ้าเวทนาไม่สบายพระทัยตลอดเวลา เมื่อการตอบปัญหาข้อที่ ๔ เสร็จ จึงทรงรับสั่งว่าเวลานี้ก็เย็นแล้ว ให้หยุดการถามการตอบปัญหาไว้ก่อน พรุ่งนี้จึงค่อยมาถามและตอบกันใหม่

พระเจ้าจิตตราชก็ต้องยอม เพราะเป็นพระราชบัญชาของพระเจ้าเวทนาแต่ใน ใจอยากจะตอบปัญหาข้อที่ ๕ เสียให้เสร็จสิ้นในวันนี้ จะได้มีโอกาสเชยชมเจ้าหญิงทั้ง ๓ ให้สมใจ จึงจำใจต้องกลับไปพักที่กระท่อมของยายมายาวี

เมื่อพระเจ้าเวทนากลับสู่พระราชวังแล้ว จึงรับสั่งเรียกพระราชธิดาทั้ง ๓ มา พบและตรัสบอกว่า พระเจ้าอวิชากับพระนางโมหาราชเทวี เมืองกายนคร ได้มีพระราช สาส์นมาถึงพ่อ ขอเจ้าทั้ง ๓ ให้เป็นมเหษีของพระเจ้าจิตตราชพระราชโอรสผู้ครองกายนคร พ่อเห็นว่าเป็นวงศ์ที่สมควรกันจึงยกให้ แต่ได้ขอผลัดไว้ให้หมดเวลาตอบปัญหาเสียก่อน ถ้าจะประกาศเลิกการตอบปัญหาก็จะเสียเกียรติที่พูดกันว่า "เป็นกษัตริย์ตรัสแล้วไม่คืนคำ" ฉะนั้น พ่อจึงไม่สบายใจตลอดเวลาที่เจ้ามาณพแปลกหน้า ตอบปัญหาของเจ้าได้ถูกต้อง ทุกข้อ เกรงว่าถ้าเขาตอบข้อที่ ๕ ได้ถูกอีก เจ้าจะต้องตกเป็นภรรยาของคนที่เราไม่รู้จัก ว่าเป็นใคร และพ่อจะเอาลูกสาวที่ไหนไปแต่งให้กับพระเจ้าจิตตราช พ่อจึงให้หยุดตอบ ปัญหาข้อที่ ๕ ไว้ก่อน เพื่อหาทางแก้ไข เจ้าทั้ง ๓ จะมีวิธีแก้ไขอย่างไร

เจ้าหญิงทั้ง ๓ จึงทูลตอบว่า หม่อมฉันจะแก้ไขไม่ให้ต้องตกเป็นภรรยาของคน แปลกหน้าให้จงได้ ขอเสด็จพ่ออย่าได้หนักพระทัยเลย

เจ้าหญิงทั้ง ๓ ให้คนสนิทสืบดู ก็รู้ว่าพระเจ้าจิตตราชพักอยู่ที่กระท่อมกับยาย มายาวีผู้เฝ้าสวนหลวง จึงรับสั่งเรียกยายมายาวีมาเฝ้า และตรัสบอกเป็นความลับว่า มาณพ แปลกหน้าทำไมจึงสามารถตอบปัญหาได้ทุกข้อ เพราะมีดีอะไรหรือให้ยายมายาวีไปสืบมา ให้แล้วรีบนำมาบอก

ยายมายาวีก็ไปถามพระเจ้าจิตตราชว่ามีดีอะไร จึงตอบปัญหาได้ทุกข้อ พระเจ้า จิตตราชก็ไม่ยอมบอก แม้ยายมายาวีจะอ้อนวอนเท่าไร เพราะถ้าบอกไปจะเป็นอันตราย พระฤาษีไตรลักษณญาณสั่งไว้ไม่ให้บอกใครว่ามีแว่น

ยายมายาวีจึงได้แอบไปถามมิจฉัตตะอำมาตย์ๆ เป็นคนใกล้ชิดสนิทสนมจึงรู้เรื่อง แว่นวิชามัย จึงบอกยายมายาวีว่าพระเจ้าจิตตราชมีแว่นวิชามัย จึงตอบปัญหาได้ทุกข้อ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอะไร เมื่อส่องแว่นวิชามัยแล้วเป็นต้องตอบได้ทั้งหมด ถ้าไม่มีแว่น วิชามัยแล้ว เพียงปัญหาข้อเดียวก็จะตอบไม่ได้

ยายมายาวีจึงรีบนำความไปบอกเจ้าหญิงทั้ง ๓ ให้ทรงทราบความลบของพระเจ้าจิตตราช

ในคืนวันนั้น เจ้าหญิงทั้ง ๓ จึงทรงแต่งองค์อย่างงดงามไปหาพระเจ้าจิตตราช และบอกว่าที่ตัดความอายมาหาพระเจ้าจิตตราชถึงที่อยู่ ก็เพราะความรักนำมารักตั้งแต่แรกเห็นจนไม่อาจทนอยู่ได้ พระเจ้าจิตตราชก็บอกว่าพระองค์ก็รักเจ้าหญิงทั้ง ๓ เช่นเดียวกัน เจ้าหญิงทั้ง ๓ จึงตรัสว่า ถ้ารักจริงอยากจะขอของเป็นที่ระลึกสักอย่าง พระเจ้าจิตตราชตรัสว่า ของที่ขอถ้ามีอยู่ในตัวแล้วยินดียกให้ เจ้าหญิงทั้ง ๓ จึงตรัสว่า ถ้าอย่างนั้นอยากจะขอแว่นวิชามัยไว้เป็นที่ระลึก พระเจ้าจิตตราชตกพระทัย จึงตรัสบอกความจริงว่า การที่ตอบปัญหาได้ทุกข้อก็เพราะอาศัยส่องแว่นวิชามัย ถ้าไม่มีแว่นแล้วก็ไม่อาจจะตอบได้ การแก้ปัญหายังอยู่อีกข้อหนึ่ง ขอเก็บแว่นเอาไว้เพื่อตอบปัญหาข้อที่ ๕ ก่อน เมื่อตอบปัญหาเสร็จแล้วจะมอบให้ทันที เจ้าหญิงทั้ง ๓ จึงลวงว่าพรุ่งนี้ก็จะถามปัญหาเหมือนอย่างที่ถามมาแล้ว จะไม่ถามเรื่องอื่น ทั้งนี้ก็เพราะความรัก พระเจ้าจิตตราชเชื่อว่าเป็นความจริง จึงมอบแว่นวิชามัยให้เจ้าหญิงทั้ง ๓ ไป

รุ่งขึ้น พอถึงเวลาถามปัญหาข้อที่ ๕ ซึ่งเป็นวาระของเจ้าหญิงราคา เจ้าหญิงราคาจึงตรัสถามว่า คนที่เกิดมาต้องตกอยู่ในกองทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น คือ เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย ล้วนแต่เป็นความทุกข์ และยังมีความทุกข์อื่นอีกมากจะทำอย่างไรจึงจะพ้นจากความทุกข์

เจ้าจิตตราชตอบไม่ได้ เพราะไม่มีแว่นวิชามัยสำหรับส่อง ก็ต้องตกเป็นทาสรับใช้พระนางตัณหา พระนางราคา พระนางอรดี ทั้ง ๓ องค์

กล่าวถึงพระเจ้าอวิชาและพระนางโมหาราชเทวี เมื่อได้สู่ขอเจ้าหญิงทั้ง ๓ ให้เป็นมเหษีของพระเจ้าจิตตราชแล้ว ก็มิได้บอกให้พระเจ้าจิตตราชทราบ ทรงคิดว่าจวนครบกำหนดวันนัดหมายที่พระเจ้าเวทนากำหนดไว้ให้ จึงจะตรัสบอกพระเจ้าจิตตราชให้ทรงทราบ แต่เมื่อพระเจ้าจิตตราชกับมิจฉัตตะอำมาตย์หนีหายไป ก็ตกพระทัยให้คนเที่ยวตามหาเท่าไรก็ไม่พบ ครั้นถึงกำหนดวันนัดจึงได้ยกขบวนไปพบพระเจ้าเวทนา ณ เมืองปัจจยาการนคร แล้วตรัสเล่าเรื่องที่พระเจ้าจิตตราชหนีหายไปตามไม่พบ ให้พระเจ้าเวทนา

ทรงทราบ และทรงปรารภว่า หรือพระเจ้าจิตตราชจะหลบหนีมาตอบปัญหาของเจ้าหญิงทั้ง ๓ บ้าง ก็อาจจะเป็นได้

พระเจ้าเวทนาจึงรับสั่งให้เบิกนักโทษทาสของเจ้าหญิงทั้ง ๓ ออกมาให้เดินเข้าแถว เพื่อให้พระเจ้าอวิชากับพระนางโมหาราชเทวีทอดพระเนตรว่า จะมีพระเจ้าจิตตราชตกเป็นนักโทษทาสบ้างหรือไม่

พระเจ้าอวิชากับพระนางโมหาราชเทวี ทอดพระเนตรเห็นพระเจ้าจิตตราช กำลังเดินอยู่ในหมู่นักโทษทาส ก็ทรงจำได้ จึงได้ตรัสบอกแก่พระเจ้าเวทนาให้ทรงทราบ

พระเจ้าเวทนา จึงรับสั่งให้ไปนำพระเจ้าจิตตราชมาเฝ้า แล้วทรงขอโทษเพราะไม่ทรงรู้จัก และได้จัดพิธีอภิเศกสมรสพระเจ้าจิตตราชกับเจ้าหญิงทั้ง ๓ ที่เมืองปัจจยาการนคร

พระเจ้าอวิชากับพระนางโมหาราชเทวี ก็ทรงนำพระเจ้าจิตตราชกับพระนางตัณหา พระนางราคา พระนางอรดีกลับมาครองเมืองกายนครต่อไป

กล่าวถึงพระยามัจจุราชครองเมืองมรณานคร มีนายทหารใหญ่อยู่ ๓ คนคือ หลวงชาติ (ความเกิด) หลวงชรา (ความแก่) หลวงพยาธิ (ความเจ็บไข้) เมื่อทรงทราบว่าพระเจ้าจิตตราชครองเมืองกายนคร รุ่งเรืองด้วยลาภ ยศ สุข สรรเสริญ มีสมบัติบริวารมาก ต้องการจะโจมตีเอาเป็นเมืองขึ้นให้อยู่ในอำนาจ จึงได้ส่งกองทัพทั้ง ๓ ซึ่งมีหลวงชาติ หลวงชรา หลวงพยาธิ เป็นแม่ทัพ ไปโจมตีกายนครเอาเป็นเมืองขึ้นให้จงได้ เมื่อกองทัพทั้ง ๓ ไปถึง ก็ตั้งล้อมกายนครอยู่โดยรอบ ไม่ให้ผู้ใดเล็ดลอดหลบหนีออกจากนครไปได้

พระเจ้าจิตตราชเมื่อเห็นข้าศึกยกกองทัพมาล้อมกายนครเช่นนั้น จึงส่งข่าวไปถึงพระสหาย ผู้มีชื่อว่า พระยาโอสถ (ยา) ครองเมืองเภสัช (เครื่องยา) ถือเฉลว (ไม้ปักปากหม้อยา) เป็นอาวุธ

เมื่อพระยาโอสถทรงทราบข่าวว่า มีข้าศึกยกกองทัพมาล้อมกายนครเมืองของสหาย ก็รีบยกกองทัพเภสัช (เครื่องยา) มากมาย มาโจมตีกองทัพทั้ง ๓ ของพระยามัจจุราชแตกพ่ายไป

พระยามัจจุราชทรงพิโรธ จึงยกกองทัพมาโจมตีกายนครด้วยตนเอง พระยาโอสถก็ไม่อาจจะช่วยป้องกันได้ กายนครก็ถูกกองทัพพระยามัจจุราชตีแตกพ่ายไป

พระเจ้าจิตตราชจึงพาพระนางตัณหา พระนางราคา พระนางอรดี และพระเจ้าอวิชา และพระนางโมหาราชเทวีหนีออกจากกายนครไปได้ แล้วก็ไปสร้างเมืองใหม่ชื่อกายนครเช่นเดียวกัน

พระยามัจจุราชทรงทราบว่า พระเจ้าจิตตราชไปสร้างเมืองกายนครใหม่ ก็ยกกองทัพไปตีแตกอีก พระเจ้าจิตตราชก็หนีไปสร้างเมืองกายนครอีก พระยามัจจุราชก็ยกกองทัพไปตีแตกอีก เป็นอยู่เช่นนี้หลายครั้งหลายหน

พระเจ้าจิตตราชสร้างกายนครอีก ก็ทรงระลึกขึ้นได้ว่าพระฤาษีไตรลักษณญาณผู้อยู่ที่ภูเขาจิตตบรรพรต เมื่อจะลาจากท่านมา ท่านได้สั่งไว้ว่า ถ้ามีทุกข์ร้อนอะไร ให้ระลึกถึงท่าน ท่านจะมาช่วยแก้ไข

พระเจ้าจิตตราชจึงทรงระลึกถึงพระฤาษีไตรลักษณญาณให้มาช่วยป้องกันพระยามัจจุราชด้วย

พระฤาษีไตรลักษณญาณทราบได้ด้วยญาณว่า พระเจ้าจิตตราชต้องการให้ไปช่วยป้องกันพระยามัจจุราช จึงได้ไปเฝ้าพระเจ้าจิตตราชแล้วทูลว่า การที่พระองค์สร้างกายนครแล้วจะป้องกันพระยามัจจุราชนั้น ไม่มีทางจะป้องกันได้พระองค์จะต้องไปสร้างเมืองใหม่ชื่อว่า *"อมตมหานครนฤพาน"* จึงจะสามารถป้องกันพระยามัจจุราชได้เพราะพระยามัจจุราชไม่รู้ว่า อมตมหานครนฤพานตั้งอยู่ที่ไหน จึงไม่อาจจะยกกองทัพไปโจมตีได้

แต่ว่าการที่จะไปสร้างอมตมหานครนฤพานนั้น จะต้องดำเนินการดังนี้ จึงจะไปสร้างได้สำเร็จคือ

๑ ต้องสร้างอาวุธขึ้น ๓ เล่ม คือ

เล่มที่ ๑ ชื่อสุตาวุธ (การฟังธรรม)

เล่มที่ ๒ ชื่อวิเวกาวุธ (ความสงบกายสงบใจ)

เล่มที่ ๓ ชื่อปัญญาวุธ (ความรอบรู้ในกองสังขาร)

๒ ต้องสร้างรถขึ้น ๑ คัน ชื่อว่า *"รถอริยมรรค"* (ทางประเสริฐ ๘ ประการ)

๓ ต้องตัดใจละทิ้งพระนางตัณหา พระนางราคา พระนางอรดี และพระเจ้าอวิชา พระนางโมหาราชเทวี เพราะถ้ายังพาเจ้าหญิงทั้ง ๓ กับพระบิดาพระมารดาไปด้วยก็ไม่สามารถจะข้ามแม่น้ำสำคัญคือแม่น้ำ *"สงสารสาคร"* ได้เพราะรถอริยมรรคที่สามารถจะขับขี่ข้ามแม่น้ำสงสารสาครได้นั้น จะต้องขับขี่ไปเฉพาะคน ๆ คนอื่นจะไปด้วยไม่ได้ ถ้าขืนพาเจ้าหญิงทั้ง ๓ และพระบิดาพระมารดาไปด้วย ก็จะต้องล่มจมอยู่ในแม่น้ำสงสารสาคร ไม่อาจจะข้ามไปสร้างอมตมหานครนฤพานได้

พระเจ้าจิตตราชก็ทรงรับคำว่า จะปฏิบัติตามคำแนะนำของพระฤาษีทุกประการ

พระฤาษีไตรลักษณญาณจึงสร้างอาวุธ ๓ เล่ม สร้างรถอริยมรรคให้พระเจ้าจิตตราชฝึกหัดขับขี่ให้คล่องแคล่วและฝึกหัดใช้อาวุธทั้ง ๓ ให้คล่องแคล่ว

พระยามัจจุราชทรงทราบว่า พระเจ้าจิตตราชทรงสร้างกายนครอีก จึงยกกองทัพไปล้อมเมืองไว้ เพื่อโจมตีกายนครให้แตกพ่ายเหมือนกาลก่อน

พระเจ้าจิตตราชก็ถืออาวุธ ๓ เล่ม ขึ้นรถอริยมรรคแล่นออกจากนครไปถึงแม่น้ำสงสารสาคร ก็ขับขี่รถอริยมรรคข้ามแม่น้ำพ้นไปได้

พระเจ้าอวิชา พระนางโมหาราชเทวี พระนางตัณหา พระนางราคา พระนางอรดี รู้ว่าพระเจ้าจิตตราชหนีออกจากนครไป ก็รีบติดตามไป พอไปถึงแม่น้ำสงสารสาคร ก็ไม่อาจจะข้ามได้ จึงช่วยกันร้องเรียกให้พระเจ้าจิตตราชข้ามมารับไปด้วย

พระเจ้าจิตตราชจึงตรัสตอบว่า ไม่อาจจะกลับมารับได้อีกแล้ว ต้องขอลาไปก่อนแล้วก็ไปสร้างอมตมหานครนฤพานขึ้น

พระยามัจจุราชไม่รู้ว่าพระเจ้าจิตตราชไปสร้างเมืองอยู่ที่ไหน จึงไม่อาจจะยกกองทัพทั้ง ๔ คือ กองทัพชาติ กองทัพชรา กองทัพพยาธิ กองทัพมรณะ ไปโจมตีอมตมหานครนฤพานได้

พระเจ้าจิตตราชจึงทรงเสวยบรมสุขอยู่ในอมตมหานครนฤพาน อย่างที่จะหาสุขใด ๆ ในโลกเปรียบเทียบได้

เมืองกาย (กายนคร) จบ

ถอดความกายนคร โดยย่อ

จิตของปุถุชน แม้จะใช้ศีลธรรมหรือความรู้ แก้ปัญหาชีวิตซึ่งถูกกิเลสมีตัณหาเป็นต้นพาไป ได้เป็นคราว ๆ แล้วก็ตาม หนักเข้ามักถูกความคิดผิดเข้าครอบงำ แล้วไม่ใช้ศีลธรรมและความรู้ต่อไป จึงต้องตกเป็นทาสของตัณหาเป็นต้น บังคับและชักนำให้ทำความชั่วยิ่งขึ้น จนเอาตัวไม่รอด

ถ้ากล่าวอย่างสูง การที่พวกเราต้องมารวมกันอยู่ในโลกเหมือนอยู่เป็นทาสรับใช้ปากและท้องนี้ ก็เพราะแก้ปัญหาของตัวตัณหาเป็นต้นไม่ได้ ไม่เหมือนกับพระอรหันต์ที่ท่านแก้ปัญหาของตัวตัณหาเป็นต้นได้ ท่านจึงไม่ต้องเป็นทาสอะไรต่อไป

ครั้นแล้ว เมื่อจิตประสบความทุกข์ต่าง ๆ มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้นบ่อย ๆ เข้า ก็รู้สึกเกิดความเบื่อหน่ายคิดถึงหลักพ้นทุกข์ของพระศาสนา เช่น ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้ว มีความเชื่อและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา จนละกิเลสได้ในที่สุด ไม่ต้องมาเกิดให้ความตายย่ำยีอีกต่อไป

ในประเทศออสเตรีย

๑

วันที่ ๒๔ เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๙/๑๙๗๖ เวลา ๗.๐๐ น. เดินทางออกจากวัดพุทธปทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ได้ขึ้นเครื่องบิน B.A. ที่สนามบินลอนดอน (Heathrow Airport) เครื่องบินออกเวลา ๑๐.๑๕ น. ถึงสนามบินเวียนนา ประเทศออสเตรียเวลา ๑๔.๐๐ น. ช้าไปกว่าเวลาตามปกติ ทั้งนี้ก็เพราะว่ามีหมอกลงจัด เครื่องบินไม่สามารถขึ้นจากสนามบินได้ ต้องจอดขังผู้โดยสารไว้ในเครื่องบินเป็นเวลานาน จนกว่าหมอกจะลดน้อยลง จึงได้บินออกจากสนามบินไปยังกรุงเวียนนา พอถึงสนามบินเวียนนา ผู้โดยสารเตรียมพร้อมเพื่อคอยฟังคำสั่งให้ออกจากเครื่องบิน ในไม่ช้าก็มีเสียงประกาศและประตูเครื่องบินก็เปิดออก ทันใดนั้น ผู้โดยสารก็เดินลงจากเครื่องบินโดยทางบันได หิ้วกระเป๋าเข้าแถวเป็นระเบียบเดินมุ่งหน้าไปยังรถสองคันซึ่งจอดคอยอยู่ในสนามบิน รถได้นำผู้โดยสารไปจอดที่หน้าตึกใหญ่ อันเป็นสถานที่ทำการของการบินประเทศออสเตรีย พวกเราลงจากรถเดินเข้าไปในสถานที่ควบคุมหนังสือเดินทางเพื่อแสดงและขออนุญาตประทับตราเข้าเมืองตามระเบียบของการเดินทางเข้าประเทศ เสร็จแล้ว ก็เดินออกจากประตู ได้พบ ฯพณฯ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย อดีตนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศออสเตรียและเลขาธิการสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปที่หน้าประตูทางเข้า ซึ่งท่านทั้งสามนี้ ได้มาคอยต้อนรับอยู่นานเนื่องด้วยเครื่องบินเสียเวลาดังกล่าวข้างต้น จากนี้ ท่านเอกอัครราชทูตฯ ได้นิมนต์และเชิญเราขึ้นรถประจำตำแหน่งพร้อมกัน เดินทางไปยังบ้านของอดีตนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศออสเตรีย ซึ่งอยู่ในกรุงเวียนนาห่างจากสนามบินเวียนนาประมาณ ๒๐ กิโลเมตร

รถประจำตำแหน่งเอกอัครราชทูตฯ จอดที่หน้าตึกสามชั้น ทันใดนั้น ภริยาของท่านอดีตนายกพุทธสมาคม ได้ออกมาต้อนรับและนำพวกเราเข้าไปยังห้องรับแขก เธอได้

ถวายน้ำชาจีนแล้ว พวกเราก็เริ่มสนทนากันเกี่ยวกับการเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศนี้ว่าเป็นอย่างไร ท่านอดีตนายกได้เล่าว่า นับตั้งแต่เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกพุทธสมาคมมาเป็นเวลา ๒๒ ปี ในระยะเวลาดังกล่าวนี้ เขาได้ทำประโยชน์ให้แก่พุทธศาสนามากหลาย เป็นต้นว่าได้รับเชิญให้ไปแสดงปาฐกถาในสมาคมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพุทธและมิใช่พุทธ โรงเรียนวิทยาลัยและรวมทั้งมหาวิทยาลัยด้วย และนอกจากนี้แล้ว ยังได้ชักชวนชาวพุทธประกอบพิธีในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันมาฆะและวิสาขบูชาเป็นต้น เขารู้สึกกระตือรือร้นที่จะอธิบายอะไรต่ออะไรเกี่ยวกับการเผยแผ่พุทธศาสนาต่อไปอีก แต่เผอิญภริยาของเขา ได้พูดขัดจังหวะขึ้นเพราะเธอเห็นว่าเวลาจะไม่พอคือจะต้องนำพวกเราไปยังพุทธสมาคม ซึ่งอยู่ในกรุงเวียนนา เพื่อพบกับนายกพุทธสมาคมคนใหม่ เลขานุการของสมาคมและผู้แทนของสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรป ซึ่งได้นัดพบกัน ณ สมาคมนั้น เพื่อหารือกันในรายละเอียดบางประการเกี่ยวกับการประชุมก่อนจะเดินทางไปประชุมใหญ่ที่เมือง Scheibs ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง ท่านเอกอัครราชทูตไทยจึงได้รีบนิมนต์ไว้เพื่อให้ไปฉันเพลที่ทำเนียบในวันที่ ๒๗ และต่อจากนี้ได้กล่าวนมัสการลาขึ้นรถประจำตำแหน่งกลับไปปฏิบัติราชการ ณ สถานเอกอัครราชทูตไทยตามปกติ ส่วนท่านอดีตนายกพุทธสมาคมหลังจาก ฯพณฯ เอกอัครราชทูตไทยกลับแล้ว ก็ได้นิมนต์และเชิญเราขึ้นรถประจำตำแหน่งของเขาเพื่อที่จะนำเราไปยังพุทธสมาคม และในขณะที่รถกำลังจะเคลื่อนออกไป ภริยาของเขา ได้กล่าวคำอำลาด้วยใบหน้าอันเบิกบานรื่นเริงพร้อมด้วยโบกมือแสดงความเคารพยินดีตามประเพณีของชาวยุโรป พอรถถึงพุทธสมาคมแล้วจอดที่หน้าประตู ทันใดนั้น เลขานุการพุทธสมาคมกับภรรยาของเขา ได้ออกมาต้อนรับและนำเราเข้าไปในห้องประชุมของสมาคม เราได้พบกับนายกพุทธสมาคมคนใหม่และผู้แทนสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปสองสามคนซึ่งนั่งคอยอยู่ในห้อง เราได้รับบอกว่าผู้แทนส่วนใหญ่กำลังเดินทางมา ยังมาไม่ถึงขอให้พวกเราคอยอีกสักสองสามนาที ก็คงจะมาพร้อมกันทั้งหมดที่นี่ พอพูดยังไม่ทันขาดคำ ผู้แทนส่วนใหญ่ก็โผล่หน้าเข้ามาทันที เป็นอันว่าครบบริบูรณ์ตามหลักการที่กำหนดไว้ จากนี้ก็มีการเลี้ยงอาหารค่ำตามระเบียบในระหว่างผู้แทนของประเทศสมาชิก หลังจาก

อาหารแล้ว ก็มีการหารือกันในรายละเอียดบางประการ ซึ่งก็เป็นการเตรียมหลักการเพื่อประชุมในวันที่ ๒๕ ที่เมือง Scheibs ต่อไป

พอถึงเวลา ๒๑.๐๐ น. ท่านนายกพุทธสมาคม ได้เผดียงให้สมาชิกทุกคนได้ทราบว่าระยะทางจากเวียนนาไปเมือง Scheibs นั้น ค่อนข้างจะไกลพอสมควร เราจะต้องรีบเตรียมตัวออกเดินทางเสียแต่บัดนี้ มิฉะนั้น เราจะถึงที่นั่นดึกเกินไป จะทำให้เหน็ดเหนื่อยในการประชุมในวันรุ่งขึ้น พอจบคำพูดของท่านนายกเท่านั้นแหละ สมาชิกทั้งหมดก็เตรียมพร้อมทันทีดูคล้าย ๆ กับทหารในกองทัพ เมื่อได้รับคำสั่งให้เตรียมพร้อมก็เตรียมพร้อมทันทีโดยไม่มีการชักช้า ความจริงพวกเราก็เป็นทหารเหมือนกัน แต่เป็นทหารในสังกัดกองทัพธรรม ธรรมเสนาเราต่างคนก็ต่างขนกระเป๋าเครื่องใช้ของตน ไปใส่ในรถโฟล์คสวาเก้นแบบตู้ ซึ่งจอดคอยอยู่ที่หน้าประตูพุทธสมาคม เมื่อทุกคนพร้อมกันในรถแล้ว เลขานุการพุทธสมาคม ก็ได้ขับรถนำพวกเราผ่านเข้าไปในใจกลางเมืองเวียนนาแล้วตัดออกไปยังถนน Autobans วิ่งไปตามถนนนี้เพื่อเดินทางต่อไปยังเมือง Scheibs ซึ่งอยู่ห่างจากเวียนนาไปประมาณ ๒๐๐ กิโลเมตร ในระหว่างที่รถวิ่งไปตามถนน บางทีพวกเราได้พูดถึงประวัติศาสตร์ของประเทศออสเตรียแต่ปางหลัง แต่บางครั้งเราก็เงียบเหมือนกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น ทั้งนี้ ก็เพราะว่าเรารู้สึกเหนื่อยและก็ไม่เห็นอะไรนอกจากแสงไฟฟ้าที่ส่องถนนเท่านั้น เราไปถึงเมือง Scheibs เวลา ๒๓.๓๐ น. รถโฟล์คสวาเก้นของเราเข้าจอดที่สมาคมศูนย์ปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว พวกเราทุกคนลงจากรถหิ้วกระเป๋าเครื่องใช้ เดินเข้าไปในห้องประชุมใหญ่ด้วยความอิดโรย อันเนื่องมาจากระยะทางไกลและประกอบกับเป็นเวลากลางคืนด้วย เราเข้าไปในห้องประชุมนั่งที่เก้าอี้ด้วยความสงบ ไม่ค่อยจะมีใครพูดอะไรเหมือนเมื่อเราเริ่มเดินทางออกจากเวียนนาตอนแรก แต่พอเรานั่งอยู่สักครู่หนึ่งก็มีรถเล็กๆ เหมือนกับที่เขาใช้บรรทุกอาหารคนไข้ในโรงพยาบาลเต็มไปด้วยน้ำชาและกาแฟ ถูกผลักมายังเราอย่างช้า ๆ โดยสุภาพสตรีสาวผมสีทอง พอรถย่างเข้าประตูห้องประชุมที่เรากำลังนั่งอยู่ หล่อนก็เอ่ยปากพูดออกมาด้วยภาษาฝรั่งเศสว่า Thé–café,s'il vous plaît ชากาแฟเจ้าข้า เชิญตามชอบใจเจ้าข้า และในตอนนี้เองนายอาร์โนลด์ เลขาธิการสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปได้แนะนำให้ทุกคนรู้จักกับเราแล้ว

จึงได้ถวายน้ำชา ครั้นแล้วตัวเขาเองและเพื่อนสมาชิกอื่น ๆ ก็เริ่มดื่มน้ำชาและกาแฟตามที่ชอบและก่อนที่ทุกคนจะจากกันไปนอน นายอาร์โนลด์ ได้บอกกับที่ประชุมว่าขอให้ตื่นแต่เช้าเวลา ๗.๐๐ น. เพื่อเตรียมตัวเข้าห้องพระทำวัตรสวดมนต์และเจริญกรรมฐานซึ่งจะนำโดยพระคุณเจ้าพระมหาสมบุญ สิทฺธิญาโณในเวลา ๗.๓๐ น. เวลา ๘.๓๐ น. เราจะเริ่มรับประทานอาหารเช้าแล้วเริ่มประชุมในเวลา ๙.๐๐ น. ทุกคนรับคำแล้วเซย์กู๊ดไน๊ท์แล้วต่างคนก็ต่างแยกย้ายกันไปยังที่นอนของตน

วันที่ ๒๕ เวลา ๗.๐๐ น. ได้ยินเสียงระฆังให้สัญญาว่า ทุกคนจะต้องตื่นขึ้นเพื่อเตรียมตัวเข้าห้องพระทำวัตรสวดมนต์ และเจริญกรรมฐานตามที่กำหนดไว้ในหลักการในเวลา ๗.๓๐ น. เมื่อทุกคนพร้อมกันในห้องพุทธสถานแล้ว ข้าพเจ้าจุดธูปเทียนนำที่ประชุมบูชาพระทำวัตรสวดมนต์และเจริญกรรมฐานไปจนถึงเวลา ๗.๕๐ น. จึงได้หยุดและออกจากห้องพุทธสถานเพื่อเตรียมตัวรับประทานอาหารเช้า พอได้เวลา ๘.๐๐ น. ระฆังก็ดังขึ้นอีกครั้งหนึ่งครั้งนี้เพื่อเตือนให้รู้ว่า ทุกคนจะต้องเข้าไปพร้อมกันในห้องรับประทานหาร พอเสียงระฆังขาดลง พวกเราก็รีบเข้าไปในห้องอาหารทันที เพราะรู้สึกว่าหิวแต่เย็นวานนี้ พอนั่งลงที่เก้าอี้ก็เหลือบเห็นรถและสุภาพสตรีคนที่เคยเห็นแล้วเมื่อคืนวันที่ ๒๔ จึงไม่จำเป็นที่จะพูดถึงขนาดของรถและรูปร่างลักษณะของหล่อนอีก นอกจากว่าเมื่อหล่อนลากรถเข้ามาในห้องของเราแล้วหล่อนพูดว่า breakfast please อาหารเช้าเจ้าข้าแทนที่หล่อนจะพูดว่า le petit déjeuner,s'il vous plaît อาหารเช้าเจ้าข้า โปรดเถอะเจ้าข้าตามที่หล่อนเคยใช้ภาษาฝรั่งเศสเมื่อคืนวันที่ ๒๔ แต่กลับไปพูดเป็นภาษาอังกฤษ นี่แสดงให้เห็นว่าสุภาพสตรีคนนี้พูดได้หลายภาษา คงจะเป็นคนอังกฤษหรือไม่ก็ฝรั่งเศสมิฉะนั้นจะไม่สามารถพูดภาษาทั้งสองนี้ได้อย่างแน่นอน แต่ทำไมเล่าหน้าตาจึงไม่เหมือนคนฝรั่งเศสและอังกฤษ ยิ่งคิดไปก็ยิ่งทำให้เราสงสัยมากขึ้น แต่ผลสุดท้ายก็หมดความสงสัยเมื่อเราได้รับคำบอกจากเลขานุการพุทธสมาคมแห่งออสเตรียว่า หล่อนเป็นชาวออสเตรียโดยกำเนิด แต่หากว่าได้เดินทางไปศึกษาภาษาจากประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเกือบทุกประเทศพอเราได้ยินแล้วก็ตกใจทันที ทั้งนี้ก็เพราะว่าเราเองเป็นพระมาปฏิบัติศาสนกิจในยุโรปพูดได้เพียงสองภาษาเท่านั้นเองและก็พูดไม่ค่อยจะดีเสียด้วยซ้ำไป อันนี้แหละทำให้เกิด

ความระอาใจและในเวลาเช้าวันนี้ เขาจะมีการประชุมในห้องประชุมใหญ่ ที่ประชุมได้ตกลงให้เราเป็นประธานการประชุมด้วย จะทำอย่างไร ตามปกติประธานจะต้องกล่าวเปิดปิดประชุมอย่างแน่นอนโดยไม่ต้องสงสัย เอาละตายเป็นตายเราต้องสู้อย่างเต็มที่จะไม่ยอมให้เสียชื่อพระสงฆ์ไทยละไหน ๆ ก็ได้รับสมญาว่าเป็นผู้ประกาศพุทธศาสนาในยุโรปแล้ว

สมาชิกทุกคนรับประทานอาหารเช้ากันอย่างมีอาการสำรวม คล้าย ๆ กับว่าพวกเราได้เคยเรียนวิธีกรรมฐานจากพระอาจารย์บางท่านในกรุงเทพ ฯ ซึ่งสอนให้ลูกศิษย์ลูกหาบริกรรมในใจในเวลากินว่า "กินหนอ" "กินหนอ" คือไม่ว่าจะอย่างไรก่อนจะกินหรือกำลังจะกิน จะต้องนั่งข้างในเสียก่อนแล้วจึงค่อยกิน ไม่ใช่กินอย่างตะกละตะกลาม เช่นจะกินขนมปังหรือเนยก็ต้องบริกรรมว่า "กินหนอ" "กินหนอ" ดังนี้เป็นต้น

อาหารเช้าเสร็จสิ้นลงเวลา ๘.๓๐ น. สมาชิกทุกคนเดินออกจากห้องรับประทานอาหาร เพื่อให้คนครัวเข้ามาทำความสะอาดห้องและจัดที่ประชุม (รับประทานอาหารในห้องประชุม) ก่อนจะถึงเวลา ๙.๐๐ น. เราเดินออกจากห้องอาหากลับไปที่ห้องพัก เข้าห้องน้ำ ทำความสะอาดแปลงพื้นตามปกติแล้ว ก็กลับออกมายังห้องพักอีก ทันใดนั้นก็ได้ยินเสียงระฆังให้สัญญาว่าทุกคนจะต้องเข้าประชุมเวลา ๙.๐๐ น. เรารีบคว้าเอาย่ามและเอกสารการประชุม เดินตรงไปยังห้องประชุมทันที พอผ่านประตูเข้าไปก็เห็นสมาชิกนั่งเก้าอี้คอยอยู่แล้วและตรงหน้าเขาก็มีกระดาษแข็งพับเป็นรูปหน้าจั่วบ้าน เขียนชื่อและประเทศของเขาวางไว้ ส่วนเก้าอี้อีกตัวหนึ่งที่หัวโต๊ะห้องประชุมไม่มีใครนั่ง เพราะจัดไว้สำหรับประธานการประชุมโดยเฉพาะ พอเราเดินเข้าใกล้เก้าอี้ตัวนี้ ที่ประชุมก็ลุกขึ้นยืนรับแล้วนั่งลงพร้อมกัน ต่อจากนี้นายอาร์โนลด์ เลขาธิการสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปได้กล่าวคำแนะนำและแสดงความยินดีต่อที่ประชุมแล้ว อาราธนาข้าพเจ้ากล่าวเปิดประชุมสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปครั้งที่สองต่อไป (ต่อไปนี้เป็นคำกล่าวเปิดประชุมแปลจากภาษาอังกฤษ) :—

"ท่านนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศออสเตรีย เลขาธิการสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรป ผู้แทนสหภาพ ฯ และเพื่อนสหธรรมิกทั้งหลาย อาตมาภาพมีความยินดีเป็น

อย่างมากที่ได้มาปรากฏตัวในเมือง Scheibs นี้ ซึ่งเป็นเมืองที่แวดล้อมไปด้วยภูเขาและเป็นเมืองที่สวยงามที่สุดของประเทศนี้ (ประเทศออสเตรีย) และดีใจที่ได้รับมอบให้เป็นประธานการประชุมสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรป B.U.E. ครั้งที่สองกับท่าน

สหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรป ได้ตั้งขึ้นที่กรุงปารีสเมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๙/๑๙๗๖ โดยความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ของผู้แทนประเทศสหภาพฯ ๖ ประเทศ คือ ประเทศเยอรมัน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศออสเตรีย ประเทศอังกฤษ ประเทศเนเธอร์แลนด์และประเทศฝรั่งเศส (โปรดดูข้อบัญญัติและบันทึกเมื่อปีที่แล้วซึ่งหวังว่าทุกท่านคงได้รับแล้ว) เกี่ยวกับการดำเนินงานของสหภาพ ฯ ตั้งแต่วันเริ่มมาจนถึงปัจจุบันนี้ว่าเป็นอย่างไรนั้น ท่านเลขาธิการสหภาพ ฯ และเลขานุการพุทธสมาคมที่นี่ จะได้นำมาเสนอให้ที่ประชุมทราบต่อไป

วันนี้ เราผู้แทนได้มาพร้อมกัน ณ ที่นี่เพื่อที่จะเข้าประชุมสหภาพฯ แต่ก่อนที่จะเริ่มประชุมตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ อาตมาภาพใคร่จะพูดถึงอิทธิบาทสี่สักเล็กน้อย เพราะเป็นแนวทางนำไปสู่ความสำเร็จ อิทธิบาทสี่คืออะไร คือฉันทะความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะเพียรประกอบในสิ่งนั้น จิตตะเอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ วิมังสาหมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น บุคคลผู้ปรารถนาความสำเร็จในชีวิต พึงปฏิบัติตามอิทธิบาทนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่า อิทธิบาทสี่ประการนี้ เมื่อบำเพ็ญให้บริบูรณ์แล้ว ย่อมนำบุคคลไปสู่ความสำเร็จ

ด้วยเดชานุภาพของคุณพระศรีรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอให้ท่านทั้งหลายจงได้รับความสำเร็จ ในการประชุมสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปครั้งนี้ทุกประการ"

เมื่อจบคำกล่าวเปิดประชุมของประธานแล้ว เลขาธิการสหภาพฯ ได้รายงานผลการปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่สหภาพฯ ได้ตั้งขึ้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ แก่ผู้แทนสหภาพฯ ๖ ประเทศดังกล่าวข้างต้น ให้ทราบว่าเป็นมาอย่างไร และต่อจากนี้ ก็เป็นรายงานของเลขานุการพุทธสมาคมแห่งประเทศออสเตรียตามลำดับ ที่ประชุมรับทราบและต่อจากนี้ เลขาธิการ

สหภาพ ฯ ได้ดำเนินการประชุมตามหัวข้อที่กำหนดไว้ในระเบียบวาระของการประชุม ที่ประชุมได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นไปจนถึงเวลา ๑๑.๐๐ น. จึงได้เลิกประชุม เพื่อรับประทานอาหารกลางวัน นี่เป็นการประชุมใหญ่ในภาคเช้าของวันที่ ๒๕ กันยายน หลังจากรับประทานอาหารกลางวันแล้ว เราใช้เวลาพักประมาณครึ่งชั่วโมง พอได้เวลา ๑๔.๐๐ น. เราทุกคนกลับเข้าห้องประชุมอีกเพื่อดำเนินการประชุมในภาคบ่ายต่อไป ก่อนเลขาธิการสหภาพฯ จะนำหัวข้อการประชุมภาคบ่ายเข้าสู่ที่ประชุมตามระเบียบวาระ ประธานที่ประชุม ได้กล่าวเปิดประชุมโดยย่อซึ่งมีใจความว่า "ยินดีที่การประชุมในภาคเช้าได้สำเร็จมาด้วยดี ทั้งนี้ก็เพราะว่าเราได้ถืออิทธิบาทธรรมสี่ประการดังกล่าวมาเป็นหลัก ดังนั้นจึงเป็นที่หวังได้ว่า การประชุมของเราในภาคบ่ายนี้ จะสำเร็จลงด้วยดีเช่นกัน"

หลังจากประธานกล่าวเปิดประชุมแล้ว เลขาธิการสหภาพฯ ได้เสนอหัวข้อประชุมต่อที่ประชุมตามระเบียบวาระ ที่ประชุมได้อภิปรายกันไปตามลำดับหัวข้อจนเป็นที่พอใจแล้วจึงได้เลิกประชุมในเวลา ๑๗ ๐๐ น. และเวลาต่อจากนี้ก็เป็นเวลาพักและรอรับประทานอาหารเย็นไปจนถึงวันรุ่งขึ้น จึงจะมีการประชุมอีก

วันที่ ๒๖ การประชุมได้ดำเนินไปเหมือนกันกับวันที่ ๒๕ คือเวลา ๗.๐๐ น. ตื่นจากที่นอน ๗.๓๐ น. เข้าห้องพระทำวัตรสวดมนต์และเจริญกรรมฐาน เวลา ๘.๓๐ น. รับประทานอาหารเช้าและเวลา ๙.๐๐ น. เข้าห้องประชุม แต่ก่อนที่จะเริ่มประชุมในภาคเช้าวันนี้ประธานกล่าวเปิดประชุมแล้ว เลขาธิการสหภาพ ฯ ได้กล่าวสรุปผลการประชุมวันที่ ๒๕ ว่าได้ผลเป็นที่พอใจ สมาชิกทุกคนเห็นชอบด้วยและต่อจากนี้ เขาได้เสนอหัวข้อประชุมต่อที่ประชุมตามระเบียบวาระ ที่ประชุมได้อภิปรายไปตามลำดับหัวข้อไปจนถึงเวลา ๑๑. ๐๐ น. จึงได้เลิกประชุม แต่ก่อนที่จะเลิกประชุมในภาคเช้าวันนี้ เลขาธิการสหภาพฯ ได้บอกกับที่ประชุมว่า การประชุมในภาคบ่ายวันนี้จะเริ่มเวลา ๑๓.๐๐ น. ทั้งนี้ก็เพราะว่าผู้แทนสวิสจะเดินทางกลับประเทศในเวลา ๑๕.๓๐ น. ที่ประชุมรับทราบแล้วเดินออกจากห้องประชุม เพื่อเตรียมตัวรับประทานอาหารกลางวันต่อไป

ในเวลา ๑๑.๓๐ น. รับประทานอาหารพร้อมกันในห้องตามปกติ วันนี้รู้สึกว่าอาหารกลางวันทั้งครวทั้งหวานมากกว่าวันก่อน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า การประชุม

สหภาพพุทศาสนาแห่งยุโรปจะเสร็จสิ้นลงในเวลาบ่ายวันนี้ก็เป็นได้หรืออาจจะเป็นเพราะว่าแม่ครัวต้องการจะเลี้ยงส่งเพื่อไว้อาลัยแก่สมาชิกของสหภาพฯ จึงได้ระดมกำลังทำอาหารมากกว่าปกติ อาหารกลางวันของเราสิ้นสุดลงในเวลาเที่ยง แล้วเราก็จะเดินออกจากห้องรับประทานอาหารเพื่อพักจนกว่าจะถึงเวลาประชุมภาคบ่าย พอได้เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามที่เลขาธิการสหภาพ ฯ ได้กำหนดไว้ ก็ได้ยินเสียงระฆังให้สัญญาว่าถึงเวลาการประชุมแล้ว จึงขอให้สมาชิกทุกท่านเข้าห้องประชุม พอสักว่าเสียงระฆังได้ขาดลงเท่านั้นเอง พวกเราก็รีบเข้าประชุมทันทีโดยไม่มีการชักช้า เพราะเราทุกคนได้ทราบแล้วว่า ผู้แทนสวิสจะกลับในเวลาบ่าย จึงจำเป็นที่จะต้องรีบประชุมให้เสร็จก่อนเวลาดังกล่าว ดังนั้นพอที่ประชุมพร้อมแล้วเลขาธิการสหภาพ ฯ จึงได้นำหัวข้อการประชุมซึ่งยังเหลืออยู่เป็นส่วนน้อย เข้าสู่ที่ประชุมเพื่อพิจารณาต่อไปและเขาได้บอกกับที่ประชุมอีกด้วยว่า เขาได้รับจดหมายขอความเป็นสมาชิกสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปจาก ๒ ประเทศ คือประเทศฮังการี่และประเทศสวีเดนและจดหมายแสดงความยินดีต่อการประชุมครั้งที่สองของสหภาพ ฯ จากประเทศโปแลนด์ ๑ ฉบับ ซึ่งเขาจะเสนอต่อที่ประชุมภายหลัง ที่ประชุมได้พิจารณาและอภิปรายหัวข้อประชุมตามที่เลขาธิการเสนอและในที่สุดก็ลงมติด้วยความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์

เลขาธิการสหภาพ ฯ ได้นำจดหมายขอความเป็นสมาชิกสหภาพฯ ของประเทศฮังการี่ และประเทศสวีเดน เข้าสู่ที่ประชุมและได้อ่านให้ที่ประชุมทราบถึงความมุ่งหมายของชาวพุทธฮังกาเรี่ยนและสวีเดนว่า เขาต้องการจะเข้าร่วมเป็นสหภาพฯ ถ้าหากไม่ขัดข้องแต่สำหรับฮังการี่นั้น ต้องการรับบทบัญญัติของสหภาพฯ เพื่อจะได้นำเสนอขอความเห็นชอบจากรัฐบาลฮังกาเรี่ยนก่อน ท่านสมาชิกทั้งหลายเห็นควรหรือไม่เพียงใด โปรดขอได้พิจารณาด้วยตามความจริงแล้วประเทศทั้งสองนี้ ได้เป็นสมาชิกของพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย จึงไม่น่าจะมีปัญหาอะไร ในการที่จะขอเป็นสมาชิกของสหภาพ ฯ ที่ประชุมได้อภิปรายกันอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะประเทศฮังการี่ ซึ่งมีระบบการปกครองแบบคอมมูนิสต์ จึงเห็นไม่สมควรที่จะรับเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพฯ มันอาจจะเกิดความไม่เรียบร้อยในภายหลัง อันเนื่องมาจากระบบการปกครองรัฐแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าเขาจะได้เป็นสมาชิกของ พสล. มาแล้วก็ตาม

แต่สมาชิกบางคนได้โต้แย้งว่า คำว่า "สหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรป" นั้น ไม่ได้หมายถึงเฉพาะประเทศยุโรปที่มีการปกครองตามระบบประชาธิปไตยเท่านั้น หากหมายถึงประเทศยุโรปทั้งหมดไม่ว่าจะมีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือแบบคอมมูนิสต์ ถ้าหากเขามีความปรารถนาจะเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพ ฯ ก็ไม่ควรปฏิเสธ ผลสุดท้ายสมาชิกทั้งหมดก็เห็นชอบและรับประเทศสวีเดนและฮังการีเข้า เป็น สมาชิก ของ สหภาพ ฯ และขอให้เลขาธิการสหภาพ ฯ ส่งบทบัญญัติของสหภาพ ฯ ไปให้ชาวพุทธฮังกาเรียนตามที่ขอมา ต่อจากนี้ เลขาธิการสหภาพฯ ได้อ่านจดหมายชมเชยและแสดงความยินดีต่อการประชุมสหภาพฯ ครั้งที่สอง จากประเทศโปแลนด์ให้ที่ประชุมฟัง ที่ประชุมรับฟังด้วยความยินดี แต่ไม่ได้รับเข้าเป็นสมาชิกสหภาพฯ แต่อย่างไร

ในเวลา ๑๔.๔๕ น เลขาธิการสหภาพฯ ได้นิมนต์องค์ประธานการประชุมพร้อมด้วยสมาชิกทั้งหมดเข้าไปในห้องพุทธสถาน เพื่อนมัสการพระพุทธปฏิมากรก่อนเดินทางกลับและฟังคำกล่าวปิดประชุมขององค์ประธาน สมาชิกทุกคนเดินออกจากห้องประชุมไปยังห้องพุทธสถานแล้ว เลขาธิการสหภาพ ฯ ได้นิมนต์องค์ประธานกล่าวปิดประชุม (ต่อไปนี้เป็นคำกล่าวปิดประชุมของประธาน แปลจากภาษาอังกฤษ)

"ท่านนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศออสเตรีย ท่านเลขาธิการสหภาพฯและท่านผู้แทนสหภาพฯ ทั้งหลาย บัดนี้ การประชุมสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปครั้งที่สองได้เสร็จสิ้นลงแล้ว และผู้แทนทุกท่านก็จะเดินทางกลับประเทศของตน อาตมภาพในนามประธานการประชุมครั้งนี้ขออวยพรให้ท่านทั้งหลายจงมีความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้วยอานุภาพแห่งพระปุริสลักษณะ ๓๒ ประการแห่งพระผู้มีพระภาค ผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ มีพระปัญญาพระฤทธิพระคุณอันยิ่งใหญ่ สามารถกำจัดอันตรายทั้งปวงได้ ด้วยอานุภาพแห่งพระอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ พระมงคล ๑๐๘ ประการ พระรัศมีมีวรรณะ ๖ ประการ พระเกตุมาลาบารมี พระอุปบารมี และพระปรมัตถบารมี ๓๐ ประการ ด้วยอานุภาพแห่งศีลสมาธิปัญญา อานุภาพแห่งพระรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อานุภาพแห่งพระเดชพระฤทธิและพระธรรมขันธ์ ๘๔,๐๐๐ พระโลกุตรธรรม ๘ พระอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ด้วยอานุภาพแห่งสมาบัติ ๘ พระอภิญญา ๖ และพระสัจจะธรรม ๔ ประการ อานุภาพแห่งพระญาณมีกำลัง ๑๐ ประการ พระสัพพัญญุตญาณ พระเมตตา

พระกรุณา พระอุเบกขา และอานุภาพแห่งพระปริตต์และการระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยทั้งปวงที่กล่าวมานี้ ขอความทุกข์โศกโรคภัยและอันตรายทั้งปวงของท่านทั้งหลายจงพินาสไป และขอความสุขสวัสดิ์พิพัฒนมงคลความสมบูรณ์พูนผลด้วยลาภยศสรรเสริญสุข จงมีแก่ท่านทั้งหลายโดยทั่วกัน''.

จบคำกล่าวปิดประชุมของประธานที่ประชุมแล้ว สมาชิกทุกคนเดินออกจากห้องพุทธสถานเพื่อเตรียมตัวเดินทางกลับประเทศ เป็นอันว่า การประชุมผู้แทนสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปครั้งที่สองที่เมือง Scheibs ได้เสร็จสิ้นลงในเวลา ๑๖.๓๐ น. ของวันที่ ๒๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๙/๑๙๗๖ ในวันนี้เราต้องนอนค้างคืนที่พุทธสมาคม Scheibs อีกคืนหนึ่ง

วันที่ ๒๗ เริ่มฉันอาหารเช้าเวลา ๖.๐๐ น. เสร็จแล้ว เลขานุการพุทธสมาคมออสเตรีย ได้นิมนต์เราและเลขาธิการสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปพร้อมด้วยผู้แทนสหภาพฯ ประจำประเทศเนเธอร์แลนด์ขึ้นรถโฟลคสวาเก้น เดินทางกลับกรุงเวียนนา รถถึงพุทธสมาคมกรุงเวียนนาเวลา ๙.๐๐ น. เราลงจากรถไปฉันน้ำชาในพุทธสมาคมและสนทนากันไปจนถึง ๑๐.๐๐ น. แล้วเลขานุการฯ ได้นำเราไปส่งที่ทำเนียบเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเวียนนาซึ่งอยู่ ๔๘, Cottagegasse, ๑๑๘๐ Wein เพื่อฉันเพลตามที่ฯพณฯ เอกอัครราชทูต ได้นิมนต์ไว้แล้วเมื่อวันที่ ๒๔ ที่บ้านของอดีตนายกพุทธสมาคมก่อนเดินทางไปประชุมที่เมือง Scheibs ดังกล่าว ถึงทำเนียบทูตเวลา ๑๑.๐๐ น. นายเดช ตะละภัฏ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเวียนนา ได้ออกมาต้อนรับและนิมนต์เข้าไปในทำเนียบทูตในเวลา ๑๑.๓๐ น. ข้าราชการสถานทูตไทยประจำกรุงเวียนนา ซึ่งมี ฯพณฯ เอกอัครราชทูตเป็นประธาน ได้ถวายภัตตาหารเพลที่ทำเนียบ หลังจากฉันเพลและอนุโมทนาแล้ว ฯพณฯ เอกอัครราชทูตได้เชิญข้าราชการ นายอาร์โนลด์ เลขาธิการสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปซึ่งเป็นเพื่อนที่ชอบพอกันกับ ฯพณฯ เอกอัครราชทูตและผู้แทนสหภาพฯ ประจำประเทศเนเธอร์แลนด์ รับประทานอาหารร่วมกัน การรับประทานอาหารได้เสร็จสิ้นลงในเวลา ๑๓.๓๐ น. หลังจากนี้ ได้มีการสนทนากันตามสมควรแล้ว ก็ต่างคนต่างอำลาซึ่งกันและกันไปตามหน้าที่ของตน ส่วนเราก็ขึ้นไปยังห้องชั้นบนซึ่ง ฯพณฯ ได้สั่งให้จัดถวายไว้เป็นพิเศษ

ในเวลา ๑๘.๐๐ น. ฯพณฯ เอาอัครราชทูต ได้สั่งให้นายสันทัด รัชฉวีวรรณ พนักงานขับรถประจำตำแหน่งของท่าน ให้เอารถพาไปชมสถานที่สำคัญของกรุงเวียนนา เช่น พระราชวังประจำฤดูหนาวและรัฐสภาแห่งชาติเป็นต้น เรารู้สึกว่ากรุงเวียนนานี้สวยงามและมีสถานที่สำคัญมากหลาย สมกับที่หลวงวิจิตร วาทการ ได้เขียนไว้ในบทประพันธ์ของท่านอย่างแท้จริง กลับจากชมสถานที่สำคัญ ๆ แล้วมาถึงทำเนียบทูตในเวลา ๒๐.๐๐น. พอดี ซึ่งเป็นเวลาที่ ฯพณฯ ทูต กำลังจัดเลี้ยงอาหารข้าราชการอยู่ จึงไม่มีโอกาสที่จะสนทนา เลยต้องเข้าห้องพักแล้วเขียนจดหมายถึงเพื่อน ๆ ที่อยู่เมืองไทย เพื่อให้ทราบว่าได้ไปปฏิบัติศาสนกิจอยู่ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรียและเขาจะได้อนุโมทนาสาธุการด้วย หลังจากนี้แล้วก็เข้าห้องน้ำชำระกายตามปกติแล้วปิดไฟจำวัตร ในคืนนี้จำวัตรหลับสนิทดีจริง ๆ ไม่เหมือนอยู่ที่ Scheibs ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าไม่มีความรู้สึกกังวลอะไร เพราะการประชุมสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรป ได้เสร็จสิ้นลงแล้วก็เป็นได้หรือ อาจจะเป็นเพราะว่ามีตำรวจเฝ้ายามทำเนียบทูตอยู่ตลอดคืนก็เป็นได้ จึงทำให้จำวัตรหลับดี ไม่ทราบเหมือนกันว่า ทำไมตำรวจจึงเฝ้ายามทำเนียบทูตอยู่ตลอดเวลา ทำเนียบทูตไทยในกรุงลอนดอนไม่เห็นมีตำรวจเฝ้ายาม แต่พอรุ่งเช้าขึ้นวันที ๒๘ ท่านทูตถวายอาหารเช้าและได้ถามท่านว่า ตำรวจมาอยู่ยามทุกคืนหรือ ท่านทูตตอบว่า ทางรัฐบาลของเขาได้จัดส่งมาให้ความคุ้มกันตลอดเวลา ซึ่งเรื่องนี้พึ่งจะมีมาไม่กี่เดือนนี้เอง นับตั้งแต่ทูตเตอรกีถูกคนร้ายบุกเข้าไปสังหารจนถึงแก่ความตายในทำเนียบ รัฐบาลเขาเกรงว่าจะมีเหตุร้ายเช่นนี้เกิดขึ้นแก่คณะทูตานุทูตของประเทศอื่น ๆ อีก จึงได้สั่งให้เจ้าหน้าที่กวดขัน

ในการถวายอาหารเพลวันนี้ ท่านทูตได้สั่งให้แม่ครัว จัดทำเมี่ยงปลาทูถวายก่อนจะถึงเวลาฉันเพลจริง เราได้ฉันเมี่ยงปลาทูต่ออาหารเพลในเวลา ๑๑.๓๐ น. หลังจากฉันเพลและอนุโมทนาแล้ว ได้ถือโอกาสเจริญพรลาคุณหญิงตะละภัฏและ ฯพณฯ เอกอัครราชทูต ณ กรุงเวียนนาและ ฯพณฯ เอกอัครราชทูตได้เอารถประจำตำแหน่งพาไปดูสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรียแล้ว เลยไปส่งที่สนามบินเวียนนา เครื่องบิน B.A. ออกจากสนามบินเวียนนาเวลา ๑๓.๑๐ น. ถึงสนามบินลอนดอน (Heathrow Airport) ในเวลา ๑๕.๔๕ น.

ในประเทศฝรั่งเศส

๒

วันที่ ๑๑ เดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๙/๑๙๗๖ เวลา ๒๒.๓๐ น. เดินทางโดยรถไฟด่วนอังกฤษจากสถานี Victoria ในลอนดอน ไปลงเรือที่ท่าเรือ Dunker ซึ่งเป็นทางเรือที่ข้ามช่องแคบของอังกฤษไปยังท่าเรือ Dunkerque ของฝรั่งเศส ลงจากเรือแล้วหิ้วกระเป๋าเดินทางไปขึ้นรถไฟด่วนระหว่างประเทศ ซึ่งจอดอยู่ที่สถานี Dunkerque พร้อมกับผู้โดยสารอื่น ๆ เดินทางไปยังกรุงปารีส รถไฟวิ่งออกจากสถานีในเวลาตีสองสามสิบนาที ได้เข้าเทียบชานชลาที่สถานี du nord ในกรุงปารีสเวลา ๘.๕๕ น. ของวันที่ ๑๒ ผู้โดยสารทั้งหมดลงจากรถไฟ เราก็เหมือนกัน ลงจากรถไฟแล้วก็จับรถ Métro ไปที่สถานี la porte d'italie โดยไม่หยุดฉันอาหารเช้า ทั้งนี้ก็เพราะว่าได้ฉันเสร็จเรียบร้อยแล้วบนรถไฟก่อนถึงสถานีดังกล่าว พอรถไฟใต้ดินจอดที่สถานีก็รีบลงและเดินออกจากรถ ไปจับแท็กซี่มุ่งหน้าไปยังวัดเชตวัน ซึ่งอยู่ที่ ๓, rue du Berceau,๙๔๑๒๐ Fontenay Sous Bios ถึงวัดเวลา ๑๐.๓๐ น. พระจตุตมโล เจ้าสำนักวัดเชตวัน พร้อมด้วยพระลูกวัด ได้ออกมาต้อนรับที่หน้าประตูแล้วนิมนต์เข้าข้างใน เมื่อเรานั่งในห้องพุทธสถานหน้าพระพุทธปฏิมากรแล้ว เจ้าสำนักพร้อมด้วยลูกวัด ได้กระทำสามีจิกรรมตามแบบเถรวาทแล้ว ถวายน้ำชาสนทนากันเกี่ยวถึงเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุโรปไปจนถึงเวลา ๑๑.๓๐ น. จึงได้หยุดฉันเพล ตอนบ่ายสามโมง เจ้าสำนักวัด ได้นิมนต์เข้าร่วมประชุมในห้องพุทธสถานแล้ว แจ้งให้ทราบว่า มาดาม วังกวง ชาวเวียตนามลี้ภัยคอมมูนิสต์ ได้มีจิตศรัทธาจองกฐินและจะทำการทอดที่วัดนี้ในวันที่ ๑๗ เดือนนี้และในเวลาเดียวกันทางวัดก็จะจัดให้มีการฉลองพระประธาน ซึ่งพระมหานาคเสน นาคเสโน ได้กรุณามาปั้นถวายไว้เป็นพุทธบูชาประจำสำนักนี้ การถวายผ้าพระกฐินและการฉลองพระประธานทั้งสองประการนี้ ได้จัดให้มีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส เพื่อให้งานนี้สำเร็จไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม กระผมในนามพระภิกษุสงฆ์ วัดเชตวัน ใคร่ขอนิมนต์ท่านอาจารย์ทั้งสองคือ อาจารย์

พระมหาสมบุญ สิทฺธิญาโณ และอาจารย์พระสมบัติ ญาณวโร ช่วยแนะนำวิธีการกรานกฐินและการฉลองพระประธานดังกล่าว ตามพิธีการของเถรวาทและขอนิมนต์ร่วมอนุโมทนากฐินและฉลองพระประธานครั้งนี้ด้วย เลิกประชุมเวลา ๑๗.๓๐ น.

วันที่ ๑๓ เดินทางไปเยี่ยม มาดามสดอค ผู้แทนพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกประจำกรุงปารีสที่บ้าน มาดามได้ถวายน้ำชาญี่ปุ่นและได้อธิบายถึงเรื่องการเผยแผ่พุทธศาสนาในรุโรปเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว เราได้ให้พรลากลับและเดินทางต่อไปเพื่อเยี่ยม นายโปลอาร์โนลด์ เลขาธิการสหภาพพุทธศาสนาแห่งยุโรปที่บ้านรานลัก นายอาร์โนลด์ ได้พูดถึงการดำเนินงานของสหภาพ ฯ ว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ในปีหน้าจะมีการประชุมใหญ่ที่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันในระหว่างเดือนตุลาและพฤศจิกา สมาชิกทุกท่านยินดีที่จะไปร่วมประชุม ณ ที่นั้นด้วย ในที่สุด มาดาม อาร์โนลด์ ได้นำชามาถวายและขอนิมนต์ฉันเพลที่บ้านในวันรุ่งขึ้น แต่เราไม่สามารถที่จะฉลองศรัทธา เพราะจะมีการถวายอาหารเพลที่วัดในวันรุ่งขึ้นเช่นเดียวกัน หลังจากฉันน้ำชาแล้ว ได้ให้พรลากลับ

วันที่ ๑๔ วัดเชตวัน และชาวเวียตนาม ได้จัดทำอาหารถวายเพลที่วัด หลังจากฉันอาหารและอนุโมทนาแล้ว เวลาบ่ายสามโมง ได้ประชุมกัน เพื่อซ้อมสวดกฐินตามแบบเถรวาทและจัดสถานที่ตระเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ไว้เพื่องานกฐินและฉลองพระประธานดังกล่าว

วันที่ ๑๕ นายตรันวันลอค เจ้าของภัตตาคารตรันวันลอค ได้อาราธนาพระสงฆ์ทั้งหมดเจริญพระพุทธมนต์ฉันเพลที่ภัตตาคารตรันวันลอค พระสงฆ์ ๗ รูป ซึ่งมีข้าพเจ้าเป็นประธาน ได้ประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์ตามแบบเถรวาทในเวลา ๑๐.๓๐ น. และเริ่มฉันเพลเวลา ๑๑.๓๐ น. หลังจากฉันเพลและอนุโมทนาแล้ว ได้กระทำพิธีประพรมน้ำพระพุทธมนต์ทั้งบ้านและทั้งภัตตาคาร เพื่อความเป็นศิริมงคลและความร่มเย็นเป็นสุข เสร็จแล้วให้พรลากลับ วันนี้หลังจากสวดมนต์ทำวัตรเย็นจบแล้ว ได้มีการซ้อมกฐินอีก

วันที่ ๑๖ มาดามอุงเพ็ง ชาวเขมรลี้ภัยคอมมูนิสต์ ได้อาราธนาให้ไปฉันเพลที่บ้านพักมาดามเพ็ง และลูกชายได้ทำอาหารเขมรถวาย หลังจากถวายอาหารเพลและรับ

อนุโมทนาแล้วได้ขอสมาทานศีลอุโบสถ เราได้ให้ศีลอุโบสถตามแบบไทยและต่อจากนี้ มาดาม ฯ ได้สนทนากับพระอาจารย์สมบัติ ญาณวโร ด้วยภาษาเขมร ทั้งนี้ก็เพราะว่ามาดาม เพ็ง ไม่สามารถที่จะพูดภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษได้ จะพูดได้ก็เฉพาะภาษาเขมรและภาษาจีนเท่านั้นเอง

ในเวลาสามทุ่มของคืนวันนี้ ที่วัดได้มีการเจริญพระพุทธมนต์สมโภชองค์กฐินแก่เจ้าภาพและผู้มาร่วมงาน มีการเลี้ยงอาหารและจัดเครื่องไทยธรรมไว้สำหรับถวายพระสงฆ์ในวันรุ่งขึ้น

วันที่ ๑๗ เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป มีข้าพเจ้าเป็นประธานได้ประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์ฉลองพระประธาน เวลา ๑๑.๓๐ น. ฉันอาหารเพลและอนุโมทนาการกรานกฐินได้เสร็จสิ้นลงในเวลา ๑๖.๐๐ น. หลังจากนี้ พระมหานาคเสน นาคเสโน ได้แสดงอานิสงส์การสร้างพระพุทธรูปและการถวายผ้าพระกฐิน เป็นภาษาอังกฤษและมีการแปลถ่ายทอดเป็นภาษาเวียตนาม จบแสดงธรรมแล้ว เจ้าภาพและผู้มาร่วมงานได้ถวายเครื่องไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา

การถวายผ้าพระกฐินและการฉลองพระประธานครั้งนี้ ได้จัดให้มีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส มีชาวพุทธเวียตนาม เขมร ลาวและไทยมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก รวบรวมเงินบำรุงวัดได้ถึง ๕,๐๐๐ ฟรัง

วันที่ ๑๘ เวลา ๐๙.๓๕ น. ขึ้นรถไฟที่สถานี Lyon เดินทางไปเมืองเกรอนอบ (Grenoble) เพื่อเยี่ยมวัดที่พระบ่านขาว ญาณธโน จำพรรษาอยู่ รถไฟถึงสถานีเกรอนอบ เวลา ๑๕ ๐๕ น. ลงจากรถไฟที่สถานีแล้ว จับรถแท็กซี่ไปพบดอกเตอร์สเนตสแล จิตแพทย์และประธานพุทธสมาคมเมืองเกรอนอบ ที่โรงพยาบาลโรคจิต พอถึงประตูทางเข้าโรงพยาบาลรถก็หยุด เพื่อขออนุญาตพวกเราเข้าไปพบดอกเตอร์ข้างใน คนยามรักษาประตูได้อนุญาตให้ผ่านเข้าไปได้และบอกด้วยว่า ถ้าต้องการพบดอกเตอร์ ให้ตรงไปที่ตึกใหญ่ที่มองเห็นข้างหน้าโน้น คนขับรถแท็กซี่กล่าวขอบคุณแล้วขับรถตรงไปยังตึกใหญ่ตามที่บอก เขาจอดรถตรงหน้าตึกแล้วเดินออกจากรถไปถามนาง

พยาบาลข้างใน ปรากฏว่าดอกเตอร์ไม่ได้อยู่ที่นี่ นางพยาบาลบอกว่าอยู่ทางโน้นอยู่ที่ตึกมีต้นไม้อยู่ข้างหน้า มองจากที่นี่ไปก็เห็นไม่ไกล คนขับรถแท็กซี่ต้องขับรถไปยังที่นั่นอีกพอถึงก็จอดรถทันทีที่หน้าตึกเพราะแน่ใจว่าต้องอยู่ที่ตึกนี้แน่ เขาขนกระเป๋าออกจากรถไปวางไว้ข้างหน้าห้องและบอกให้เราเข้าไปหาข้างใน เรารีบหิ้วกระเป๋าเดินเข้าไปข้างในทันที ในขณะที่เรากำลังเดินผ่านประตูหูช้างเข้าไปในห้องโถง ก็พบนางพยาบาลเดินสวนทางออกมาและถามเราว่า Qui voulez-vous voir ? ท่านต้องการพบใคร เราตอบว่าต้องการพบดอกเตอร์ Dr. Schnetzler เธอบอกว่า เขาพึ่งกลับไปบ้านพักเมื่อสักครู่นี่เอง บ้านพักอยู่ไม่ไกลจากนี้ นี่แท็กซี่เธอจงเอากระเป๋ากลับเข้าไปใส่ในรถแล้วพาท่านไปที่นั่น คนขับรถแท็กซี่ได้ปฏิบัติตามคำสั่งของนางพยาบาลแล้ว ขับรถตรงไปที่บ้านพักของดอกเตอร์ทันที เขาจอดรถที่หน้าบ้านแล้วบอกให้เราลงรถไปกดปุ่มประตู เราลงจากรถเดินตรงไปยังประตูบ้านแล้วกดปุ่ม ทันใดนั้นดอกเตอร์ก็เปิดประตูออกมา เห็นเราแล้วพูดด้วยความดีใจว่ามายังไง มาพบท่านดอกเตอร์ เราตอบ ขอโทษด้วยที่ไม่ได้บอกให้ทราบล่วงหน้าว่าจะมาพบ ได้พยายามโทรศัพท์จากสถานีตามหมายเลขที่ให้ไว้ไม่ได้ผล ไม่เป็นไร เอากระเป๋าเข้ามาข้างในมันจะเปียกฝน (ในขณะนี้ฝนกำลังตกพรำ ๆ) หมายเลขโทรศัพท์บ้านเก่าเลิกใช้แล้ว เพราะได้ย้ายบ้านมาอยู่เสียที่นี่ ดีใจจริง ๆ ท่านมหา คืนนี้นิมนต์จำวัตรที่บ้านนี้ขอเจริญพร ท่านดอกเตอร์อาตมาภาพทั้งสองมาที่นี่ ก็เพื่อที่จะให้ท่านดอกเตอร์นำไปวัดที่พระปานขาว ญาณธโร จำพรรษาอยู่เพื่อที่จะได้ดูสถานที่และคุยกันเกี่ยวกับการพระศาสนาอันเนื่องมาจากว่า พระปานขาว ได้เขียนจดหมายในนามของชาวพุทธเมืองเกรอนอบ ซึ่งมีท่านดอกเตอร์เป็นประธาน ส่งไปยังเจ้าสำนักวัดพุทธปทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เพื่อขอพระพุทธรูปไปประดิษฐานเป็นพระประธาน ณ วัดนั้น เพื่อทำเป็นพุทธบูชาต่อไป ดอกเตอร์นั่งฟังด้วยความเคารพแล้วพูดว่า เรื่องนี้ ทางวัดได้ติดต่อไปนานแล้วและในระหว่างนั้น ก็ได้หารถบรรทุกไว้สำหรับที่จะส่งไปรับและได้เตรียมปรับปรุงสถานที่ที่จะประดิษฐานไว้เป็นการล่วงหน้าแล้วด้วย หากว่าได้รับคำตอบว่าได้ ก็จะได้ปฏิบัติการทันที ทางวัดรอคอยอยู่ แต่ก็เห็นเงียบหายไป คิดว่าจะหมดหวังเสียแล้ว พึ่งจะมาทราบเรื่องจากท่านที่นี่วันนี้เอง เป็นโชคดีจริง ๆ เอาละกระผมจะนำท่านไปที่นั้นใน

เวลาหนึ่งทุ่ม ตอนนี้ ขอนิมนต์พักที่นี่ตามสบาย ห้องน้ำอยู่ติดกับห้องครัว นิมนต์สรงตามสบาย ผมจะขออนุญาตท่านไปสำนักงานก่อนเพื่อดูความเรียบร้อยแล้วจะกลับมาก่อนเวลาหนึ่งทุ่ม ดอกเตอร์ได้ออกไปและกลับมาก่อนเวลาหนึ่งทุ่มตามที่กำหนดไว้อย่างแท้จริง

เวลา ๑๙.๐๐ น. ดอกเตอร์ได้บอกลูกชายเอากระเป๋าเดินทางของเราไปใส่รถซีตรองอันเป็นรถที่นิยมใช้กันในประเทศฝรั่งเศส ลูกชายได้ปฏิบัติตามคำสั่งของพ่อคือรีบเอากระเป๋าของเราไปใส่ในรถ เสร็จแล้ว ดอกเตอร์ได้นิมนต์เราขึ้นรถ เดินทางต่อไปยังวัดนั้นทันที รถยี่ห้อซีตรองได้วิ่งไปตามถนนที่คดเคี้ยวไปตามฝั่งแม่น้ำอีแซร์ (Isère) ดูแล้วเป็นลักษณะคล้าย ๆ กับตัวงูเหลือมที่มันกำลังเลื้อยไปตามหุบผา เมื่อเรามองผ่านกระจกรถออกไปในแสงไฟที่ส่องถนนสว่างจ้า รถซีตรองวิ่งไปวิ่งไปวิ่งไป....เสร็จแล้วตัดออกจากถนนใหญ่เลี้ยวเข้าหาถนนเล็กตรงไปยังวัดซึ่งอยู่บนยอดเขาสูง รถวิ่งขึ้นไปวิ่งขึ้นไปวิ่งขึ้นไป....หลายคดหลายเคี้ยวจนนับไม่ถ้วน จึงถึงลานหน้าวัดแล้วจอด ว้าล่า ดอกเตอร์กล่าวด้วยความเหนื่อยใจ ถึงแล้วครับ นิมนต์ลงได้ พอเราเปิดประตูรถแหย่ขาซ้ายออกไปยังไม่ทันเหยียบดิน ก็เห็นพระปานขาวเดินจากประตูกุฏิตรงมาที่รถจอด เพื่อต้อนรับและนิมนต์ให้เข้าไปข้างใน เราได้เข้าไปข้างในพร้อมกันและนั่งที่เก้าอี้ม้ายาวซึ่งมีลักษณะเหมือนกับที่ใช้ในโรงเรียนประชาบาลในบางตำบลของประเทศไทยเรา เราได้ฉันน้ำชาที่เลขานุการจัดถวายและคุยกันไปจนถึงเวลา ๒๑.๐๐ น. แล้วดอกเตอร์นมัสการลากลับบ้านด้วยเกรงว่าจะดึกเกินไป เพราะวันพรุ่งนี้ต้องทำงาน หลังจากดอกเตอร์กลับแล้ว พระปานขาว ได้นิมนต์ขึ้นไปยังห้องข้างบนและเล่าความเป็นมาของวัดและกิจกรรมที่ได้กระทำมาให้ฟัง :—

สำนักวัดนี้ มีชื่อว่า "วัดมองชาร์ดง" (Monastère Montchardon) เดิมทีเดียวเป็นบ้านของชาวนาฝรั่งเศส ปลูกในลักษณะเป็นบ้านติดกันสามหลัง ส่วนหลังที่สี่ที่ผมอยู่ได้แยกไว้ต่างหากไม่ได้ติดกันกับสามหลังดังกล่าว เป็นบ้านใหญ่ ๒ ชั้นตามความคิดของเรา แต่ฝรั่งถือว่าเป็นบ้านชั้นเดียว เพราะเขาไม่นับชั้นพื้นว่าเป็นอีกชั้นหนึ่ง แต่ละชั้นมีห้องมาก เหมาะสมจะจัดเป็นห้องต่าง ๆ ได้ตามความปรารถนา ขณะนี้ ผมได้จัดเป็นห้องต่าง ๆ ไว้แล้ว คือจัดเป็นห้องพระประธาน ห้องพระสงฆ์สามเณร ห้องทำสมาธิ ห้อง

พักแรมผู้มาปฏิบัติสมาธิ ห้องสมุด ห้องทำงาน ห้องครัว ห้องฉันอาหารและห้องเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ วันพรุ่งนี้ จะพาท่านอาจารย์ไปดูทุกห้องที่ได้จัดไว้

ต่อมา บ้านนี้ ได้ขายให้สมาคมชาวพุทธเมืองเกรอนอบ ซึ่งมีดอกเตอร์สเนตสแลเป็นประธาน หลังจากที่สมาคมได้จัดซื้อไว้แล้ว ก็ได้แสวงหาพระที่จะมาอยู่จำพรรษา แต่ก็ไม่ได้พระจากที่ไหน จึงเมื่อผมได้หนีจากประเทศลาวมาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส พักอยู่กับญาติโยมที่ปารีสก่อน เพราะตั้งใจว่าจะเดินทางไปอยู่ที่วัดพุทธปทีปกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ได้เขียนจดหมายติดต่อไปยังเจ้าสำนักวัดพุทธปทีปและก็ได้รับคำตอบว่าไม่ขัดข้อง และในขณะเดียวกันนั้น พุทธสมาคมเมืองเกรอนอบ ได้ทราบข่าวว่าผมพักอยู่ที่ปารีสและเตรียมตัวจะเดินทางไปอยู่ที่วัดพุทธปทีป ประเทศอังกฤษ จึงได้ส่งตัวแทนมาติดต่อขอนิมนต์มาอยู่จำพรรษาที่นี่ ผมพิจารณาแล้ว เห็นสมควรสนองศรัทธา จึงได้ตัดสินใจรับนิมนต์มาอยู่ที่นี่ ไม่ไปอยู่ประเทศอังกฤษตามที่คิดไว้แต่เดิม นี่ก็เข้า ๒ ปีแล้ว

ผมได้มีหนังสือติดต่อไปยังเจ้าคุณเมธีธรรมาจารย์ หัวหน้าคณะพระธรรมทูตและเจ้าสำนักวัดพุทธปทีป เพื่อขอพระพุทธรูปมาประดิษฐานไว้ ณ วัดนี้ เพื่อจะได้เป็นพุทธบูชา แด่ชาวพุทธลาวเขมรและเวียดนาม ทั้งที่หนีภัยคอมมูนิสต์มาเมื่อเร็วๆ นี้ และทั้งที่ได้มาอยู่ประเทศนี้นานแล้ว ก่อนอินโดจีนจะกลายเป็นประเทศคอมมูนิสต์และแด่ชาวพุทธฝรั่งเศสตลอดจนถึงชาวพุทธทั่วโลก ซึ่งได้เดินทางมาปฏิบัติธรรมที่วัดมองชาร์คงนี้ด้วย และนอกจากนี้ ผมยังได้บอกดอกเตอร์เตรียมหารถบรรทุกไว้ด้วย เพื่อจะได้ส่งไปรับทันที เมื่อได้รับอนุญาต พร้อมทั้งได้เตรียมสถานที่ที่จะประดิษฐานไว้ด้วย วันพรุ่งนี้ท่านจะเห็น แต่แล้วก็ไม่ได้รับคำตอบแต่อย่างใด ขอให้ท่านอาจารย์ทั้งสองช่วยกระตุ้นด้วยเมื่อกลับถึงลอนดอน

วัดนี้ ในฤดูร้อนจะมีชาวพุทธจากที่ต่างๆ มาพักแรมปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากและปีนี้มาดามเพ็ง ชาวเขมรลี้ภัยคอมมูนิสต์ที่ปารีส มีจิตศรัทธาขอจองกฐินและจะนำมาทอดในวันที่ ๕ พฤศจิกายน ศกนี้ ผมได้นิมนต์พระเขมรและพระเวียดนามเถรวาทจากวัดเชตวัน ให้มาเป็นคณะปูรกะด้วยแล้ว

วัดนี้สบาย มีมูลนิธิ จัดตั้งขึ้นโดยพุทธสมาคมเมืองเกรอนอบ ซึ่งมี ดอกเตอร์ สแนตสแล เป็นประธาน มาดาม กิลแลเม่ เป็นรองประธาน และมาดาม บัวแตล เป็นเลขานุการ

เมื่อพระปานขาว ได้เล่าความเป็นมาของวัดและกิจกรรมที่ได้ทำมาให้ฟังโดยตลอดแล้วก็กลับไปจำวัตรและเราก็เข้าที่จำวัตรเหมือนกัน เพราะเวลาได้ย่างเข้าสองยามแล้ว พรุ่งนี้จะเดินทางต่อไปที่เจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

วันที่ ๑๙ เวลา ๘.๐๐ น. ฉันอาหารเช้าแล้ว ต่อจากนี้ พระปานขาวได้พาไปดูห้องต่าง ๆ ตามที่ได้สัญญาไว้ตอนก่อนจำวัตรเมื่อคืนนี้ เราเห็นห้องทุกห้องเหมาะสมดีจริงๆ โดยเฉพาะห้องที่เตรียมไว้ประดิษฐานพระพุทธรูปใหญ่ เป็นรูปอาสน์สงฆ์สองชั้น (แบบขั้นบันได) บริเวณด้านหน้ากว้าง นั่งได้ทั้งชั้นบนทั้งชั้นล่าง เหมาะสมสำหรับประชาชนที่จะเข้าไปนมัสการ จากการดูห้องต่าง ๆ แล้ว พระปานขาว ได้พาเราไปเดินดูบริเวณรอบวัด อันเป็นทัศนียภาพที่สวยงามมาก หากมองจากที่เรายืนออกไป จะเห็นภูเขาสลับซับซ้อน แต่ถ้ามองไกลออกไปอีก จะมองเห็นภูเขา Mont–Blanc ซึ่งขาวโพลนไปด้วยหิมะตลอดปีตลอดชาติ เมื่อเราเดินดูบริเวณวัดพอประมาณแล้วเราก็กลับเข้ากุฏิ เลขานุการได้บอกแก่เราว่าจวนจะถึงเพลแล้ว เหลืออยู่อีกเพียง ๑๐ นาทีเท่านั้นเอง พระคุณเจ้าจะต้องฉันเพล เราเริ่มฉันเพลเวลา ๑๑.๓๐ น. (เวลาในเมืองฝรั่งเศส) หลังจากฉันเพลแล้ว เราพักผ่อนไปจนถึงเวลา ๑๓.๓๐ น. จึงได้ออกจากวัดโดยรถซีตรองของมาดามบัวแตล เลขานุการวัด ถึงสถานีเกรอนอบในเวลา ๑๔ ๕๐ น. เลขานุการจัดซื้อตั๋วถวายในราคาองค์ละ ๖๓ ฟรัง จากเกรอนอบ–เจนีวา (Grenoble–Cenève) ก่อนที่เราจะขึ้นรถไฟ เราได้กล่าวคำอวยพรอำลา พระปานขาว ญาณธโร เจ้าสำนักวัดมอง-ชาร์ดง มาดามกิลแลเม่ รองประธานพุทธสมาคมเมืองเกรอนอบ และมาดามบัวแตล เลขานุการวัดมองชาร์ดง รถไฟออกจากสถานีเกรอนอบ เวลา ๑๕.๑๕ น. ถึงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในเวลา ๑๗.๓๐ น. คุณมณฑา พงษ์วัฒนา พนักงานองค์การสหประชาชาติ ได้มาคอยต้อนรับอยู่ที่สถานีเจนีวาแล้วนิมนต์ขึ้นรถส่วนตัวไปที่บ้านพัก.

ในประเทศสแคนดิเนเวีย

๓

วันที่ ๒๓ เดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๑/๑๙๗๘ เวลา ๘.๓๐ น. เดินทางออกจากวัดพุทธปทีป โดยรถยนต์ประจำทาง ไปที่สถานีวิมเบิลดัน (Wimbledon) อันเป็นสถานีรถใต้ดินของประเทศอังกฤษ จับรถใต้ดินที่สถานีนี้ เดินทางต่อไปที่สถานีลิฟเวอร์ปูลสตรีต เพื่อขึ้นรถไฟไปยังฟีลิกซโตว์ (Felixstowe) ซึ่งเป็นที่จอดเรือตอร์ ไลน์ (Tor Line) เรือเดินสมุทรขนาดใหญ่ บรรทุกผู้โดยสารจากเกาะอังกฤษไปยังยุโรปเหนือ จากยุโรปเหนือมายังเกาะอังกฤษ เรือเดินสมุทร ตอร์ไลน์ ได้เคลื่อนตัวออกจากท่าเรือฟีลิกซโตว์ มุ่งหน้าตรงไปยังเมืองโกเธนเบอร์ก (Gothenburg) ซึ่งเป็นเมืองท่าเรือที่ใหญ่ที่สุดของประเทศสวีเดน (Sweden) และเป็นเมืองใหญ่อันดับสองรองจากกรุงสตอคโฮล์มนครหลวง (Stockholm) ถึงท่าเรือโกเธนเบอร์ก เวลา ๑๓.๓๐ น. ของวันเสาร์ที่ ๒๔ ถ้าคิดตามเวลานี้แล้ว เราจะต้องเดินทางอยู่ในทะเลถึง ๒๕ ชั่วโมง ซึ่งก็เป็นเวลาการเดินทางที่ไกลพอสมควร ผู้โดยสารที่ลงจากเรือแล้ว ถ้าหากไม่มีรถยนต์เป็นส่วนตัวนำมาในเรือหรือไม่มีญาติเอารถมาคอยรับที่ท่าเรือด้วยแล้ว ก็ต้องขึ้นรถประจำทางของบริษัท ไปที่สถานีรถไฟโกเนเบอร์กเพื่อจับรถไฟไปยังบ้านของตน เราขึ้นรถบัสจากท่าเรือไปสถานีไม่ไกล ประมาณ ๓๕ นาทีก็ถึง พอรถวิ่งเข้าจอดเทียบป้าย ก็มองเห็นอุบาสิกาเปาลา สมาชิกพุทธสมาคมอาลิงโสซ ยืนอยู่ที่ป้ายรถ เพื่อคอยต้อนรับและนิมนต์ไปขึ้นรถไฟ เพื่อเดินทางต่อไปที่สตอคโฮล์ม แต่ก่อนจะเดินทางดังกล่าว อุบาสิกา ได้นิมนต์ไปถวายน้ำดื่มที่ร้านกาแฟแล้วจึงได้จับรถไฟเดินทางต่อไปที่สตอคโฮล์ม ถึงสตอคโฮล์ม เวลา ๒๐.๓๐ น. นายจูรี่และนางอุลล่า ได้เอารถมารับที่สถานีแล้วนำไปที่บ้าน ถึงบ้านเวลา ๒๑.๔๕ น. เจ้าภาพได้ถวายน้ำชากาแฟแล้ว จัดที่จำวัตรถวายคืนนี้ จำวัตรไม่ค่อยหลับ อาจจะเป็นเพราะการเดินทางไกลหรือเป็นเพราะแปลกที่ก็เป็นได้

วันที่ ๒๕ หลังจากฉันเช้าแล้ว เดินทางออกจากสตอคโฮล์ม ตรงไปยังภาคเหนือของประเทศสวีเดน เราได้แวะฉันเพลที่ภัตตาคารแห่งหนึ่ง ในระหว่างทาง เสร็จแล้วเดินทางต่อไปสู่ถึงหมู่บ้านเวมดาเลน (Vemdalen) เวลา ๒๐.๓๐ น. นายจูรี่ไวยาวัจกร และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ได้ขนของออกจากรถเข้าไปในบ้านที่จะทำสมาธิ บ้านหลังนี้ เป็นสมบัติส่วนตัวของบิดาของอุบาสิกาเขมา สร้างไว้ในหุบเขา เพื่อใช้พักผ่อนในวันหยุดงานหรือวันฮ็อลลิเดย์ คือชาวสแคนดิเนเวียน โดยเฉพาะชาวสวีเดนที่มีฐานะดี ชอบสร้างบ้านไว้ให้เช่าหรือใช้เป็นส่วนตัว ไว้ตามบริเวณหุบเขาที่สวยงาม หรือตามบริเวณฝั่งทะเลสาบ ซึ่งมีทั้งหมดทั่วประเทศถึง ๙๖,๐๐๐ ทะเลสาบ มากกว่าประเทศฟินแลนด์ (Finland) ๓๖,๐๐๐ ทะเลสาบ ฟินแลนด์มีทะเลสาบทั้งหมดทั่วประเทศเพียง ๖๐,๐๐๐ เท่านั้น

ในบริเวณหมู่บ้านเวมดาเลนนี้ มีบ้านที่สร้างไว้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นมากมาย และส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้สน ทำอย่างสวยงามมั่นคงและแข็งแรง ใช้หน้าต่างกระจกสามชั้นเพื่อกันหนาวในฤดูหนาว เราควรทราบด้วยว่า ในเนื้อที่ทั้งหมดของประเทศสวีเดน ซึ่งมีถึง ๑๗๓,๔๓๐ ตารางไมล์ ใหญ่กว่าประเทศเยอรมันตะวันตก และตะวันออกรวมกันถึงหนึ่งเท่านั้ ส่วนใหญ่ในภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะทางภาคเหนือ จะมีแต่ไม้สนทั้งนั้น ไม่ว่าเราจะไปที่ไหนในภาคนี้ เราจะพบแต่ป่าสน และอากาศในภาคนี้ จะไม่มีกลางคืนในกลางฤดูร้อน

วันที่ ๒๖–๒๗–๒๘–๒๙–๓๐ เวลา ๖.๓๐ น. ตื่นจากที่จำวัตร เวลา ๗.๓๐ น. ทำวัตรเช้าเวลา ๘.๓๐ น. ฉันอาหารเช้า เวลา ๙.๐๐ น. เข้าห้องปฏิบัติกรรมฐานและปฏิบัติกรรมฐานไปจนถึงเวลา ๑๐.๓๐ น. เวลา ๑๑.๓๐ น. ฉันอาหารเพลภาคบ่าย เวลา๑๕.๓๐ ถึงเวลา ๑๗.๓๐ น. อภิปรายปัญหาสติปัฏฐาน ๔ คือกายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา ธัมมานุปัสสนา และในวันที่ ๓๐ แสดงปาฐกถาเรื่องนิวรณ์ ๕แทนการอภิปรายสติปัฏฐาน ๔ จบแล้วเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติถามปัญหาข้อข้องใจ

วันที่ ๑ กรกฎาคม การปฏิบัติในภาคเช้า ก็เหมือนกับที่ได้ปฏิบัติมาแล้ว ในวันที่ ๒๖–๒๗–๒๘–๒๙–๓๐ เดือนมิถุนายน ต่างแต่ว่าในภาคบ่ายวันนี้ ได้สอนวิธีการ

อ่านและการออกเสียงภาษาบาลีเป็นโรมัน ให้แก่สมาชิกที่ปฏิบัติธรรม เพราะปรากฏว่าสมาชิกบางท่านยังไม่สามารถอ่านและออกเสียงได้อย่างถูกต้อง แม้ว่าจะได้สอนมาแล้วตั้งแต่วันเริ่มปฏิบัติกรรมฐานก็ตาม แต่ก็ยังหาได้อ่านและออกเสียงได้ถูกต้องไม่ เพราะฉะนั้นเราต้องสอนย้ำอีกครั้งหนึ่ง ในการอ่านและการออกเสียงภาษาบาลีโรมันนี้ เท่าที่ได้ประสบมา ชาวสแคนดิเนเวียน โดยเฉพาะชาวฟินแลนด์อ่านและออกเสียงได้ดีกว่าชาวยุโรปทั่วไป (ฟินแลนด์ไม่ใช่ประเทศที่อยู่ในกลุ่มสแคนดิเนเวียแต่คนฟินแลนด์ว่าอยู่ในกลุ่มสแคนดิเนเวียด้วย)

วันที่ ๒ หลังจากฉันอาหารเช้าแล้ว นายจูรี่ไวยาวัจกรขนของใส่ในรถยนต์เตรียมการออกเดินทางไปยังประเทศนอร์เวย์ (Norway) เพื่อเยี่ยมสำนักสงฆ์ธิเบต ซึ่งอยู่ชานเมืองออสโล (Oslo) เมืองหลวงของประเทศนอร์เวย์ ตามคำเชิญชวนของลามะตาลูเจ้าสำนักสงฆ์ธิเบต รถซีตรองใหม่ถอดด้ามของนายจูรี่ ออกเดินทางจากภาคเหนือของประเทศสวีเดน ผ่านเข้าพรมแดนประเทศนอร์เวย์ ลุถึง Fiord คืออ่าวที่ลึกและแคบ มีผาสูงชันอยู่สองข้าง ยากที่จะพบเห็นในประเทศอื่น นอกจากประเทศนี้เท่านั้น บนฝั่งอ่าว เขาสร้างถนนคอนกรีตคดเคี้ยวไปตามลักษณะหุบผา ในเวลาที่รถวิ่งผ่านไปตามเส้นทาง ถ้าเรามองผ่านหน้าต่างกระจกรถออกไปดูข้างหน้าและมองกลับหันมาดูข้างหลัง จะเห็นถนนเป็นลักษณะคล้าย ๆ กับตัวงูที่กำลังเลื้อยไป แต่ถ้าเรามองขึ้นไปดูหน้าผาที่สูงชันแล้ว เราจะเห็นภูเขางอกออกมาหากันทั้งสองข้าง ยื่นออกมายาวมาก ดูแล้วทำให้หวาดเสียวและน่ากลัว เพราะคล้าย ๆ กับว่ามันจะพังลงมาทับคนข้างล่าง แต่แล้วก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น และเราก็สามารถเดินทางไปได้ตลอด ออกจากอ่าวแล้วผ่านเข้าที่ราบเขาซึ่งมีความสูงถึง ๔,๖๕๙ ฟุต จากระดับน้ำทะเล ลุถึงจุดหมายปลายทาง คือสำนักสงฆ์ธิเบต เวลา ๒๐.๓๐ น. คิดเวลาเดินทางจากภาคเหนือของประเทศสวีเดน ถึงสำนักสงฆ์ธิเบตในนอร์เวย์ เป็นระยะทางถึง ๒ วัน กับ ๑ คืน นับว่าเป็นระยะการเดินทางที่ยาวนานพอสมควรทีเดียว

วันที่ ๓ เวลา ๒๐.๓๐ น. ตามที่กล่าวข้างต้น เป็นเวลาที่พวกเราถึงสำนักสงฆ์ธิเบตพอดี ลามะตาลู พร้อมด้วยอุบาสกอุบาสิกา ได้ถือผ้าขาวออกมายืนคอยต้อนรับอยู่

ที่ประตูทางเข้าสำนัก และเชิญคณะของเราเข้าไปในห้องบูชา เราได้กราบนมัสการพระรัตนตรัยตามแบบเถรวาทแล้ว จากนี้ พวกเราก็ถูกเชิญเข้าไปในห้องรับรองแขก พอเรานั่งลงยังไม่ทันหายเหนื่อยเลย ก็มีอุบาสกอุบาสิกานำน้ำชามาถวายแล้วถามปัญหาธรรมไปจนถึงเวลา ๒๔.๐๐ น. เราเห็นท่าไม่ได้การ เพราะดึกแล้ว เลยขอตัวเข้าจำวัตร

วันที่ ๔ หลังจากฉันเช้าแล้ว ออกเดินทางจากสำนักสงฆ์ธิเบต มุ่งหน้ากลับสตอคโฮล์ม ถึงสตอคโฮล์มเวลา ๑๙.๓๐ น. วันนี้เข้าจำวัตรแต่หัวค่ำเพราะเหนื่อยมากจากการเดินทางตลอดวัน

วันที่ ๕–๖ พักผ่อนและเตรียมการที่จะเดินทางไปเยี่ยมสมาคม เพื่อนพุทธสังฆสหธรรมิกตะวันตก สาขาเฮลซิงกิและสถานที่สำคัญอื่น ๆ ที่เฮลซิงกิ (Helsinki) เมืองหลวงของประเทศฟินแลนด์

วันที่ ๗ เวลา ๑๘.๓๐ น. เดินทางไปเฮลซิงกิ เมืองหลวงของประเทศฟินแลนด์ โดยเรือสิเลีย (Silia Line) เพื่อเยี่ยมสมาคมดังกล่าวข้างต้น เรือถึงเฮลซิงกิ เวลา ๗.๓๐ น. ของวันที่ ๘ ลงจากเรือแล้วต่อรถรางไปที่ตัวเมืองเฮลซิงกิ ได้พบนายกีราช (Kiiras) นักปรัชญาชาวฟินแลนด์ และนายอาร์วี แอดเวอร์ด อดีตกัปตันเรือเดินสมุทรระหว่างฟินแลนด์กับประเทศสวีเดน ท่านทั้งสองนี้ ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับประเทศฟินแลนด์เป็นอย่างดี และยิ่งกว่านั้น ท่านกัปตัน ฯ ยังได้นำเราไปยังที่สมาคมดังกล่าวแล้วด้วย

เฮลซิงกิเป็นเมืองหลวงของประเทศฟินแลนด์ ไม่สู้ใหญ่โตนักเมื่อเทียบกับโกเพนเฮเกน (Copenhagen) นครหลวงของประเทศเดนมาร์ค (Denmark) แต่มีเนื้อที่ทั้งหมดของประเทศกว้างใหญ่กว่าประเทศเดนมาร์ค คือมีเนื้อที่ถึง ๑๓๐,๑๐๐ ตารางไมล์ เดนมาร์คมีเพียง ๑๖,๕๗๖ ตารางไมล์เท่านั้น เฮลซิงกิเป็นเมืองที่สวยงามและมีความสำคัญมาก เพราะมีการประชุมตกลงเกี่ยวกับสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษย์ชน เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๘/๑๙๗๕ มีความดีเด่นในทางสถาปัตยกรรม มีชื่อเสียงในทางทำเครื่องเฟอนิเจอร์และแก้ว ประชาชนมีลักษณะความโน้มเอียงไปทางตะวันออก เมื่อก่อนนี้ ฟินแลนด์ ตกอยู่ในความปกครองของรัซเซีย ครั้นต่อมาในปีคริสต์ศักราช ๑๙๑๗ จักรพรรดิรัซเซียถูก

โค่นลง ประเทศฟินแลนด์ก็ประกาศตนเป็นอิสระ และได้จัดตั้งสาธารณรัฐฟินแลนด์ขึ้นในปีคริสต์ศักราช ๑๙๑๙ และให้ผู้หญิงมีสิทธิเลือกตั้งได้ตั้งแต่นั้นมา

หลังจากที่อดีตกัปตันแอดเวอร์ด ได้นำพาไปยังสถานที่สำคัญดังกล่าวแล้ว ก็เดินทางกลับประเทศสวีเดนโดยเรือสิเลียดังกล่าว เรือถึงสตอคโฮล์ม เมืองหลวงของประเทศสวีเดนเวลา ๙.๐๐ น. ของวันอาทิตย์ที่ ๙ เดือนเดียวกัน

วันที่ ๑๐ ฉันเช้าแล้ว อุบาสิกาเขมาและสามี ได้นิมนต์ไปฉันเพลที่บ้าน หลังจากฉันเพลแล้วได้สนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมและปัญหาต่าง ๆ เช่นปัญหาเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดเป็นต้น ในเวลา ๑๙.๓๐ น. อุบาสิกาวินีตะ อุบาสิกาเขมาและสามี ได้มาพบที่บ้านนายจูรี่อีก มีการเลี้ยงน้ำชากาแฟและหารือกันเกี่ยวกับการปรับปรุงพุทธสมาคมสตอคโฮล์ม รวมทั้งปัญหาการปฏิบัติธรรมในภาคฤดูร้อน ในปีต่อไปด้วย

วันที่ ๑๑ ฉันเช้าแล้ว นายจูรี่และนางอุลล่า ได้นิมนต์ไปที่ป่าช้าสะโปงง้า ซึ่งเป็นที่ฝังศพของบิดามารดาของนางอุลล่าและบุตรชายคนที่สอง ซึ่งได้ทำอัตตวินิบาตกรรมเมื่อปลายปีที่แล้ว เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลมาติกาบังสกุลให้ผู้ที่ล่วงลับไปดังกล่าว กลับจากทำบุญอุทิศแล้ว เวลาบ่าย ๓ โมงครึ่ง เอารถไปรับนายสุพล ชมโพธิ์ศรี รองประธานคณะกรรมการกลุ่มยุวพุทธิกะแห่งสหราชอาณาจักร ซึ่งได้เดินทางจากลอนดอน ประเทศอังกฤษ วันที่ ๑๐ และกำหนดถึงสตอคโฮล์มวันที่ ๑๑ เวลา ๑๘.๓๐ น.

วันที่ ๑๒ ฉันเช้าแล้ว นายจูรี่ ได้เอารถยนต์นำนายสุพล ฯ และพวกเราไปที่สถานเอกอัครราชทูตเนเธอรแลนด์ (Netherlands) ประจำประเทศสวีเดน เพื่อขอวีซ่าเข้าประเทศเนเธอแลนด์และประเทศเบลเยี่ยม (Belgium) หลังจากนี้ นางอุลล่า ได้นิมนต์และเชิญรองประธาน ฯ ไปฉันและเลี้ยงอาหารกลางวันที่ภัตตาคารเหินฟ้า ซึ่งเป็นภัตตาคารที่มีชื่อในเมืองสตอคโฮล์ม ออกจากนี้แล้วยังได้นำเราไปที่สำงานตอร์ ไลน์ เพื่อเปลี่ยนตั๋วไปกลับจากสตอคโฮล์ม–ลอนดอน เป็น สตอคโฮล์ม–อัมสเตอรดัม ประเทศเนเธอรแลนด์

วันที่ ๑๓ เวลา ๘.๓๐ น. ฉันอาหารแล้ว ออกเดินทางไปเมืองอาลิงโสซ ตามคำนิมนต์ของนายกพุทธสมาคม อาลิงโสซ นายจูรี่ นางอุลล่าและนายสุพล ฯ พร้อมด้วยอุบาสิกาเขมาและสามีได้ไปส่งที่สถานีรถไฟสตอคโฮล์ม ในโอกาสนี้ อุบาสิกาเขมา ได้

ถวายของเป็นที่ระลึกด้วย รถไฟออกจากสถานีและถึงสถานีอาลิงโสซ เวลา ๑๕.๓๐ น. นายกพุทธสมาคม อาลิงโสซมารับที่สถานีและนำไปที่พุทธสมาคมดังกล่าว ในเวลา ๑๙.๐๐ น. นายกพุทธสมาคม อุบาสิกาเปาลา กิกิลูกสาวของอุบาสิกาเปาลาพร้อมด้วยบุตรสองคน และนายอาร์โนลด์ มาพบที่พุทธสมาคมและได้สนทนาธรรมและปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมในภาคฤดูร้อนของปีต่อไปด้วย จนถึงเวลา ๒๓.๓๐ น. จึงได้จำวัตร

วันที่ ๑๔ เวลา ๖.๓๐ น. ตื่นจากที่จำวัตรแล้ว รีบโทรศัพท์ไปเตือนสุพล ฯ ซึ่งนอนอยู่ที่บ้านนางอุลล่าในสตอคโฮล์ม ให้รีบตื่นและเตรียมตัวเดินทาง มิฉะนั้นจะไม่ทันรถไฟขบวนขาออกจากสตอคโฮล์ม เวลา ๘.๓๐ น. และถึงสถานีอาลิงโสซ เวลา ๑๒.๑๐ น. ซึ่งเป็นเวลาที่ได้นัดพบกัน ณ สถานีนี้ เวลา ๗.๓๐ น. ท่านนายก ฯ ได้ถวายอาหารเช้าและอาหารเพลในเวลา ๑๑.๓๐ น. หลังจากฉันเพลแล้ว นายกและนายอาร์โนลด์ ได้เอารถไปส่งที่สถานีอาลิงโสซ เพื่อจับรถไฟขบวนที่ได้นัดพบไว้กับนายสุพลฯ ที่สถานีอาลิงโสซ เวลา ๑๒.๑๐ น. เราพบสุพล ฯ บนรถไฟแล้วเราก็จับรถไฟขบวนเดียวกัน ไปที่สถานีโกเธนเบอร์ก ลงจากรถไฟแล้ว จับรถบัสไปที่ท่าเรือถึงท่าเรือแล้วขึ้นเรือตอร์ไลน์ และเรือออกจากท่า เวลา ๑๔.๓๐ น. ถึงอัมสเตอรดัม (Amsterdam) เวลา ๖.๔๐ น. ของวันที่ ๑๕ เราลงจากเรือแล้ว จับรถบัสไปยังสถานีอัมสเตอรดัม เพื่อจับรถไฟจากสถานีนี้ เดินทางต่อไปยังวัดพุทธาราม เมืองวาวแวก เพื่อเป็นประธานในการสวดมนต์ทำบุญฉลองอายุ พระมหาธีระพันธ์ เมตตาวิหารี เจ้าสำนักสงฆ์ วัดพุทธาราม ตามคำนิมนต์ของนางประชุม เปลี่ยนบำรุง ประธานคณะกรรมการจัดงานฉลองอายุ เจ้าสำนักสงฆ์ วัดพุทธาราม ดังกล่าวข้างต้น.

หนังสือ "ตำรายากลางบ้าน (มีสรรพคุณชะงัด)" เล่มนี้มีจำนวนยา ๔๙๙ ขนาน ได้พิมพ์เผยแพร่แล้ว ๑๕ ครั้ง

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๑๖ นี้ ข้าพเจ้ามีความยินดีอนุญาตให้คณะศิษย์จัดพิมพ์เป็นกตัญญูกตเวทิตานุสรณ์ พร้อมกับขออนุโมทนาสาธุการในกุศลธรรมวิทยาทานครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง.

พระเทพวิมลโมลี

วัดเบญจมบพิตร.

โดย พระเทพวิมลโมลี (วัดเบญจมบพิตร)

ตำรายากลางบ้าน

(มีสรรพคุณชะงัด)

หมวดยาบำบัดอาการเจ็บป่วยรีบด่วน

ยาแก้ไฟลวกน้ำร้อนลวก

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา เหล้า ๑ น้ำมันพร้าว ๑ น้ำปูนใส (น้ำปูนแดงกินกับหมาก) ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละเท่าๆ กัน กวนผสมให้เข้ากันเป็นอย่างดีจนมีลักษณะคล้ายกับน้ำนมข้น ใช้สำลีพันปลายไม้จุ่มยาทาบริเวณที่ถูกไฟลวก หรือถูกน้ำร้อนลวก อาการเจ็บปวดแสบร้อนจะหายไปเป็นปลิดทิ้งทันที และจะไม่เกิดเป็นแผลเป็นอีกด้วย

ขณะกวนผสมยา และขณะทายานี้ ท่านให้บริกรรมภาวนาด้วยบทพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ ตลอดเวลาจนกว่าตัวยาจะเข้ากันเป็นอย่างดี และจนกว่าจะทายาเสร็จ ขณะทายาพึงทาเบาๆ ระวังอย่าให้หนังกำพร้าถลอก ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล

ยาขนานนี้ ควรทำเตรียมไว้จำนวนมากๆ เก็บใส่โหลปิดให้มิดชิด เพื่อให้บริการช่วยเหลือประชาชนได้ทันท่วงที

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ใบผักบุ้งไทย กับน้ำตาลโตนด (พอสมควร) ตำผสมกันให้ละเอียด ใช้ทา หรือใช้พอกบริเวณที่ถูกไฟลวก หรือถูกน้ำร้อนลวกถ้าถูกไฟลวกหรือน้ำร้อนลวกทั้งตัว ใช้พอกเฉพาะที่หน้าอกและกลางหลังเท่านั้น อาการปวดแสบปวดร้อนจะพลันหายไปทันที ใช้ได้ผลดี มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา รากเจตมูลเพลิงสด ๗ ท่อน, พริกชี้ฟ้าสด ๗ เม็ด ข่าสด ๗ ท่อน, ใบพลูสด (กินกับหมาก) ๗ ใบ, ยาทั้ง ๔ อย่างนี้ ตำให้ละเอียด ผสมกับสุรา ใช้พอกบริเวณที่ถูกไฟลวก หรือน้ำร้อนลวกอาการปวดแสบปวดร้อนจะพลันหายไปทันที ใช้ได้ผลดีมามากแล้วแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา แผ่นทองคำเปลวชนิด ๑๐๐% ปิดบริเวณที่ถูกไฟลวก หรือถูกน้ำลวกให้ทั่ว แล้วใช้ผ้าพันแผลปิดให้มิดชิด ระวังอย่าให้ถูกน้ำ บาดแผลจะหายไปแล.

ยาดับพิษไฟลวกน้ำร้อนลวก

ท่านให้เอา หัวหอมแดง (หัวหอมใส่แกง) ตำให้ละเอียดแล้ว ใช้พอกบริเวณที่ถูกไฟลวก หรือถูกน้ำร้อนลวก อาการเจ็บปวดแสบร้อนจะพลันหายไปทันที มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้อหิวาตกโรค

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอาเกลือทะเล (เกลือใส่แกง) กับเนื้อมะขามเปียก ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละเท่าๆ กัน ผสมกันแล้วให้ผู้ป่วยรับประทาน จะทำให้ถ่ายเอาพิษออกมาจนหมดท้อง อหิวาตกโรคจะหายไปแล ยาขนานนี้เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้ว.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา เมล็ดในลูกกะบูนกับ การบูร ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ กำหนดเอาประมาณพอสมควร ตำผสมกันให้ละเอียด ผสมกับน้ำปูนใส (น้ำปูนใสกินกับหมาก) ให้ผู้ป่วยรับประทาน อหิวาตกโรคจะพลันหายไปทันที ยาขนานนี้เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้วแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา เปลือกมังคุด (สด หรือแห้ง ก็ได้) กับ การบูร ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ กำหนดเอาพอประมาณพอสมควรตำให้ละเอียด ผสมกับน้ำปูนใส (ปูนแดงกินกับหมาก) ให้ผู้ป่วยรับประทาน อหิวาตกโรคจะพลันหายไปทันที ยาขนานนี้เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้วแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา ผ้าขี้ริ้ว (ผ้าเช็ดถูบ้านเรือน ยิ่งสกปรกมากๆ ก็ยิ่งดี) นำมาเผาไฟ แล้วบดให้ละเอียด ผสมกับสุรา หรือผสมกับน้ำร้อนก็ได้ ให้ผู้ป่วยรับประทาน อหิวาตกโรคจะพลันหายไป แล้วรีบนำตัวผู้ป่วยส่งโรงพยาบาลต่อไป

ยาแก้คนกินยาพิษ

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ไข่ขาว (ไข่ไก่ หรือ ไข่เป็ด ก็ได้) กวนให้ละลายดี แล้วให้ผู้ป่วยดื่ม ชั่วเวลาครู่หนึ่งเท่านั้น ผู้กินยาพิษนั้นจะอาเจียนเอายาพิษออกมาจนหมดท้อง แล้วรีบนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาลต่อไป.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา น้ำปลาร้าหลน (ที่เย็นลงแล้ว และต้องกรองเอาเฉพาะน้ำเท่านั้น) กรอกลงในปากของคนกินยาพิษ ชั่วเวลาประมาณ ๓–๔ นาทีเท่านั้น ผู้กินยาพิษนั้นจะอาเจียนเอายาพิษออกมาจนหมดท้อง แล้วรีบนำตัวผู้ป่วยส่งโรงพยาบาลต่อไป.

ยาแก้คนกินยาพิษทั้ง ๒ ขนานนี้ มีสรรพคุณชะงัดนักแล เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้ว

ยาแก้งูพิษทุกชนิด

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ต้นกระเพราแดงทั้ง ๕ (เอาทั้งต้น กิ่ง ก้าน ใบ และราก) นำมาล้างน้ำให้สะอาดแล้ว ตำให้ละเอียดผสมกับเหล้า คั้นเอาเฉพาะน้ำ ให้ผู้ป่วยรับประทาน เอากากยาปิดปากแผล ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้ว.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ต้นเสลดพังพอน ตำให้ละเอียด ผสมกับสุรา คั้นเอาเฉพาะน้ำยา ให้ผู้ป่วยรับประทาน เอากากยาพอกที่ปากแผล หรือจะตำต้นเสลดพังพอนผสมกับสุรา อีกส่วนหนึ่งใช้พอกปากแผล ก็ยิ่งดี ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้วแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ต้นผักเสี้ยนผีทั้ง ๕ (เอาทั้งต้น กิ่ง ก้าน ใบ และราก) นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับเหล้า คั้นเอาเฉพาะน้ำยา ให้ผู้ป่วยรับประทาน ใช้กากยาพอกที่ปากแผล ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้ว.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา รากต้นนุ่น นำมาฝนกับสุราเป็นน้ำกระสาย ให้ผู้ป่วยกิน และบดรากต้นนุ่นผสมกับสุรา ใช้พอกที่ปากแผลมีสรรพคุณชะงัดยิ่งนักแล.

ยาทั้ง ๔ ขนานนี้ มีสรรพคุณสามารถแก้พิษงูกัดได้ทุกกรณี แม้ผู้ถูกงูกัดนั้นจะสลบหมดสติแน่นิ่ง ไม่รู้สึกตัวแล้วก็ตาม ก็พึงช่วยกันงัดปากให้อ้าออก แล้วกรอกยาให้เข้าไปสู่ท้องให้ได้ ผู้ป่วยจะฟื้นขึ้นมาได้อย่างน่าอัศจรรย์ เคยใช้ได้ผลดีมามากรายแล้วแล.

ยาห้ามเลือดออก

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ไม้รวก นำมาเผาไฟให้ลุกโพลงแล้ว นำไปแช่ลงในน้ำข้าว (ที่รินออกมาจากหมอหุงข้าว) แล้วยกขึ้นเอาถ่านไม้รวกนั้นบดให้ละเอียด ผสมกับพิมเสน พอสมควร ละลายกับน้ำปูนใส (ปูนแดงกินกับหมาก) หรือละลายกับน้ำสุรา ใช้ทาที่แผล เลือดจะหยุดไหลทันที ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ใบหมาหลง นำมาล้างน้ำให้สะอาด ขยี้ผสมกับปูนแดง (ปูนแดงกินกับหมาก) ใช้พอกที่ปากแผล เลือดจะหยุดไหลทันที ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคอาเจียน

ท่านให้เอา ลูกยอดิบ ๑ ผล นำมาเผาไฟให้ดำเกรียมแล้ว นำลงแช่ในน้ำที่ต้มสุกแล้ว ชั่วเวลาครู่หนึ่ง แล้วรินน้ำยาให้ผู้ป่วยรับประทานบ่อย ๆ อาการอาเจียนจะหายไปแล.

ยาแก้โรคอาเจียนเป็นเลือด

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา เทียนดำ ๑ หยิบมือ, พริกไทยร่อน ๗ เม็ด, พญาลิ้นงูเห่า ๑ กำมือ, ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ นำมาตำผสมกันแล้ว ใช้รับประทานเพียงครั้งเดียว โรคอาเจียนเป็นเลือดจะพลันหายขาดไปแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ฝางเสน หนัก ๕ ตำลึง, เลือดแรด หนัก ๑ บาท หัวหอมแดง (หัวหอมใส่แกง) ๕ หัว ยาทั้ง ๓ อย่างนี้ต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน ใช้น้ำยารับประทาน เมื่อยังไม่หยุดอาเจียน ห้ามรับประทานน้ำเย็นเด็ดขาด เมื่อหยุดอาเจียนแล้ว จึงรับประทานน้ำเย็นได้ตามปกติแล.

ยาแก้โรคลมป่วง

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา หัวข่าตาแดง (หัวข่าอ่อน) นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับน้ำปูนใส (น้ำปูนแดงกินกับหมาก) แล้วกรองด้วยผ้าขาวบาง ใช้น้ำรับประทาน แก้โรคลมป่วง ซึ่งมีอาการทั้งถ่ายท้องและอาเจียน (คือทั้งลงทั้งราก) ให้พลันหายไปทันที ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้วแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา แก่นประดู่ส้ม ๓ ชิ้น, หางจาก (จากที่ใช้มุงหลังคาบ้าน) ๓ หาง, ถ่านไม้รวก ๓ ก้อน, เหรียญสลึง ๑ อัน, ใส่หม้อต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน ให้ผู้ป่วยรับประทาน โรคลมป่วงจะพลันหายไปทันที ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้เด็กเป็นซางชัก

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา กาฝากต้นมะรุม ฝนกับน้ำปูนใส (น้ำปูนแดงกินกับหมาก) ให้ข้นพอสมควร แล้วใช้กวาดในลำคอของเด็ก โรคซางชักจะพลันหายไปทันที

เมื่อเด็กหายจากโรคซางชักแล้ว พึงทำบุญใส่บาตรอุทิศส่วนกุศลให้เจ้าของยานี้ด้วย.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ต้นกระเพราแดง ๑ ไพล ๑ ว่านน้ำหนึ่ง ๑ มหาหิง ๑ รากบะชาติ ๑ ตัวยาทั้ง ๕ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละเท่า ๆ กัน ตากแดดให้แห้งแล้วบดเป็นผงผสมกับสุรา และผสมกับน้ำซาวข้าวเป็นกระสายยา ใช้ทาตัวเด็ก และใช้กวาดลำคอเด็กด้วย ถ้าเด็กยังเล็ก พึงใส่สุราผสมยาแต่น้อย มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา เปลือกหอยขมนำมาเผาไฟให้โชนแล้ว บดให้ละเอียด ผสมกับน้ำสุรา กรอกใส่ปากเด็ก โรคซางชักหายแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา รากระย่อม นำมาฝนกับน้ำสุรา ใช้ป้ายที่ลิ้นเด็ก โรคซางชักจะหายขาดแล.

ยาแก้เป็นตะคริว

ท่านให้เอา เกลือทะเล (เกลือใส่แกง) นำมากิน ชั่วเวลาครู่หนึ่งเท่านั้น ตะคริวจะพลันหายไปทันที ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดอย่างน่าอัศจรรย์แล.

ยาแก้อาการเมาเห็ด

ท่านให้เอาใบชุมเห็ด นำมาต้มแล้วใช้น้ำรับประทาน มีสรรพคุณแก้อาการเมาที่เกิดจากการรับประทานเห็ดให้หายไปได้อย่างชะงัดแล.

หมวดยาบำบัดโรคภายในท้อง

ยาแก้โรคท้องเดิน

ท่านให้เอา เกลือทะเล กับน้ำตาลทรายขาว ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ เอาอย่างละ ๑ ช้อนคาว ผสมกับน้ำต้มสุก ๔ ช้อนคาว คนให้ละลายเข้ากันดีแล้ว ใช้รับประทาน โรคท้องเดินจะหายไปแล.

ยาแก้ปวดท้อง–เจ็บท้อง–เสียดท้อง

ท่านให้เอาหัวข่าแก่ ๆ นำมาโขลกให้ละเอียดที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผสมกับน้ำปูนใส (น้ำปูนแดงกินกับหมาก) ประมาณ ๒ ถ้วยแก้ว กวนให้เข้ากันดีแล้ว เอาผ้าขาวบางกรอง เอาน้ำยาใช้รับประทาน อาการปวดท้อง เสียดท้อง จะหายไปแล.

ยาแก้จุกเสียดแน่นท้อง

ท่านให้เอา หัวขิงแก่ ๆ นำมาต้มกับน้ำแล้ว รินน้ำต้มขิงนั้นรับประทาน มีสรรพคุณบำบัดโรคจุกเสียดแน่นท้องให้หายไป และทำให้นอนหลับสบายดีอีกด้วย.

ยาแก้โรคปวดท้อง–ท้องขึ้น

ท่านให้เอา ผลมะกรูดสด ๑ ซีก บีบน้ำมะกรูดลงบนฝ่ามือ ผสมกับปูนแดง (ปูนกินกับหมาก) แล้วใช้ทารอบ ๆ สะดือเด็กให้ทั่ว ทาฝ่ามือ และทาฝ่าเท้าของเด็กเล็กนั้น หรือ

ท่านให้เอา ใบกระเพรา ขยี้ให้ละเอียด ผสมกับปูนแดง (ปูนกินกับหมาก) แล้วใช้ทารอบ ๆ สะดือ ทาฝ่ามือ และทาฝ่าเท้าของเด็กเล็กนั้น

ยาทั้ง ๒ ขนานนี้ มีสรรพคุณชะงัดนักแล เด็กจะหายจากโรคปวดท้อง–ท้องขึ้นชั่วระยะเวลาเพียงเล็กน้อยเท่านั้นแล.

ยาแก้โรคท้องผูก

ท่านให้รับประทานผลมะละกอสุกบ่อย ๆ ทำให้ท้องไม่ผูก ถ่ายอุจาระสะดวกจะไม่เป็นโรคริดสีดวงทวารหนักด้วย.

ยาแก้โรคบิด

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ใบฝรั่งสด กับเกลือทะเล ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้เอาเท่าๆ กัน ตำให้ละเอียดแล้ว คั้นเอาน้ำยารับประทาน โรคบิดจะหายไปเป็นปลิดทิ้ง มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา เนื้อมะขามเปียก ตำให้ละเอียดแล้ว ผสมกับปูนแดง (ปูนกินกับหมาก) จำนวนพอสมควรแล้ว ปั้นเป็นลูกกลอน รับประทานวันละ ๓ เวลา โรคบิดจะหายขาดแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ใบกระทกรก ๑ กำมือ นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับน้ำอุ่นครึ่งแก้วกาแฟ ใช้ผ้าขาวบางกรองเอาเฉพาะน้ำ ใส่น้ำผึ้งแท้ ๑ ช้อนคาว คนผสมให้เข้ากันดีแล้ว ใช้รับประทาน โรคบิดหายขาดแล.

ยาแก้โรคขัดเบา (ถ่ายปัสสาวะไม่ออก)

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ยอดสับปะรด ๓ ยอด, ตาไม้ไผ่สีสุก ๓ ตา, สารส้ม (พอสมควร) ใส่หม้อดิน เติมน้ำสะอาด (พอสมควร) ต้มเคี่ยวให้เดือดสักครู่หนึ่งแล้วรินน้ำยารับประทานเพียง ๓ ถ้วย มีสรรพคุณทำให้เบาคล่อง (ถ่ายปัสสาวะได้คล่อง) แล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา หัวผักกาด, หัวไพล, ดินปะสิว, ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ เอาอย่างลงพอสมควร ตำให้ละเอียดแล้วใช้พอกที่หัวหน่าว (คืออวัยวะใต้ท้องน้อยลงไป) ชั่วเวลาเพียงเล็กน้อย จะทำให้ถ่ายปัสสาวะออกมาได้โดยสะดวกแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอาแจงทั้งห้า หนัก ๓ ตำลึง, ชะพลู หนัก ๓ ตำลึง, แก่นไม้สัก หนัก ๓ ตำลึง, ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ ต้มกับน้ำสามส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน รับประทานเวลาเช้าและเย็น โรคขัดเบาจะหายขาดแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอาต้นหางนกยูงหนัก ๕ บาท, รากสะแกหนัก ๕ บาท, ข้าวเย็นเหนือหนัก ๕ บาท, ข้าวเย็นใต้หนัก ๕ บาท, ตัวยาทั้งสี่อย่างนี้ ต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน ใช้รับประทาน โรคขัดเบาหายขาดแล.

ยาแก้โรคขัดเบาเป็นเลือดเป็นหนอง

ท่านให้เอา มะขามป้อมทั้งลูกและใบ หนัก ๔ บาท, ฝางเสน หนัก ๔ บาท, ขมิ้นอ้อย หนัก ๔ บาท, ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ ต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน ใช้รับประทานวันละ ๒ ครั้ง อาการโรคขัดเบาเป็นเลือดเป็นหนองหายขาดแล.

ยาแก้โรคปัสสาวะเป็นเลือด

ท่านให้เอา ใบมะกา หนัก ๕ ตำลึง ผักโขมแดง หนัก ๕ ตำลึง ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ ใส่หม้อต้ม เติมน้ำปูนใส (ปูนกินกับหมาก) ลงผสมพอสมควร ใช้น้ำยารับประ-ทาน โรคปัสสาวะเป็นเลือดก็จะหายขาดแล.

ยาแก้โรคปัสสาวะบ่อย ๆ

ท่านให้เอา เปลือกหอยแครง ๗ ฝา เผาไฟ กับต้นชะพลูทั้งห้า (เอาทั้งต้น กิ่ง ก้าน ใบ ราก) นำมาปิ้งไฟให้กรอบ ตำผสมกันให้ละเอียดแล้ว ใช้ชงน้ำร้อนรับประทานแทนน้ำ โรคปัสสาวะบ่อย ๆ จะหายขาดไปแล.

ยาขับปัสสาวะ

ท่านให้เอา สารส้ม บรรจุในผลแตงกวา หมกไฟอ่อน ๆ แล้วครั้นเอาน้ำรับประทาน จะทำให้ถ่ายปัสสาวะได้สะดวกดีแล หรือ

ท่านให้เอา สารส้ม บรรจุในผลแตงกวา หมกไฟอ่อน ๆ แล้วนำมาตำให้ละเอียด ใช้พอกที่หัวหน่าว (คือ อวัยวะใต้ท้องน้อยลงไป) ชั่วระยะเวลาเพียง ๑๐ นาที ถ่ายปัสสาวะได้คล่องดีแล.

ยาแก้โรคกระเพาะ

ท่านให้เอาใบต้นยอ (ชนิดไม่อ่อนหรือแก่เกินไป) หนัก ๔ บาท, พริกไทยร่อน หนัก ๔ บาท, ขิงแห้ง หนัก ๔ บาท, ดีปลี หนัก ๔ บาท, ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ตากแดดให้แห้ง บดให้เป็นผง ผสมกับน้ำผึ้งแท้ หรือผสมกับน้ำร้อนเป็นกระสายยาก็ได้ ปั้นเป็นลูกกลอน ใช้รับประทานเวลาหลังอาหาร แก้โรคกระเพาะได้ผลชะงัดดีนักแล.

ยาแก้ตัวตืด

ท่านให้เอา ลูกมะเกลือ (ชนิดใช้ย้อมผ้า) กำหนดจำนวนมากหรือน้อยตามต้องการ นำมาโขลกแล้วคั้นเอาแต่น้ำ กับน้ำกระทิมะพร้าว ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ กำหนดเอาจำนวนเท่า ๆ กัน ผสมกับเกลือทะเลพอสมควรใส่หม้อตั้งไฟเคี่ยวจนเหนียวดีแล้ว ทิ้งไว้ให้เย็นลงแล้ว ปั้นเป็นก้อนตากแดดให้แห้ง เก็บใส่ขวดไว้ใช้รับประทานวันละ ๓–๔ เม็ด มีสรรพคุณทำให้ตัวตืดออกมาจนหมดท้องแล.

ยาแก้โรคลมทุกชนิด

ท่านให้เอา ดอกบัวหลวง ๕ ดอก, ดอกมะลิแห้ง หนัก ๕ บาท, ดอกเข็มขาว หนัก ๕ บาท, ดอกเข็มเหลือง หนัก ๕ บาท, ดอกเข็มแดง หนัก ๕ บาท, จันทน์แดง หนัก ๒ บาท, จันทน์ขาว หนัก ๒ บาท,

ตัวยาทั้ง ๗ อย่างนี้ ใช้ต้มรับประทานวันละ ๓ เวลา หรือรับประทานแทนน้ำชาก็ได้ โรคลมทุกชนิดจะหายไปแล ยาขนานนี้มีสรรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้อาการร้อนในกระหายน้ำ

ท่านให้เอา เกลือทะเล (เกลือใส่แกง) นำมาละลายกับน้ำสะอาด ๑ แก้ว ให้มีรสเค็มพอประมาณ ใช้ดื่มก่อนนอน ตื่นนอนเช้าแล้วอาการร้อนในกระหายน้ำจะหายไปอย่างน่าอัศจรรย์แล.

หมวดยาบำบัดบาดแผล

ยาป้องกันและแก้บาดทะยัก

ท่านให้เอา น้ำส้มสายชู ชุบสำลีให้ชุ่มแล้ว ใช้ปิดปากแผล แก้อาการอักเสบบวมปวดมีอาการชักกระตุก ซึ่งเกิดเป็นบาดแผลเพราะถูกตะปูตำ หรือถูกของแหลมคมเป็นบาดแผล ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้ตะปูตำ–หนามตำ

ท่านให้เอา หัวหอมแดง (หัวหอมใส่แกง) กับ น้ำตาลกรวด ตำผสมกันดีแล้ว ใช้พอกปากแผล อาการเจ็บปวดจะหายไป และจะไม่เกิดอาการปวดบวมอีกต่อไปแล.

ยาแก้บาดทะยัก–ตะมอย

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา หัวหอมแดง กับการบูร ตำผสมกันให้ละเอียดแล้วใช้พอกที่เป็นแผล โรคบาดทะยัก–ตะมอย จะหายไปแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ข้าวเหนียวสุก ๑ ปั้น, ดอกชะบา ๕ ดอก, ขมิ้นอ้อย ๕ แว่น, ตัวยาทั้งสามอย่างนี้ ตำผสมกันให้ละเอียดแล้ว ใช้พอกที่เป็นแผล ที่เกิดจากถูกตะปูตำ หรือถูกของแหลมคม อาการเจ็บปวดจะหายไปแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ต้นผักกะเฉด ๑ กำมือ ตำให้ละเอียดแล้ว ผสมกับสุราคั้นเอาน้ำยารับประทาน เอากากยาพอกที่เป็นแผล โรคบาดทะยัก–ตะมอยจะหายไปแล.

ยารักษาบาดแผลทั่วไป

ท่านให้เอา เปลือกมังคุดแห้ง ฝนกับน้ำปูนใส (น้ำปูนแดงกินกับหมาก) จนน้ำข้นพอสมควรแล้ว ใช้ทาที่เป็นบาดแผลหายแล.

ยาแก้แผลเน่าเปื่อย

ท่านให้เอา กำมะถัน ๑ ขมิ้นผง ๑ ยาสูบ (ยาเส้นใช้มวนกับใบตองหรือใบจากสูบ) ๑ ปูนแดง ๑ (ปูนกินกับหมาก) ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ เอาอย่างละเท่า ๆ กัน บดให้ละเอียดแล้วผสมกับน้ำมันมะพร้าว ใส่ภาชนะตั้งไฟเคี่ยวให้ร้อน ใช้ทาบริเวณที่แผล โรคแผลเน่าเปื่อยหายแล.

ถ้าเป็นแผลเพราะโรคหิต ท่านให้ใส่หัวกระเทียม ผสมสักนิดหน่อย มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้แผลกลายทุกชนิด

ท่านให้เอา ยางสน (ชนิดใช้ติดซอ) บดให้ละเอียด กับพิมเสน ผสมให้เข้ากันดีแล้ว ใช้พอกที่เป็นแผล ปิดด้วยผ้าพันแผล เมื่อพอกไว้ครบ ๒๔ ชั่วโมงแล้ว ให้เปลี่ยนยาพอกใหม่ เพียง ๓ วันเท่านั้น แผลกลายหายแล.

ก่อนพอกยาทุกครั้ง ต้องชำระแผลให้สะอาด และซับน้ำให้แผลแห้งเสียก่อน จึงพอกยาทุกครั้ง ยาขนานนี้ใช้พอกแผลกลายซึ่งเกิดจากโรคเบาหวาน มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาสมานแผลสด

ท่านให้เอา ต้นบัวบก นำมาตำให้ละเอียดแล้ว ใช้พอกที่เป็นแผล แผลจะหายสนิทเป็นเนื้อเดียวกัน ชั่วระยะเวลาไม่นานเลยแล.

ยาแก้ปวดฝีหรือตะมอย

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา แป้งข้าวหมาก กับรากต้นบานเย็น ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ เอาจำนวนพอสมควร ตำให้ละเอียดแล้ว ใช้พอกที่เป็นฝีหรือตะมอย ถอนพิษหายปวดแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ข้าวเหนียวกล้อง (อย่าให้มีเปลือกปน) นำมาคั่วให้กรอบแล้วตำให้ละเอียด ผสมกับน้ำปูนใส (น้ำปูนแดงกินกับหมาก) ใช้พอกที่เป็นฝีหรือตะมอย ถอนพิษหายปวดแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ใส้พักทอง ๑ ต้นผักเบี้ยแดง ๑ น้ำตาลทรายขาว ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ เอาจำนวนมากพอสมควร ตำให้ละเอียดแล้ว ใช้พอกที่เป็นฝีหรือตะมอย ถอนพิษร้ายหายแน่นอนแล.

ยาแก้แผลพุพองทั่วไป

ท่านให้เอา เปลือกมังคุด ที่ตากแดดแห้งแล้ว นำมาฝนกับน้ำสะอาด หรือน้ำปูนใส ใช้ทาบริเวณที่เป็นแผลพุพองจะหายไปในไม่ช้าแล.

หมวดยาบำบัดโรคภายในปาก

ยาแก้โรคปากเหม็น

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ใบฝรั่งสด นำมาเคี้ยวสักครู่หนึ่งแล้วคายทิ้ง (อย่ากลืนลงท้อง) แล้วบ้วนปากด้วยน้ำ กลิ่นเหม็นภายในปากจะพลันหายไปเป็นปลิดทิ้งแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา เกลือทะเล (เกลือใส่แกง) นำมาอมไว้ชั่วครู่หนึ่งแล้วบ้วนปากหลาย ๆ ครั้ง มีสรรพคุณกำจัดกลิ่นเหม็นภายในปากให้หมดไปได้เป็นอย่างดีแล.

ยาแก้โรคปากเปื่อย

ท่านให้เอา เกลือทะเล (เกลือใส่แกง) นำมาอมไว้ครู่หนึ่งแล้วบ้วนทิ้ง เพียงไม่กี่ครั้ง โรคปากเปื่อยจะหายไปเป็นปลิดทิ้งแล.

ยาแก้โรคปวดฟัน

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา เปลือกมะขามเทศ กับเกลือทะเล จำนวนมาก ๆ นำมาต้มให้สุกแล้ว ใช้น้ำยาอมเวลาปวดฟัน อาการปวดฟันจะหายไปทันทีแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา เปลือกมะขามเทศ ๑ เกลือทะเล ๑ หัวข่าแดง ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ นำมาต้มให้สุขแล้ว ใช้อมตอนเช้าสัก ๓–๔ นาทีทุกวัน โรคปวดฟันจะหายขาดแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ใบหนอนตายซาก นำมาตำให้ละเอียดแล้ว ใช้อมประมาณ ๑๕ นาที อาการปวดฟันจะหายไปแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา ข่าสดกับเกลือทะเล นำมาตำให้ละเอียดแล้วใช้พอกบริเวณที่ปวดฟันนั้น อาการปวดฟันจะพลันหายไปทันทีแล.

ขนานที่ ๕ ท่านให้เอา ดินประสิว ๑ ถ้วยตะไล กับเกลือทะเล นำมาต้มให้เดือดดีแล้ว เก็บไว้อมเวลาเช้าทุกวัน อาการปวดฟันจะหายไปแล.

ยาแก้โรคลักปิดลักเปิด (เลือดออกตามไรฟัน)

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา หัวหอมแดงโทน ๖ หัว ตำให้ละเอียดแล้ว ใช้อมโรคเลือดออกตามไรฟันจะหายไปแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา เปลือกต้นตะเคียน ๑ เปลือกต้นมะกอกน้ำ ๑ เกลือทะเล ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละเท่าๆ กัน นำมาต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน ใช้อมเวลาเช้าและเย็น ครั้งละ ๑๐ นาที โรคเลือดออกตามไรฟันจะขาดหายไปแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ใบกะสัง นำมาเคี้ยวแล้ว ใช้ปิดไว้ที่ไรฟัน โรคเลือดออกตามไรฟันหายขาดแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา หัวหอมแดง ๓ ส่วน กับ สารส้ม ๑ ส่วน (เท่ากับหัวหอม ๑ หัว) ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ นำมาตำให้ละเอียดแล้ว ใช้สีฟัน อาการเลือดออกตามไรฟันจะหายไปเป็นปลิดทิ้ง ยาขนานนี้ใช้ได้ผลดีมามากแล้วแล.

ยาป้องกันโรคฟันผุ

ท่านให้เอา เกลือทะเล (เกลือใส่แกง) นำมาใส่ไว้ในรูต้นข่อยที่เราเจาะหรือขุดเตรียมไว้แล้ว ใช้ผ้าสะอาดพันปิดปากรูไว้ให้มิดชิด ทิ้งไว้สักหนึ่งวัน แล้วนำเกลือออกมาอมเวลาก่อนนอนทุกวัน มีสรรพคุณป้องกันโรคฟันผุได้เป็นอย่างดี เคยใช้ได้ผลดีมามากรายแล้วแล.

ยาแก้โรคฟันเป็นรำมะนาด

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา เกลือทะเล ๒ ส่วน, การบูร ๑ ส่วน, สารส้ม ๑ ส่วน ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ นำมาตำผสมกันให้ละเอียด ใช้สีฟันหลังจากแปรงฟันเวลาเช้าทุกวัน โรคฟันรำมะนาดจะหายขาดแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา หัวกระเทียม ๑ กำมือ กับเกลือทะเล ๑ กำมือ นำมาตำผสมกันให้ละเอียดเข้ากันดีแล้ว ใช้พอกบริเวณที่เป็นรำมะนาด ชั่วเวลาครู่หนึ่ง อาการปวดฟันจะพลันหายไปทันที มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ดินปะสิว (พอประมาณ) กับเกลือทะเล ๑ ชาม นำมาใส่หม้อต้มกับน้ำพอสมควร เก็บไว้ใช้อมเวลาเช้าทุกวัน โรครำมะนาดหายขาดไปแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา เปลือกต้นข่อยหนัก ๑ ตำลึง กับ เกลือทะเล ๑ ชาม นำมาต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน บรรจุขวดเก็บไว้ใช้อมเวลาเช้าทุกวัน โรครำมะนาดจะหายไป และจะไม่เป็นโรครำมะนาดอีกแล.

ขนานที่ ๕ ท่านให้เอา เปลือกข่อย หนัก๔ บาท, กานพลู หนัก ๒ บาท เกลือทะเล หนัก ๖ บาท, การบูร พอสมควร นำเอายาทั้ง ๔ อย่างนี้ ต้มให้สุกดีแล้ว เก็บไว้ใช้อมบ้วนปากเวลาเช้าทุกวัน โรครำมะนาดจะหายขาดไปแล.

ขนานที่ ๖ ท่านให้เอา รากต้นมะพลับกับรากต้นกล้วยตานี ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละเท่าๆ กัน นำมาเผาไฟให้ไหม้ดีแล้ว เอาสารส้มสะตุเสียก่อน ผสมยาทั้ง ๓ อย่างนี้ ให้เข้ากันดีแล้ว บดให้ละเอียดและผสมกับการบูร พอสมควร ใช้สำลีชุบปิดที่เป็นรำมะนาด มีสรรพคุณชะงัดดีนักแล.

ยาแก้โรคเหงือกบวมเป็นหนอง

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ขมิ้ดสด นำมาโขลก กับเกลือทะเล (ให้เค็มจัดๆ) ผสมกับพิมเสน และการบูร พอสมควร บดให้ละเอียด ใช้สีฟันเวลาเช้าทุกวัน โรคเหงือกบวมจะหายขาดไปแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา เปลือกต้นข่อยสด ๑ หัวกระเทียม ๑ เกลือทะเล ๑ พริกไทยร่อน ๑ การบูร ๑ ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละพอสมควร ตำผสมกัน เป็นยาสด ใช้อม มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคเจ็บคอ

ท่านให้เอา ขนไก่เผาไฟ ผสมกับสุรา ใช้กวาดในลำคอ ได้ผลชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคไซง้อ หรือโรคคอตีบ

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ปูนแดง (ปูนกินกับหมาก) นำมาตากแดดให้แห้ง กับพริกไทยร่อน ๙ เม็ด บดเป็นผง ใช้รับประทานมีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา แมลงมุมตายซาก ๗ ตัว (เป็นอย่างน้อย) นำมาบดให้ละเอียดผสมกับพิมพ์เสน ใช้เป่าลงในคอผู้ป่วย มีสรรพคุณแก้โรคไซง้อ หรือโรคคอตีบได้ผลชะงัดนักแล.

ยาแก้หละ (ที่ขึ้นเป็นเม็ดใส ๆ ในปากเด็ก)

ท่านให้เอา หอยขมเป็น ๆ มาฝนกับหินลับมีด ผสมกับน้ำมะนาว ใช้ขนไก่หรือสำลีพันปลายไม้ ชุบยาป้ายในปากเด็ก ให้ทั่วบริเวณที่เป็นหละนั้น แม้หละจะขึ้นเต็มปาก จนเด็กไม่สามารถจะดื่มกินนมได้ เมื่อป้ายยานี้แล้วอาการเจ็บป่วยจะหายไปภายในเวลา ๑ ชั่วโมงแล.

วิธีฝนหอยขมนั้น ให้ฝนด้านหลังจนเปลือกหอยขมทะลุ น้ำในตัวหอยซึ่งมีสีดำคร้ำจะไหลออกมาผสมกับน้ำมะนาว.

หมวดยาบำบัดโรคผิวหนัง

ยาแก้เริม–งูสวัด–ขยุ้มตีนหมา

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ขี้ห่าน เผาไฟให้ไหม้ดีแล้ว สผมกับเหล้า ใช้ทาบริเวณที่เป็นโรคให้ทั่ว ทาเพียงครั้งเดียว โรคหายแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ขอบชะนางแดง ฝนกับน้ำปูนใส ให้ข้นพอสมควร ใช้ทาบริเวณที่เป็นโรค มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา หญ้างวงช้าง นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับน้ำคร่ำที่ใส ใช้ทาบริเวณที่เป็นโรค มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา ใบเสลดพังพอน ๑ กำมือ ตำให้ละเอียด ผสมกับสุรา ใช้ขนไก่ป้ายทายาบริเวณที่เป็นโรค ทาวันละหลาย ๆ ครั้ง มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๕ ท่านให้เอา หญ้าพันงูแดง ๗ ยอด กับขี้เถ้ากลางเตาไฟ ๓ หยิบมือ ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ ตำผสมให้เข้ากัน ละลายกับน้ำมูตรเด็ก หรือละลายกับน้ำคร่ำใต้ถุนเรือน ใช้ทาบริเวณที่เป็นโรค มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๖ ท่านให้เอา กระดูกกระต่ายฝนกับเหล้า ใช้ทาบริเวณที่เป็นโรค มีสรรพคุณชะงักนักแล.

ยาแก้โรคฝีมะคำร้อย

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ลูกเบญกานี ๑ ผล กับหนังจระเข้ ฝนกับเหล้า ใช้ทาบริเวณที่เป็นโรค หลาย ๆ ครั้ง มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา เจตมูลเพลิงแดง ๑ กำมือ, รากพุงดง ๑ กำมือ, ว่านหางช้าง ๑ กำมือ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ ตำให้ละเอียดใช้พอกบริเวณที่เป็นฝี มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคผิวหนังทั่วไป

ท่านให้เอา ปูนแดง (ปูนกินกับหมาก) ปั้นเป็นก้อนแล้ว เผาไฟให้สุกดีแล้ว ละลายกับน้ำมันหมู ใช้ทารักษาโรคผิวหนังทั่วไป มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคเป็นเม็ดผื่นคันตามตัว

ท่านให้เอา ต้นบัวบก กับใบส้มป่อย นำมาห่อผ้าขาวบาง ต้มให้เดือดเป็นไอ ใช้ไอน้ำยานี้ลูบทาบริเวณที่เป็นเม็ดผื่นคัน มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้ผื่นคันเพราะถูกพิษต่าง ๆ

ท่านให้เอา ใบตำลึงสด ขยี้ให้แหลกแล้ว ใช้ถูกทาบริเวณที่เป็นผื่นคัน เพราะถูกพิษพวกหมามุ่ย ตำแย หรือบุ้งร่าน เป็นต้น อาการที่เป็นผื่นคันจะค่อยๆ หายไปแล.

ยาแก้ผื่นคันเพราะยุงหรือริ้นกัด

ท่านให้เอา ขมิ้นผง กับยาสูบ (ยาฉุนที่ใช้มวนกับใบตองหรือใบจากสูบ) กำหนดเอาพอสมควร ตำผสมกันให้ละเอียดแล้ว ผสมกับน้ำมันมะพร้าว ตั้งไฟเคี่ยวให้สุก ใช้ทาบริเวณที่เป็นผื่นคัน ใช้ทาเพียง ๒–๓ วันเท่านั้น อาการผื่นคันจะพลันหายไปแล.

ยาแก้พิษสัตว์กัดต่อย

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา หัวหอมแดง นำมาปอกเปลือกออกแล้วขยี้ทาบริเวณที่ถูกแมลงกัดต่อย อาการปวดแสบปวดร้อนจะพลันหายไปเป็นปลิดทิ้งแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา หัวหอมแดงกับมะขามเปียก นำมาตำผสมกันแล้วใช้ทาบริเวณที่ถูกตะขาบกัด หรือถูกแมลงป่องต่อย อาการปวดแสบปวดร้อนจะพลันหายไปเป็นปลิดทิ้งทันทีแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา พริกขี้หนู นำมาตำให้ละเอียด แล้วใช้พอกบริเวณที่แมลงมีพิษกัดต่อย (ทนอาการแสบร้อนเอาหน่อยหนึ่ง) อาการเจ็บปวดเพราะพิษร้ายจะพลันหายไปเป็นปลิดทิ้งแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา เหล้าแอมโมเนีย ใช้ทาบริเวณที่ถูกแรลงป่องต่อย หรือถูกตะขาบกัด หรือถูกบุ้งร่าน เป็นต้น อาการเจ็บปวดแสบร้อนจะพลันหายไปในทันทีแล.

ขนานที่ ๕ ท่านให้เอา ต้นและใบหญ้าตะขาบ นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับสุรา ใช้พอกที่ปากแผล อาการเจ็บปวดแสบร้อน เพราะถูกแมลงมีพิษกัดต่อย จะพลันหายไปภายใน ๑๐ นาทีแล.

ขนานที่ ๖ ท่านให้เอา เล็บมือ (ของคนเรา) ฝนกับฝาละมี ผสมกับน้ำมะนาว ใช้ทาบริเวณแผลที่ถูกสัตว์กัดต่อย อาการปวดแสบปวดร้อนจะพลันหายไปในทันทีแล.

ยาแก้โรคลมพิษ

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ใบเสลดพังพอน กับดินสอพอง นำมาตำผสมกันกับน้ำเล็กน้อย ใช้ทาบริเวณที่เป็นลมพิษ มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ใบพลูสด (พลูกินกับหมาก) นำมาตำให้ละเอียดผสมกับสุรา ใช้ทาบริเวณที่เป็นลมพิษ มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา หัวข่าแก่ๆ นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับสุรา ใช้ทาบริเวณที่เป็นลมพิษ มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา ใบคื่นฉ่าย ๑ กำมือ นำมาต้มให้สุก ใช้น้ำดื่ม และท่านให้เอาใบต้นคื่นฉ่ายอีก ๑ กำมือ นำมาต้มใช้น้ำอาบ แล้วนำเอากากยานั้น มาตำให้ละเอียด ใช้ทาบริเวณที่เป็นลมพิษ มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคลมพิษ และโรคผื่นคันต่างชนิด

ท่านให้เอารังมด ซึ่งทำรังอยู่กับกิ่งต้นไม้ ที่ไม่มีตัวมดแล้ว เรียกว่า รังมดลืบ นำมาต้มน้ำอาบ ต้องอาบขณะน้ำกำลังอุ่น ๆ ใช้อาบเพียงครั้งเดียว โรคผื่นคันทั้งหลายจะพลันหายไป มีสรรพคุณชะงัดยิ่งนักแล.

ยาแก้เม็ดผดผื่นคันในตัวเด็ก

ท่านให้เอา ดินสอพองผสมกับน้ำที่คั้นออกจากผลมะระ (มะระใช้ต้มแกงนั้นแหละ) ใช้ทาให้ทั่วบริเวณหน้าผากและหนังศีรษะที่เป็นเม็ดผดผื่นคัน เพื่อสะดวกแก่การทายา ควรโกนผมเด็กเสียก่อน ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดยิ่งนักแล.

ยารักษาโรคเกลื้อน

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ใบพิกุลสด กับกำมะถัน ตำผสมกันให้ละเอียด ใช้ห่อด้วยผ้าขาวบาง จุ่มเหล้า ใช้ทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน แม้จะเป็นมาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม ใช้ทาเพียง ๓ วัน โรคเกลื้อนจะพลันหายไป มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา หมากสด (หมากกินกับพลู) นำมาผ่าซีก ใช้เนื้อหมากสดนั้นทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน (พึงใช้ไม้ขูด บริเวณที่เป็นเกลื้อนเสียก่อนทายา) ใช้ทาเวลาเช้าและเย็นทุกวัน โรคเกลื้อนจะหายไปแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา น้ำประสารทองหนัก ๑ สลึง กับน้ำฝน ๑ ขวดแม่โขง ผสมกัน ใช้ทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน เมื่อเวลาหลังจากอาบน้ำแล้ว ใช้ทาเพียง ๓ ครั้ง โรคเกลื้อนจะพลันหายไปแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา มดแดง (ตัวมดแดงเป็น ๆ) นำมาใช้ทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน (พึงใช้ไม้ไผ่บาง ๆ ขูดบริเวณที่เป็นเกลื้อนเสียก่อน) ใช้ทาวันละ ๒ ครั้ง เพียง ๓ วัน โรคเกลื้อนหายแล.

ขนานที่ ๕ ท่านให้เอา หัวกระเทียม นำมาทุบให้แตกแล้ว ใช้ถูทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน ใช้ถูทาทุกวัน เมื่อเวลาหลังจากอาบน้ำแล้ว เพียงไม่กี่วัน โรคเกลื้อนจะพลันหายไปแล.

ขนานที่ ๖ ท่านให้เอา โคนตะไคร้ ๑ หัว กับเกลือตัวผู้ (เกลือที่เม็ดยาว ๆ) ๓ เม็ด นำมาตำผสมกันให้ละเอียด ใช้ทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน เวลาเช้า เวลาเย็น และก่อนนอน วันละ ๓ เวลา ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๗ ท่านให้เอา กำมะถันนำมาตำให้ละเอียด ผสมกับน้ำมะนาวเล็กน้อย ใช้ทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน หลังจากอาบน้ำแล้ว ก่อนเข้านอนทาทุกวัน ประมาณ ๕ วัน โรคเกลื้อนจะพลันหายไปแล.

ขนานที่ ๘ ท่านให้เอา กำมะถัน นำมาตำให้ละเอียด กับมะเขือยาว ๑ ลูก ตัดครึ่งให้เฉียง ๆ ใช้มะเขือด้านที่ตัดนั้น จุ่มผงกำมะถัน ถูทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยารักษาโรคเกลื้อนดอกหมาก

ท่านให้เอา สีคราม (ชนิดใช้ย้อมผ้า) ผสมกับน้ำส้มสายชูประมาณ ๒ ช้อนโต๊ะ คนให้เข้ากันดีแล้ว ใช้สำลีพันปลายไม้ทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยารักษาโรคกลาก

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ใบชุมเห็ดสด ๓ ใบ หัวกระเทียม ๓ กลีบ เกลือตัวผู้ (เกลือที่เม็ดยาว ๆ) ๓ เม็ด นำมาตำให้ละเอียด ใช้ทาบริเวณที่เป็นกลาก หรือเป็นเกลื้อนก็ใช้ได้ มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ขมิ้นผงผสมกับน้ำฝน คนให้เข้ากันดีแล้ว ใช้ทาบริเวณที่เป็นกลากหรือเป็นเกลื้อนก็ใช้ได้ มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอาใบชุมเห็ดสด ๓ ใบ (ซึ่งเตรียมหาไว้ก่อนแล้ว) เมื่อตื่นนอนเช้ามืดแล้ว ห้ามมิให้พูดกับใคร ๆ นำเอาใบชุมเห็ดสด ๓ ใบนั้นมาเคี้ยวให้แหลก แล้วใช้กากใบชุมเห็ดนั้นถูทาบริเวณที่เป็นกลากนั้น วันละครั้งเพียง ๓ วัน โรคกลากจะพลันหายไปแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา ใบชุมเห็ดสด นำมาตำให้ละเอียดแล้วใช้ทาบริเวณที่เป็นกลาก หรือเป็นสังคัง เพียงไม่กี่ครั้งโรคกลากหรือสังคังนั้น จะพลันหายไปแล.

ยาแก้โรคพุพอง และขี้กรากเหล็ก

ท่านให้เอา ขมิ้นผง ๑ ช้อนคาว รงทองหนัก ๑ บาท (บดให้ละเอียด) ชินสี ๓ เกล็ด ผสมกับน้ำหัวกะทิ ๔ ช้อนคาว คนให้ละลายเข้ากันดีแล้ว ใช้ทา มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคหัวพิษ (หัวระลอก)

ท่านให้เอา หัวหอม ๒ หัว กับลูกกะลิงปิ่ง ๒ ลูก ตำผสมกันให้ละเอียด ใช้พอกบริเวณที่เป็นหัวพิษ อาการเจ็บปวดแสบร้อนจะหายไปภายใน ๒๐ นาที มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคหิด

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ชันที่ใช้ยาเรือกับกำมะถัน กำหนดเอาอย่างละเท่า ๆ กัน นำมาตำผสมกัน แล้วผสมกับน้ำมันมะพร้าวตั้งไฟเคี่ยวให้เดือด ใช้ทาบริเวณที่เป็นหิด มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ใบต้นรัก ๕-๖ ใบ, ใบชุมเห็ด ๑๐-๑๕ ใบ, ยาสูบ (ยาฉุนที่ใช้ม้วนกับใบตองหรือใบจากสูบ) ๒ ห่อเล็ก, กำมะถันหนัก ๒ บาท, น้ำมันมะพร้าว ๑ กระป๋องนมข้น นำมาตำผสมกันให้ละเอียดแล้ว ผสมกับน้ำมันมะพร้าว ตั้งไฟเคี่ยวให้เดือดแล้วทิ้งไว้ให้เย็นลงแล้ว ใช้ทาบริเวณที่เป็นหิด ทุกครั้งที่จะทา ต้องอุ่นยาเสียก่อนชั่วเวลาเพียง ๓ วันเท่านั้น โรคหิดจะพลันหายไปแล.

ยารักษาโรคหูด

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา เข็มเย็บผ้าที่สะอาด (พึงใช้ลนไฟ เพื่อฆ่าเชื้อโรคเสียก่อน) ใช้แทงที่หัวหูด ให้เป็นรูพรุน ๆ (ถ้าเลือดออก ก็ยิ่งดี) ใช้ยางต้นพญาไร้ใบหยดลงที่หัวหูดนั้นบ่อย ๆ ด้วย หัวหูดจะเปื่อยหลุดหายไปแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ต้นกระเพราแดง หรือ ต้นกระเพราเขียว ก็ได้ ขยี้ทาที่หัวหูดบ่อย ๆ หัวหูดจะหลุดหายไปแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ยางต้นบอน ทาบริเวณหัวหูดบ่อย ๆ หัวหูดจะหลุดหายไปในเร็ววันแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา เข็มเย็บผ้าที่สะอาด (พึงใช้ลนไฟ เพื่อฆ่าเชื้อโรคเสียก่อน ใช้แทงสะกิดรอบ ๆ หัวหูด ให้เลือดออกเล็กน้อย ใช้สบู่กรด (ยี่ห้ออะไรก็ได้) ผสมกับปูนแดง (ปูนกินกับหมาก) พอสมควร ใช้พอกที่หัวหูด เพียง ๒-๓ ครั้งเท่านั้น หัวหูดจะหลุดหายไปแล.

หมวดยาบำบัดไข้ต่างชนิด

ยาลดอาการไข้

ท่านให้เอา น้ำมะพร้าวอ่อน นำมาดื่มมาก ๆ มีสรรคุณช่วยลดอาการไข้สูง ปวดหัว ตัวร้อน ให้บรรเทาลงได้เป็นอย่างดี ทั้งเป็นยาบำรุงคนไข้ให้มีเรี่ยวแรงดีขึ้นอีกด้วยแล.

ยาแก้ไข้ป่า

ท่านให้เอา ตะไคร้ ๓ ต้น, ต้นข่า ๓ ยอด, ต้นกระเพรา ๓ ยอด, ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ นำมาต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน รับประทานแก้ไข้ป่าได้ผลชะงัดนักแล.

ยาแก้ไข้มาเลเรีย (ไข้จับสั่น)

ท่านให้เอา ต้นหญ้าใต้ใบทั้ง ๕ หญ้าหูปลาช่อนทั้ง ๕ หญ้ากระทืบยอดทั้ง ๕ (เอาทั้งต้น กิ่ง ก้าน ใบ และราก) ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละ ๑ กำมือ ล้างน้ำให้สะอาด ผสมกับสุรา ๑ ถ้วยชา คั้นเอาเฉพาะน้ำยา ใช้รับประทานก่อนถึงเวลาไข้จับประมาณ ๓๐ นาที ยาขนานนี้สรรพคุณชะงัดนักแล.

ถ้าเป็นไข้จับสั่นเรื้อรัง ท่านให้เอาตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ อย่างละเท่า ๆ กัน ตากแดดให้แห้ง บดเป็นผงไว้ใช้รับประทาน ผสมกับน้ำสุราหรือผสมกับน้ำร้อนเป็นกระสาย รับประทานเวลาหลังอาหารเช้าและเย็น ครั้งละ ๑ ช้อนคาว มีสรรพคุณชะงัดยิ่งนักแล.

ยาแก้ไข้ทับระดู หรือระดูทับไข้

ท่านให้เอา ใบมะกาสด ๑ กำมือ ใบขนุนละมุดสด ๗ ใบ (ลงด้วยหัวใจพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ คือ สัง วิธา ปุ กะ ยะ ปะ ใบละอักษร) ขมิ้นอ้อย ๕ แว่น (ลงด้วยพระเจ้า ๕ พระองค์ คือ นะ โม พุท ธา ยะ แว่นละอักษร) หัวจุกหอมแดง ๑ กระจุก ข้าวเปลือกข้าวเหนียว ๑ หยิบมือ ตัวยาทั้ง ๕ อย่างนี้ ใช้ต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้น้ำเหลือ ๑ ส่วน ใช้รับประทานแก้ไข้ทับฤดู (มีระดูก่อนแล้วจึงเป็นไข้) และแก้ระดูทับไข้ (เป็นไข้ก่อนแล้วจึงมีระดู) มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้ไข้สันนิบาตหน้าไฟ

ท่านให้เอา ต้นสาระแหน่ ตำให้ละเอียดผสมกับสุรา คั้นเอาน้ำให้ผู้ป่วยรับประทาน ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดยิ่งนักแล.

หมวดยาบำบัดโรคทั่วไป

ยาแก้โรคปวดศีรษะเรื้อรัง

ท่านให้เอา แก่นขี้เหล็ก ๑ ผักเสี้ยนผี ๑ ต้นแมงลัก ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ กำหนดเอาหนักอย่างละ ๑ บาท นำมาต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือ ๑ ส่วน ใช้รับประทานวันละ ๔–๕ ครั้ง มีสรรพคุณแก้โรคศีรษะให้หายไปได้อย่างชะงัดแล.

ยาแก้โรคนอนไม่หลับ

ท่านให้เอา ลูกสมอไทย ๑ ลูกสมอเทศ ๑ รากชะพลู ๑ กัญชา ๑ ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ กำหนดเอาหนักอย่างละเท่า ๆ กัน นำมาต้มรับประทาน มีสรรคุณแก้โรคนอนไม่หลับ ได้ผลอย่างชะงัดนักแล.

ยาแก้ไอ

ท่านให้เอา เกลือทะเล (เกลือใส่แกง) นำมาอมไว้ มีสรรพคุณแก้อาการไอให้หายไปได้อย่างอัศจรรย์แล.

ยาแก้ไอเป็นเลือด

ท่านให้เอา ใบมะกา ๑ เถาวัลย์เปรียง ๑ เถาคันแดง ๑ ใบมะคำไก่ ๑ เกลือทะเล ๑ ตัวยาทั้ง ๕ อย่างนี้ กำหนดเอาหนักอย่างละ ๕ ตำลึง ใช้ต้มรับประทาน มีสรรพคุณแก้โรคไอเป็นเลือดให้หายไปได้อย่างน่าอัศจรรย์นักแล.

ยาแก้เสียงแหบแห้ง

ท่านให้เอา ต้นบัวบก กับชะเอม นำมาตำผสมกันให้ละเอียด ใช้รับประทานกับน้ำร้อน มีสรรคุณแก้เสียงแหบแห้งให้หายไป ได้ผลอย่างชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคคอเจ็บ–ตาช้ำ

ท่านให้เอา ขมิ้นผง นำมาโรยในเตาถ่าน ให้มีควันลอยขึ้นมา ให้ผู้ป่วยลืมตารมควันไฟวันละครั้ง เพียง ๒–๓ วัน โรคตาเจ็บ–ตาช้ำจะพลันหายไป มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้ตาลม–ตาแดง

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ต้นผักเบี้ย นำมาตำให้ละเอียด แล้วคั้นเอาเฉพาะน้ำใช้ก้อนสารส้มจุ่มลงแกว่งให้ละลายในน้ำผักเบี้ยนั้นชั่วครู่หนึ่ง แล้วกรองด้วยผ้าขาวบางใช้สำลีชุบน้ำยา ใช้หยอดตา มีสรรพคุณแก้โรคตาลม–โรคตาแดง ให้หายไปได้ผลอย่างชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ขมิ้นผง กับน้ำนมคน ตั้งไฟให้ร้อนแล้วทิ้งไว้ให้เย็นใช้สำลีชุบหยอดตา หรือใช้หยอดตา มีสรรพคุณแก้โรคตาลม–โรคตาแดง ได้ผลอย่างชะงัดนัดแล.

ยาแก้โรคตาเป็นต้อ

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ดอกมะลิ ๑ กำมือ นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับพิมเสนแท้ ๒ เม็ด ห่อผ้าขาวบาง คั้นเอาน้ำยา ใช้หยอดตาวันละ ๔–๕ ครั้ง มีสรรพคุณแก้โรคตาเป็นต้อ ได้ผลชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ใบข่า ๓ ใบ (ใบเล็ก ๆ) ขมิ้นอ้อย ๑ หัว (หัวใหญ่ ๆ) ผักบุ้งไทย ๑ กำมือ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ ใส่หม้อต้มให้เดือด แล้วยกหม้อลงเปิดฝา ใช้ผ้าขาวบางคลุมปากหม้อ ให้ผู้ป่วยก้มลงลืมตารมไอน้ำยาที่ปากหม้อ ทำเช่นนี้วันละครั้งติดต่อกัน ๓–๔ วัน ถ้าต้มหม้อเดียว โรคยังไม่หาย ให้ปรุงยาต้มใหม่อีกครั้งโรคตาเจ็บ ตาเป็นต้อ จะหายไปแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ขมิ้นอ้อย ๑ รากหางนกกะลิง ๑ รากอัญชัญ ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ กำหนดเอาหนักอย่างละ ๒ บาทเท่ากัน นำมาตำให้ละเอียด ห่อผ้าขาวบาง แช่น้ำฝน ใช้น้ำหยอดตา มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา รากอัญชัญ ๑ หัวไพล ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้กำหนดเอาหนักอย่างละ ๒ บาทเท่ากัน นำมาบดให้ละเอียด ปั้นเป็นแท่งเก็บไว้ใช้ละลายกับน้ำฝนกลางหาว(น้ำฝนที่รองในที่กลางแจ้ง) ใช้หยอด มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๕ ท่านให้เอาขมิ้นอ้อย ๑ รากอังกาบ ๑ รากพันงูแดง ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้กำหนดเอาหนักอย่างละ ๒ บาทเท่ากัน เกลือตัวผู้ (เกลือเม็ดยาวๆ) ๓ เม็ด นำเอายาทั้ง ๔ อย่างนี้ มาตำให้ละเอียด คั้นเอาเฉพาะน้ำยา ถ้าได้น้ำน้อย ให้เติมน้ำฝนผสมเล็กน้อย ควรเก็บไว้ในตู้เย็น ระวังอย่าให้บูด ใช้หยอดตา มีสรรพคุณแก้โรคตาเป็นต้อได้ผลชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคหูเป็นน้ำหนวก

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ผงขี้ธูป(ร่อนให้ละเอียด) กับพิมเสนผสมกัน บดให้ละเอียด บรรจุใส่หลอดกาแฟ ใช้เป่าหู วันละ ๒-๓ ครั้ง เพียง ๒-๓ วัน โรคหูเป็นน้ำหนวกจะหายขาด ใช้ได้ผลดีมามากแล้ว มีสรรพคุณชะงักยิ่งนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ใบกะเลกะล่อน (ลักษณะคล้ายต้นกล้วย แต่มีใบเล็กและยาวกว่า) นำมาอังไฟพอเหี่ยวเล็กน้อยแล้ว บีบเอาน้ำจากใบกะเลกะล่อนนั้น ผสมกับพิมเสนเล็กน้อย ใช้หยอดหูวันละ ๒ ครั้ง โรคหูเป็นน้ำหนวกจะหายไปภายใน ๗ วันแล.

ยาแก้โรคหูอื้อ

ท่านให้เอา ข้าวสาร ๖ ส่วน พริกไทยร่อน ๔ ส่วน เกลือทะเล ๓ ส่วน ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ นำมาคั่วให้สุกดีแล้ว บดให้ละเอียดผสมกับสุรา หรือผสมกับน้ำร้อนก็ได้ใช้รับประทาน อาการโรคหูอื้อ หรือหูเป็นน้ำหนองจะหายไป มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคหูตึง–หูหนวก

ท่านให้เอา ใบมะเฟือง ๑ ใบมะยม ๑ ใบขนุน ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ กำหนดเอาหนักเท่า ๆ กัน นำมาเผาไฟ ผสมกับพิมเสน บดให้ละเอียด ผสมกับน้ำมันมะพร้าว ใช้หยอดหู อาการโรคหูตึง โรคหูหนวกจะค่อย ๆ หายไปแล.

ยาแก้โรคความดันโลหิตสูง

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ต้นกาฝากมะม่วง (เอาทั้งต้น กิ่ง ก้าน ใบ และราก) นำมาตากแดดให้แห้ง ใช้ต้มรับประทานน้ำยา มีสรรพคุณแก้โรคความดันโลหิตสูงให้ลดลง อาการปวดศีรษะจะพลันหายไปแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ต้นลิ้นมังกร นำมาต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน ผสมกับน้ำตาลกรวด (พอมีรสหวานเล็กน้อย) ใช้น้ำรับประทานเป็นประจำทุกวัน มีสรรพคุณแก้โรคความดันโลหิตสูงให้ลดน้อยลงตามลำดับ.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา คื่นฉ่าย (ที่ใช้รับประทานกับข้าวต้ม หรือใช้ใส่ก๋วยเตี๋ยว) นำมาคั้นเอาเฉพาะน้ำ รับประทาน มีสรรพคุณแก้โรคความดันโลหิตสูงให้หายเป็นปรกติชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา ต้นคื่นฉ่ายดิบ ๆ นำมาหั่นเป็นท่อนเล็ก ๆ ใช้รับประทานพร้อมกับอาหาร เป็นกับแกล้มด้วยทุกครั้ง มีสรรพคุณช่วยลดความดันโลหิตสูง ให้เป็นปกติได้เป็นอย่างดีแล.

ขนานที่ ๕ ท่านให้เอา ดีไก่ (ดีของไก่) นำมารับประทานวันละ ๒ ดี ชั่วเวลา ๑๕ วัน รวมจำนวนดีได้ไก่ได้ ๓๐ ดี อาการโรคความดันโลหิตสูงจะหายเป็นปรกติ มีสรรพคุณชะงัดยิ่งนักแล.

ยาแก้โรคเบาหวาน

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา รังผึ้ง (พร้อมทั้งตัวอ่อน) ๑ รัง, เหล้า ๑ ขวด, หัวกระชาย ๑๒ หัว เปลือกตะโกนา (สดหรือแห้งก็ได้) ๓ เปลือก,

วิธีปรุงยา นำรังผึ้งทั้งรังใส่ลงในโถหรือในโหล เทเหล้าพอท่วมรังผึ้ง ใส่หัวกระชาย (ที่ปอกเปลือกและทุบให้แตกเสียก่อน) และใส่เปลือกตะโกนา ลงผสม แล้วดองไว้ ๓ วัน

วิธีรับประทานยา รับประทานน้ำยาดองนี้ครั้งละ ๑ ถ้วยชาจีน เวลาก่อนอาหารเช้าและเย็น วันละ ๒ ครั้ง ติดต่อกันไปจนครบ ๑ เดือนแล้ว

ท่านให้เอา ต้นเหงือกปลาหมอ นำมาหั่นตากแดดให้แห้ง บดให้เป็นผงจำนวน ๖ ถ้วยน้ำชาจีน เอาพริกไทยร่อน จำนวน ๓ ถ้วยน้ำชาจีน บดให้ละเอียด ผสมกับน้ำผึ้งแท้ ปั้นเป็นลูกกลอน ขนาดเท่าเมล็ดพุทราจำนวน ๑๐๘ เม็ด ใช้รับประทานเวลาก่อนอาหารเช้าและเย็นครั้งละ ๑ เม็ด ติดต่อกันไปจนครบ ๕๔ วันแล้ว โรคเบาหวานจะหายขาด ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดยิ่งนัก มีผู้เคยใช้รักษาหายมามากรายแล้วแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ต้นครอบจักรวาล หรือ ต้นพันจักร์สี กับ ต้นไมยราบ ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละเท่า ๆ กัน นำมาหั่นตากแดดให้แห้งแล้ว คั่วพอเหลือง ใช้ชงน้ำร้อนรับประทานแทนน้ำชา โรคเบาหวานจะค่อย ๆ หายไปแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ต้นเหงือกปลาหมอ (ชนิดแดง) หนัก ๑๐ บาท กับพริกไทยร่อน หนัก ๕ บาท นำมาตำให้ละเอียดผสมกับน้ำผึ้งแท้ ปั้นเป็นลูกกลอนขนาดเท่าเมล็ดพุทรา ใช้รับประทานเวลาก่อนนอนทุกวัน โรคเบาหวานจะหายขาดแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา รากมะดัน หนัก ๑ กิโลกรัม นำมาต้ม กับเกลือทะเล (มีรสเค็มพอประมาณ) ใช้รับประทานทุกวัน โรคเบาหวานจะค่อย ๆ หายไปแล.

ขนานที่ ๕ ท่านให้เอา ยอดขี้เหล็ก ๑๐ ส่วน กับสารส้ม ๑ ส่วน ตัวยาทั้ง ๒ อย่างนี้ นำมาตำให้ละเอียด ปั้นเป็นลูกกลอน ใช้รับประทานวันละ ๑ ก้อน ถ้าเป็นโรคเบาหวานน้อย รับประทานเพียง ๓๐ วัน โรคก็หายขาด ถ้าเป็นมากแล้วต้องรับประทานนานวันหน่อย โครเบาหวานจะค่อย ๆ หายไปอย่างแน่นอน เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้วแล.

ขนานที่ ๖ ท่านให้เอา ใบโพธิ์ ๑๙ ใบ, ข้าวเย็นเหนือ หนัก ๑ บาท, ข้าวเย็นใต้ หนัก ๑ บาท, ไม้สัก (หีบศพที่บรรจุแล้ว) ถากเป็นชิ้นเล็ก ๆ ๑ กำมือ ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ ใส่หม้อต้ม ใช้รับประทานแก้โรคเบาหวานได้ผลชะงัดนักแล.

ขณะต้มยาขนานนี้ ให้จุดธูป ๑ ดอก ในที่กลางแจ้ง น้อมระลึกถึงหลวงพ่อหอม ผู้เป็นเจ้าของยาขนานนี้

ขนานที่ ๗ ท่านให้เอา ใบต้นอินทนิล ประมาณ ๒–๓ กำมือ นำมาล้างน้ำให้สะอาด ต้มให้สุก ทิ้งไว้ให้เย็นลงแล้ว รินน้ำรับประทาน มีสรรพคุณแก้โรคเบาหวานได้ผลชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคหืด

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา แมลงบ่องช้าง ๘ ตัว นำมาคั่วให้กรอบแล้ว บดให้ละเอียดผสมกับน้ำสุราเป็นกระสาย รับประทานวันละ ๒–๓ ครั้ง มีสรรพคุณแก้โรคหืดชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา เนื้อหมู ๓ ชั้น นำไปใส่ไว้ในรังมดแดง ประมาณ ๒๐ ชั่วโมง แล้วนำเอาเนื้อหมูนั้นมาสับให้ละเอียด แกงกับยอดตำลึง ใช้รับประทานเพียง ๒–๓ วัน โรคหืดจะหายขาดแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา ยาสูบ (ยาฉุนที่ใช้มวนสูบ) กับ ปูนขาว ตัวยาทั้งทั้ง ๒ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละเท่า ๆ กัน ผสมคลุกเคล้าให้เข้ากันดีแล้ว ใช้พอกที่บริเวณเอวและที่กลางหลัง ถ้ามีอาการอาเจียน ให้ดื่มน้ำมะพร้าวอ่อนมาก ๆ โรคหืดจะหายขาดไปแล.

ยาแก้โรคหืดมีอาการหอบ

ท่านให้เอา ไข่ไก่สด (ชนิดที่มีเชื้อตัวผู้ ซึ่งฟักเป็นได้) กับน้ำส้มสายชู (ชนิดกลั่น) นำมาผสมกัน โดยการต่อยไข่ไก่สด ๑ ฟอง ใส่ลงในแก้วแล้ว ใส่น้ำส้มสายชู ๑ ช้อนโต๊ะ ลงผสม คนให้เข้ากันดีแล้ว ดื่มก่อนอาหารเช้าติดต่อกันไป ๑๕ วัน อาการโรคหืดหอบจะบรรเทาลง

ถ้าเป็นมาก ให้ดื่มก่อนอาหารเช้าและเย็น วันละ ๒ ครั้ง ติดต่อกัน ๑๕ วัน อาการจะดีขึ้นเป็นอย่างมาก

ต่อจากนั้น ให้ดื่มก่อนอาหารเช้า วันละครั้ง ติดต่อกันไปอีก ๗๕ วัน รวมเป็นเวลา ๙๐ วัน โรคหืดหอบจะหายขาดแล ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล มีผู้เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้ว.

ยาขับเสมหะคนเป็นโรคหืด

ท่านให้เอา น้ำผึ้งเดือนห้า ๓๐๐ ซี.ซี. (ประมาณ ๑ ใน ๓ ของลิตร) มะขามเปียก หนัก ๓ บาท มะขามป้อมตากแห้ง หนัก ๒ บาท (เอาเฉพาะเนื้อ คัดเม็ดออกเสีย) น้ำตาลทรายแดง หนัก ๓ สลึง

วิธีปรุงยา เทน้ำผึ้งลงกะทะ ยกขึ้นตั้งไฟเคี่ยวให้สุกก่อน ใส่น้ำตาลทรายแดงลงผสม คนให้เข้ากันดีแล้ว จึงใส่มะขามเปียกลงผสม คนให้เข้ากันดีแล้ว จึงใส่มาขามป้อมลงผสม คนให้เข้ากันดีแล้ว เคี่ยวไฟให้เหนียวพอปั้นเป็นลูกกลอนได้สะดวกแล้วยกลง ปั้นเป็นลูกกลอน ขนาดเท่าเมล็ดพุทรา ใช้รับประทานแก้ไอ เป็นยาขับเสมหะของคนเป็นโรคหืด ใช้ได้ผลดีมามากแล้วแล.

ยาแก้ผิดสำแลง

ท่านให้เอา ใบข่อย นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับน้ำซาวข้าว กรองด้วยผ้าขาวบาง เอาเฉพาะน้ำ ใช้รับประทานแก้อาการผิดสำแลงได้ผลชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคดีซ่าน

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ไม้สัก ๑ ไม้แดง ๑ ไม้ประดู่ ๑ ฝางเสน ๑ ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ให้ถากเป็นชิ้นเล็ก ๆ กำหนดเอาอย่างละเท่า ๆ กัน ใช้ต้มรับประทานเช้าและเย็น หรือใช้รับประทานต่างน้ำดื่ม มีสรรพคุณแก้โรคดีซ่านได้ผลชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา รากต้นทับทิม ๑ กำมือ, รากต้นมะม่วงป่า ๑ กำมือ, เนื้อหมูแดง (เวลาซื้อ ห้ามต่อรอง ซื้อราคา ๕ บาท สำหรับใช้รักษาโรคของเด็ก, ซื้อราคา ๑๐ บาท สำหรับใช้รักษาโรคของผู้ใหญ่) ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ ใช้ต้มรับประทาน ในระหว่างรับประทานยาขนานนี้ ห้ามรับประทานของมันๆ เด็ดขาด ถ้าต้มรับประทานหม้อหนึ่งแล้ว โรคยังไม่หาย ให้ต้มรับประทานซ้ำอีกหม้อหนึ่ง โรคดีซ่านจะหายขาดแล.

ยาแก้โรคริดสีดวงจมูก

ท่านให้เอา ใบต้นสิงหะโมรา นำมาหั่นให้ละเอียด ตากแดดให้แห้ง ผสมกับพิมเสน ใช้ม้วนด้วยสมุดข่อยดำสูบ หรือมวนด้วยใบตองสูบ มีสรรพคุณแก้โรคริดสีดวงจมูกให้หายไปได้อย่างน่าอัศจรรย์ เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้ว.

ยาแก้โรคริดสีดวงทวารหนัก

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา หัวกระชาย หนัก ๔ บาท, เกลือทะเล หนัก ๖ บาท เนื้อมะขามเปียก หนัก ๔ บาท, ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ ตำผสมให้เข้ากันดีแล้ว ต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน ใส่ขวดเก็บไว้ใช้รับประทานก่อนนอน ภายในเวลา ๑ เดือน โรคริดสีดวงทวารหนักจะหายขาดไปแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ต้นยาสูบทั้ง ๕ กับต้นงวงช้างทั้ง ๕ (เอาทั้งต้นตลอดถึงราก) นำมาต้มให้เดือดแล้ว ยกลงทิ้งไว้ เทน้ำยาใส่ภาชนะ นั่งแช่วันละ ๕ นาที ทุกวัน ก่อนใช้ยานี้ต้องอุ่นยาก่อนทุกครั้ง โรคริดสีดวงทวารหนักจะค่อยๆ หายไปแล.

ยาแก้บวมฟกช้ำดำเขียว

ท่านให้เอาใบต้นกระบือ ๗ ตัว ๑ กำมือ, นำมาตำให้ละเอียด ใช้พอกบริเวณที่บวมฟกช้ำดำเขียว บริเวณที่เป็นผี อาการปวดจะหายไปแล.

ยาแก้อาการบวมไปทั้งตัว

ท่านให้เอารากไม้ไผ่สีสุก ๑ รากมะนาว ๑ รากส้มป่วย ๑ เปลือกตะโกป่า ๑ เปลือกทองหลางน้ำ ๑ ตัวยาทั้ง ๕ อย่างนี้ กำหนดเอาหนักอย่างละ ๑ บาทเท่ากัน บดเป็นผงปั้นเป็นแท่งไว้ ใช้ละลายกับน้ำปูนใส ทาแก้บวม มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาพอกฝีที่ราวนมหญิงและชาย

ท่านให้เอาใบฝ้ายสด ๑ แป้งข้าวหมาก ๑ ข้าวสุกไหม้ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละ ๑ กำมือเท่ากัน นำมาตำให้ละเอียด ใช้พอกบริเวณที่เป็นฝี วันละ ๒ ครั้ง มีสรรพคุณถอนพิษและทำให้ฝียุบหายไปอย่างชะงัดนักแล.

ยาแก้เครื่องสืบพันธุ์อ่อน

ท่านให้เอา หัวกระชาย ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ พริกไทยร่อน ๑ ลูกกระวาน ๑ ว่านน้ำ ๑ ตัวยาทั้ง ๕ อย่างนี้กำหนดเอาหนักอย่างละ ๓ บาทเท่ากัน นำมาตากแดดให้แห้ง บดเป็นผงละลายกับน้ำผึ้งก็ได้ น้ำตาลมะพร้าวก็ได้ น้ำตาลโตนดก็ได้ น้ำอ้อยก็ได้ ปั้นเป็นลูกกลอน รับประทานเวลาเช้าและเย็น วันละ ๒ ครั้ง มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้เครื่องสืบพันธุ์ตาย

ท่านให้เอา พริกไทยร่อน ๑ ผิวมะกรูด ๑ หัวกระชาย ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละเท่าๆ กัน งูเห่า ๑ ตัว ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ ตากแดดให้แห้ง บดเป็นผงละลายกับน้ำตาลโตนด รับประทานวันละ ๒ เวลา เพียงเวลา ๒ อาทิตย์เท่านั้น จะปรากฏผลดีอย่างน่าอัศจรรย์แล.

ยาแก้หัวเข่าไม่มีกำลัง

ท่านให้เอา พริกไทยร่อน หนัก ๑ บาท, ขิงสดแก่ๆ หนัก ๒ บาท, ผิวมะกรูด หนัก ๓ บาท, หญ้าแพรก หนัก ๖ บาท, สารส้ม หนัก ๑๖ บาท, นำมาตำให้ละเอียด ใช้พอกที่หัวเข่า มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคบุรุษเข้าข้อออกดอก

ท่านให้เอายาดำหนัก ๒ บาท, ดีเกลือหนัก ๒ บาท, ดินประสิว หนัก ๒ บาท, สารส้มหนัก ๒ บาท, ฝักราชพฤกษ์ ๓ ฝัก สมอทั้ง ๓ (คือ สมอไทย สมอเทศ สมอพิเภก) อย่างละ ๓ ลูก ใบมะกา หนัก ๒ บาท, ฝาง หนัก ๒ บาท, เปลือกหอยแครง ๓ ฝา ต้มรับประทาน โรคหายแล.

ยาแก้โรคเส้นท้องตึงเป็นเถาดาน

ท่านให้เอา ต้นตะไคร้ ๑ ต้น, ดีปลี ๑๒ ดอก, พริกไทยร่อน ๓๖๐ เม็ด ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ นำมาตำเป็นผง ผสมกับน้ำผึ้ง รับประทานวันละ ๓ เวลา มีสรรพคุณแก้โรคเส้นท้องตึงเป็นเถาดาน รับประทานอาหารไม่ได้ ขับลมในท้อง และบำรุงเครื่องสืบพันธุ์ให้มีสมรรถภาพแข็งแรงดีตลอดไปแล.

ยาแก้โรคปวดหลังปวดเอว

ท่านให้เอา ต้นบัวบกกับชะเอม นำมาตำให้ละเอียดผสมกับน้ำผึ้ง ใช้รับประทานเวลาเช้าและเย็น วันละ ๒ เวลา มีสรรพคุณแก้โรคปวดหลังปวดเอวให้หายเป็นปลิดทิ้งแล.

ยาแก้ปวดเมื่อยทุกชนิด

ท่านให้เอา ต้นกะเม็ง นำมาสับให้ละเอียด ตากแดดให้แห้ง บดเป็นผง ผสมกับน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอน ขนาดเท่าเม็ดพุทรา รับประทานครั้งละ ๑ เม็ด เวลาหลังอาหาร วันละ ๓ เวลา เพียง ๑๕ วันเท่านั้น อาการปวดเมื่อยทุกชนิดจะพลันหายไป มีสรรพคุณชงัดนักแล.

ขณะผสมยานี้ พึงบริกรรมภาวนาเสกด้วยพระเจ้า ๕ พระองค์ คือ นะโม พุทธายะ ๆ

ยาแก้โรคมือเท้าไม่มีกำลัง

ท่านให้เอา ต้นบอระเพ็ดพุงช้าง นำมาหั่นตากแดดพอหมาด ๆ ใช้แช่กับน้ำตาลทรายแดง หรือใช้แช่กับสุรารับประทาน อาการมือเท้าไม่มีกำลังจะหายไปแล.

ยาแก้โรคมือเท้าตาย

ท่านให้เอา ต้นเหงือกปลาหมอแดงหนัก ๑ ตำลึง, เปลือกมะรุมหนัก ๑ ตำลึง หมากดิบ (หมากกินกับพลู) ๒ ซีก, เบี้ย ๓ ตัว, ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ ใช้ต้มกับน้ำ ๓ ส่วน เคี่ยวให้เหลือน้ำ ๑ ส่วน รับประทาน หรือจะทำเป็นผงละลายกับน้ำร้อน รับประทานก็ได้ มีสรรพคุณแก้โรคมือเท้าตายให้หายไปแล.

ยากำจัดเหา

ท่านให้เอาผลมะกรูด ๒ ผล นำมาย่างไฟให้สุกประมาณ ๑๕ นาที แล้วทิ้งไว้ให้เย็นลง แล้วผ่ามะกรูดเป็น ๒ ซีก ใช้ถูขยี้ให้ทั่วศีรษะแล้วปล่อยทิ้งไว้สัก ๒–๓ นาที แล้วนำมะกรูดอีกผลหนึ่งมาผ่าเป็น ๒ ซีก ใช้ถูขยี้ให้ทั่วศีรษะซ้ำอีกครั้งหนึ่ง มีสรรพคุณกำจัดเหาให้ตายหมดไปโดยสิ้นเชิงแล.

ยาแก้เป็นสิว

ท่านให้เอา มะนาวสดนำมาผ่าซีกใช้ถูทาบริเวณใบหน้าที่เป็นสิวนั้น แล้วล้างหน้าด้วยน้ำอุ่นภายใน ๖ วัน หัวสิวจะหลุดหายไปแล.

ยาแก้ผ่ามือผ่าเท้าแตก

ท่านให้รับประทานกล้วยหอม แล้วเอาเปลือกกล้วยหอมนั้น นำมาถูผ่ามือผ่าเท้าวันละ ๒ ครั้งเป็นอย่างน้อย เพียงเวลา ๒–๓ วันเท่านั้น โรคผ่ามือผ่าเท้าแตกจะพลันหายไปทันทีแล

ยาแก้โรคน้ำกัดเท้า

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา มะนาวสดผ่าซีก แล้วบีบน้ำมะนาวให้หยดลงบนบริเวณที่เป็นแผลเพียง ๒–๓ ครั้งเท่านั้น อาการคันและบาดแผลจะพลันหายไปทันทีแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ผลมะเกลือ นำมาทุบให้แตก ใช้ทาบริเวณที่เป็นแผล เพียง ๓–๔ ครั้งเท่านั้น โรคน้ำกัดเท้าซึ่งเกิดเป็นบาดแผลมีอาการแสบ ๆ คัน ๆ นั้นจะพลันหายไปทันทีแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอากำมะถัน นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับน้ำมันก๊าด ใช้ทาบริเวณที่ถูกน้ำกัด อาการคันจะหายไป มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคเชื้อราที่เล็บเท้า

ท่านให้เอา น้ำมันยาง (ที่ใช้ผสมชันยาเรือ) นำมาทาบริเวณที่เป็นโรคเชื้อรา มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้เล็บขบเป็นหนอง

ท่านให้เอา ไพลสดยาวประมาณ ๒ นิ้วหนึ่งแง่ง เกลือตัวผู้ (เกลือที่เม็ดยาว ๆ ๖ เม็ด ข้าวสุก ๑ กำมือ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้นำมาตำให้ละเอียด ใช้พวกบริเวณที่เป็นแผลภายใน ๒๐ นาที จะทำให้หนองแตกออกมาและหายปวดทันที มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

หมวดยาบำบัดอาการเจ็บป่วย

ยาแก้อาการสะอึก

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ตาไม้สะแก ๓ ตา, ตาไม้ไผ่สีสุก ๓ ตา, รากฝ้ายไทย ๓ ราก, ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ นำมาใส่หม้อต้มกิน ใช้รับประทานแก้อาการสะอึกได้เป็นอย่างดีแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอาน้ำตาลปีบ หรือน้ำตาลทรายก็ได้ นำมารับประทานไปเรื่อย ๆ อาการสะอึกจะหายไปโดยไม่รู้ตัวอย่างน่าอัศจรรย์แล.

ยาแก้อาการเผ็ดร้อน

ท่านให้เอาเกลือทะเลประมาณ ๑ ช้อนชา นำมารับประทาน อาการเผ็ดร้อนที่เกิดจากการรับประทานของเผ็ดร้อนต่าง ๆ จะพลันหายไปในทันที.

ยาแก้อาการช้ำใน

ท่านให้เอา เมล็ดถั่วเขียวมาต้มกับน้ำตาลทรายขาวรับประทาน อาการช้ำในที่เกิดเพราะตกจากที่สูง หรือถูกกระแทกด้วยของแข็ง จะพลันหายไปอย่างน่าอัศจรรย์แล.

ยาแก้อาการหัวโน

ท่านให้เอา ดินสอพอง หรือแป้งกระแจะก็ได้ นำมาใส่ฝ่ามือ บีบน้ำมะนาวลงผสม ใช้นิ้วมือขยี้ให้เข้ากันดีแล้ว ใช้ทาบริเวณที่บวมโนปูดขึ้นมานั้น เพียงชั่วครู่หนึ่งเท่านั้น อาการบวมโนจะยุบหายไปแล.

ยาแก้อาการส้นเท้าแตก

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา มะนาวสดผ่าซีก แล้วบีบน้ำมะนาวให้หยดลงบนบริเวณที่เป็นแผลนั้น เพียงวันละ ๒–๓ ครั้ง ภายใน ๗ วัน โรคส้นเท้าแตกจะหายไปแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ขี้ผึ้ง (ชนิดใช้สีปาก) ทาบริเวณที่เป็นแผลนั้น โดยทาให้หนา ๆ หน่อย แล้วใช้ลนด้วยไฟอ่อน ๆ เพื่อให้ขี้ผึ้งละลายซึมเข้าไปในร่องแผลที่แตกนั้น ทำอย่างนี้เพียงไม่กี่วัน อาการส้นเท้าแตกจะหายไปแล

ยาแก้อาการเมาเหล้า

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ผลมะนาวสดผ่าซีก แล้วบีบน้ำมะนาวกรอกปากคนเมาเหล้า ชั่วเวลาเพียงครู่เดียวเท่านั้น อาการเมาจะหายไปเป็นปลิดทิ้งแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ต้นคื่นฉ่ายดิบ ๆ ๒–๓ ต้น นำมาเคี้ยว อาการเมาเหล้าจะพลันหายไปเป็นปลิดทิ้งแล.

ยากำจัดกลิ่นตัว

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ยาสีฟัน (ยี่ห้ออะไรก็ได้) นำมาทาบริเวณรักแร้ทิ้งไว้สักครู่หนึ่ง แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด มีสรรพคุณกำจัดกลิ่นตัวให้หายไปได้ชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา ต้นตำลึงสด ๆ (เอาทั้งเถาและใบ) นำมาตำให้ละเอียดผสมกับปูนแดง (ปูนกินกับหมาก) พอสมควร ใช้ทาที่รักแร้ มีสรรพคุณกำจัดกลิ่นตัวให้หายไป ชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา สารส้ม (ควรเป็นก้อนใหญ่ ๆ) นำมาถูบริเวณรักแร้หลังจากอาบน้ำเสร็จใหม่ ๆ เพียงวันละครั้ง มีสรรพคุณกำจัดกลิ่นตัวให้หายไปได้ตลอดวันแล.

หมวดยาบำรุงร่างกาย

ยาอายุวัฒนะ (ยาอายุยืน)

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอาต้นเหงือกปลาหมอหนัก ๓ ตำลึง, พริกไทยร่อนหนัก ๑ ตำลึง, หัวแห้วหมูหนัก ๑ ตำลึง, ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ นำมาตากแดด ตำเป็นผงผสมกับน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอน รับประทานเวลาหลังอาหารเย็น เป็นประจำทุกวัน จะทำให้ท้องเป็นปรกติ บำรุงเส้น รักษาน้ำเหลือง ทำให้นัยน์ตาแจ่มใส ไม่เป็นฝี มีสรรพคุณสุดที่จะพรรณนาแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา บอระเพ็ดหั่นตากแดดให้แห้ง หนัก ๑ ส่วน เกลือทะเลหนัก ๑ ส่วน นำมาตำผสมกันให้ละเอียด ผสมกับน้ำผึ้ง หนัก ๑ ส่วน ปั้นเป็นลูกกลอน ขนาดเท่าปลายนิ้วก้อย รับประทานก่อนอาหารวันละ ๓ เวลา มีสรรพคุณทำให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพอนามัยดี ไม่แก่เร็ว มีลักษณะกระชุ่มกระชวยอยู่เสมอแล.

ขนานที่ ๓ ท่านให้เอา เกลือทะเล ๑ ข้าวสาร ๑ พริกไทยร่อน ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ กำหนดเอาอย่างละ ๑ ถ้วยชา นำมาคั่วทีละอย่าง แล้วนำมาตำผสมกันให้ละเอียด ผสมกับน้ำผึ้งแท้ ปั้นเป็นลูกกลอน รับประทานเวลาก่อนนอนทุกคืน มีสรรพคุณทำให้มีสุขภาพอนามัยดี มีอายุยืนแล.

ขนานที่ ๔ ท่านให้เอา พริกไทยร่อน หนัก ๔ บาท หัวแห้วหมู หนัก ๔ บาท หัวกระชาย หนัก ๔ บาท บอระเพ็ด หนัก ๑๒ บาท ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ นำมาตำเป็นผง ผสมกับน้ำผึ้งแท้ รับประทานเป็นประจำทุกวัน มีสรรพคุณทำให้ไม่มีโรคเบียดเบียน มีอายุยืนนานแล.

ยาบำรุงสายตา

ท่านให้เอา ผักบุ้งไทย นำมาล้างให้สะอาด ตำให้ละเลียด แล้วใช้ผ้าขาวบางที่ต้มฆ่าเชื้อโรคแล้ว ปิดนัยน์ตาทั้งสองข้าง นอนลง เอาผักบุ้งที่ตำไว้แล้ว พอกลงบนผ้าขาวบางนั้นให้น้ำผักบุ้งซึมซาบลงไปในเบ้าตา เมื่อรู้สึกว่าบริเวณนัยน์ตาทั้งสองร้อนผ่าว ๆ ก็เอาผักบุ้งออกเสียจากผ้าขาวบางได้ ทำเช่นนี้สัปดาห์ละครั้ง มีสรรพคุณทำให้สายตาดีไปจนแก่ทีเดียว.

ยาบำรุงระดูให้งาม

ท่านให้เอา ลูกมะซาง หนัก ๔ บาท ลูกมะขามป้อม หนัก ๔ บาท อ้อยแดง ๙ ท่อน นำเอาตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ ต้มรับประทานวันละ ๓ เวลา ประมาณ ๒–๓ หม้อ มีสรรพคุณทำให้สตรีมีระดูงาม มีประจำเดือนมาเป็นปรกติ ไม่กระปริบกระปรอยแล.

ยาบำรุงกามคุณ

ท่านให้เอา ใบข่อยอ่อน ๆ หนัก ๒ ตำลึง มะพร้าวแก่ ๑ ซีก พริกไทยร่อนหนัก ๑ บาท, เกลือทะเล หนักพอสมควร ตัวยาทั้ง ๔ อย่างนี้ ตำให้ละเอียดแล้ว ผสมกับน้ำพอประมาณ คั้นเอาเฉพาะน้ำ ใช้คลุกกับข้าวสุกรับประทานทุกวัน ที่เหลือเก็บไว้ในตู้เย็น สำหรับใช้รับประทานวันต่อไป ยาขนานนี้มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

หมวดวิธีการบำบัดอาการเจ็บป่วย

วิธีแก้อาการปวดหัวเข่า

ท่านให้เอา น้ำเย็น รดหัวเข่าทั้งสองข้าง ๆ ละ ๑ ขัน เวลาเช้าและเย็น ก่อนอาบน้ำ วันละ ๒ ครั้ง เป็นอย่างน้อย ทุก ๆ วันเสมอไป อาการปวดหัวเข่าจะหายไปแล.

วิธีแก้อาการปวดแสบร้อนเพราะพริกเข้าตา

วิธีที่ ๑ ท่านให้เอา เกลือทะเล นำมาใส่ปาก วางไว้กลางลิ้น อาการปวดแสบร้อนจะหายไปเป็นปลิดทิ้ง แล้วจึงใช้น้ำสะอาดล้างตาต่อไป.

วิธีที่ ๒ ท่านให้เอา น้ำเย็นลดหน้าแข้ง โดยมีเคล็ดว่า ถ้าพริกเข้าตาข้างขวาให้เอาน้ำเย็นลดหน้าแข้งข้างซ้าย ถ้าพริกเข้าตาซ้าย ให้เอาน้ำเย็นลดหน้าแข้งข้างขวา อาการปวดแสบร้อน จะพลันหายไปทันที แล้วจึงใช้น้ำสะอาดล้างตาต่อไป.

วิธีแก้อาการหูอื้อ

ท่านให้ใช้นิ้วชี้อุดรูหูทั้ง ๒ ข้าง แล้วเป่าลมให้ออกทางปากแรง ๆ สัก ๒–๓ ครั้ง อาการหูอื้อจะหายไปทันทีแล.

วิธีแก้อาการสะอึก

วิธีที่ ๑ ท่านให้แลบลิ้นออกมายาว ๆ สักครู่หนึ่งเท่านั้น อาการสะอึกจะพลันหายไปทันทีแล.

วิธีที่ ๒ ท่านให้กลืนน้ำลายติด ๆ กัน (โดยทำให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้) ประมาณ ๔–๕ ครั้ง อาการสะอึกจะพลันหายไปเป็นปลิดทิ้งแล.

วิธีแก้โรคคางทูม

ท่านให้เอา หมึกสีดำ เขียนอักษร "ส" คือ "เสือ" ลงที่คางข้างที่เป็นโรคคางทูมนั้น ชั่วเวลาเพียงวันเดียวเท่านั้น โรคคางทูมจะพลันหายไปเป็นปลิดทิ้งแล.

แต่ต้องให้คนเกิดปีขาล คือ คนที่เกิดปีเสือ เป็นผู้เขียน จึงจะศักดิ์สิทธิ์แล.

วิธีแก้อาการแสบร้อนมือ

วิธีที่ ๑ ท่านให้เอา มือแช่ลงไปในน้ำซาวข้าว ชั่วเวลาเพียง ๕ นาที อาการแสบร้อนมือเพราะถูกความเผ็ดร้อนของพริก เป็นต้น จะพลันหายไปเป็นปลิดทิ้งแล

วิธีที่ ๒ ท่านให้เอา มือซุกในปีบข้าวสาร ในถังข้าวสาร หรือในกระสอบข้าวสารชั่วเพียงครู่เดียว อาการแสบร้อนมือ เพราะถูกความเผ็ดร้อนของพริก เป็นต้น จะพลันหายไปในทันทีแล.

ภาคผนวก

ยาแก้โรคท้องเสียเพราะอาหารเป็นพิษ

ท่านให้เอา กะลามะพร้าว นำมาเผาไฟจนแดงแล้ว ใช้คีมคีบใส่ปีบ (ที่สะอาด) ปิดฝาปีบเพื่อให้ไฟดับ แล้วเอาถ่านกะลามะพร้าวนั้น นำมาบดเป็นผง ใช้ผสมกับน้ำสะอาดรับประทานครั้งละ ๑ ช้อนคาว มีสรรพคุณแก้โรคท้องเสีย เพราะอาหารเป็นพิษ อาหารไม่ย่อย ให้หายไปได้อย่างชะงัดนักแล.

ยาแก้ปวดท้อง–ท้องขึ้นเฟ้อ–ท้องเสีย

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอา ใบสะระแหน่ นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับเหล้า แล้วกรองเอาเฉพาะน้ำ ใช้รับประทาน มีสรรพคุณแก้โรค ปวดท้อง–ท้องขึ้น–ท้องเฟ้อ–ท้องเสีย ให้หายไปได้อย่างชะงัดนักแล.

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา หัวขิงแก่ ๆ นำมาล้างน้ำให้สะอาด แล้วทุบให้แหลก ผสมกับน้ำร้อน หรือ ผสมกับเหล้า แล้วกรองเอาเฉพาะน้ำ ใช้รับประทาน มีสรรพคุณแก้โรคปวดท้อง–ท้องขึ้น–ท้องเฟ้อ ขับลม ให้หายไปได้อย่างชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคเบาหวาน

ท่านให้เอา หนวดข้าวโพด หรือ หญ้าหนวดแมว นำมาต้มรับประทานต่างน้ำชาบ่อย ๆ มีสรรพคุณแก้โรคเบาหวานที่เริ่มเป็นให้หายไปภายในไม่กี่วันแล.

ยาแก้โรคขัดเบา (ถ่ายปัสสาวะไม่สะดวก)

ท่านให้เอา รากต้นหญ้าคา นำมาล้างน้ำให้สะอาดแล้ว สับเป็นชิ้นเล็ก ๆ ตากแดดให้แห้ง ใช้ชงกับน้ำร้อนดื่ม มีสรรพคุณแก้โรคขัดเบา (ถ่ายปัสสาวะไม่สะดวก) ทำให้ระบบการขับถ่ายปัสสาวะสะดวกดีนักแล.

ยาแก้โรคโลหิตจาง

ท่านให้เอา ผลมะนาวสด ผ่าซีกบีบเอาเฉพาะน้ำ ผสมกับน้ำหวาน และปรุงด้วยเกลือทะเล พอสมควร ใส่น้ำแข็ง ใช้รับประทานบ่อย ๆ เป็นยาบำรุงโลหิต แก้โรคโลหิตจาง และทำให้มีผิวพรรณผุดผ่องมีน้ำมีนวล มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคเกลื้อนและกลาก

ท่านให้เอา หัวข่าแก่ ๆ นำมาตำพอแหลกแล้ว ผสมกับเหล้า หรือ ผสมกับแอลกอฮอล์แช่ไว้สักหนึ่งคืนแล้ว ใช้ทาแก้โรคเกลื้อน หรือ กลาก ได้ผลดี มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคผิวหนังตกสะเก็ด

ท่านให้เอา ผลมะนาวสด นำมาผ่าซีก ใช้ถูทาบริเวณร่างกายที่มีผิวหนังแห้งตกสะเก็ดเป็นคราบขาว ๆ ให้หายไปได้อย่างชะงัดนักแล.

ยาบำบัดอาการหน้าเป็นฝ้า

ท่านให้เอา หัวผักกาดขาวสด ๆ นำมาหั่นเป็นชิ้นบาง ๆ ใช้ถูทาบริเวณที่เป็นฝ้า เวลาเช้าและเย็น วันละ ๒ ครั้ง ชั่วเวลาไม่กี่วันอาการเป็นฝ้าที่หน้า จะพลันหายหมดไปอย่างน่าอัศจรรย์แล.

ยาแก้โรคลมวิงเวียนและลมตีขึ้น

ท่านให้เอา หัวกระชายแก่ ๆ (จำนวนมากหรือน้อย ตามที่ต้องการ) นำมาปอกเปลือก แล้วหั่นเป็นชิ้นบาง ๆ ตากแดดให้แห้งบดเป็นผง เก็บใส่ขวดไว้ ใช้รับประทานกับน้ำร้อน แก้โรคลมตีขึ้น มีอาการวิงเวียนทำให้ตาลายคล้ายจะเป็นลม มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้เด็กอ่อนเป็นหวัดคัดจมูก

ท่านให้เอา หัวหอมแดง (หัวหอมใส่แกง) นำมาทุบให้แตกแล้ว ต้มให้สุก ใช้กากหัวหอมแดงที่ต้มสุกแล้วนั้น พอกที่ศีรษะของเด็กอ่อน มีสรรพคุณแก้โรคหวัดคัดจมูกหายใจไม่สะดวก และขบลมในท้องของเด็กอ่อน ให้หายไปอย่างชะงัดนักแล.

ยาแก้ซางง้อ-ตั๊วง้อ-แซ่ง้อ

ท่านให้เอา รากต้นโทงเทง นำมาฝนกับเหล้า ให้มีน้ำข้นพอสมควร แล้วใช้สำลีพันปลายไม้ คลึงกับยาที่ฝนแล้วนั้น ใช้กวาดในลำคอผู้ป่วย และใช้สำลีชุบยา ให้ผู้ป่วยอมไว้ มีสรรพคุณแก้โรคซางง้อ-ตั๊วง้อ-แซ่ง้อ ที่เกิดในลำคอ มีอาการทำให้ปากและคางแข็ง น้ำลายไหลยืด พูดไม่ได้ ให้หายไปได้อย่างชะงัดดีนักแล.

ยาแก้อาการปวดแสบปวดร้อน

ท่านให้เอา สำลีชุบแอลกอฮอล์ ใช้ทาบริเวณที่ถูกไฟลวก หรือ น้ำร้อนลวกอาการปวดแสบปวดร้อน จะพลันหายไปทันทีแล.

ยาแก้อาการจะเป็นลม

ท่านให้เอา น้ำตาลทรายขาว ๑-๒ ช้อนโต๊ะ ใส่ปากอมไว้ อาการหน้ามืดใจหวิว ๆ จะเป็นลม เพราะได้เห็นสิ่งที่น่าหวาดเสียว เช่น เห็นเลือดไหลออกมาก ๆ เป็นต้น จะพลันหายไปเป็นปลิดทิ้งแล.

ยาแก้อาการเมาเหล้าค้าง

ท่านให้เอา หัวหอมแดง (หัวหอมใส่แกง) ๓ หัว นำมาทุบ (ทั้งเปลือก) พอแตกแล้วต้มกับน้ำ ๓ แก้ว เคี่ยวไฟให้เหลือน้ำ ๑ แก้ว ใช้รับประทาน ขณะที่น้ำยายังร้อน ๆ อยู่ อาการเมาเหล้าค้าง ซึ่งรู้สึกวิงเวียนศีรษะคลื่นเหียนอาเจียร จะพลันหายไปเป็นปลิดทิ้งแล.

ยาแก้โรคนิ้วเท้าเน่าเปื่อย

ท่านให้เอา เปลือกมังคุดแห้ง นำมาฝนกับน้ำสะอาด ในฝาละมี ผสมกับสารส้มพอสมควร ใช้ทาตามซอกนิ้วเท้าที่เป็นแผลเน่าเปื่อย มีสรรพคุณชะงัดนักแล.

ยาแก้โรคอาหารเป็นพิษ

ท่านให้เอา รากต้นตะไคร้ (ตะไคร้ใส่แกง) ๑ รากต้นหญ้านาง ๑ รากต้นว่านน้ำ ๑ ตัวยาทั้ง ๓ อย่างนี้ นำมาฝนผสมกับน้ำอุ่นใช้รับประทาน มีสรรพคุณแก้โรคอาหารเป็นพิษ เพราะผิดสำแดงที่เกิดจากรับประทานอาหารเข้าไปแล้ว ทำให้เกิดอาการปวดท้อง คลื่นเหียนอาเจียร ท้องเสีย ให้หายไปได้ผลอย่างชะงัดนักแล.

ยาแก้วัวควายเป็นโรคปากเปื่อยและเท้าเน่าเปื่อย

ท่านให้เอา ต้นแพงพวยทั้ง ๕ (เอาทั้งต้นตลอดถึงราก) ๑ กำมือใหญ่ ๆ นำมาล้างน้ำให้สะอาด แล้วตำให้ละเอียด คั้นเอาเฉพาะน้ำ ผสมกับกะปิ (กะปิใส่น้ำพริก) ๑ ก้อน (ขนาดเท่าหัวแม่มือ) และใส่น้ำผึ้งแท้ผสม พอสมควร ถ้าน้ำยาข้นเกินไป ให้เติมน้ำสะอาดประมาณ ๑ ถ้วยชา หรือประมาณครึ่งแก้ว ใช้ยานี้กรอกปากวัว หรือ ควาย.

ถ้าเท้าวัว หรือ ควาย เน่าเปื่อย ท่านให้เอาต้นแพงพวยทั้ง ๕ นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับกะปิ และน้ำผึ้งแท้ พอสมควร ใช้พอกบริเวณที่เป็นแผลเน่าเปื่อย ยาขนานนี้เคยใช้ได้ผลดีมามากแล้ว มีสรรพคุณชะงัดยิ่งนักแล.

นามานุกรมสมุนไพร
ตำรายากลางบ้าน

ภาคกลาง	ภาคพายัพ	ภาคอีสาน	ภาคทักษิณ
กระเพราแดง	กอมก้อแดง	อีตู่ไทย	เพราแดง
กล้วยตานี	กล้วยป่า, กล้วยแขก	กล้วยทะนี	กล้วยฟองลา
กะทกรก	นางชม, นางจุม, น้ำใจใคร่	ควายเสือก	กะเดาะ, ผักรูด หมอยค่าง
กะลามะพร้าว	โก้งมะพร้าว	กะโหลกหมากพร้าว	พรกพร้าว
กำมะถัน	มาด	มาด	สุพรรณ
ขนุน	มะหนุน	หมากมี้	หนุน
ขมิ้นผง	ข้าวมิ้นผง	ขมิ้นผง, เข้ามิ้นผง	มิ้น, ขมิ้น
ขมิ้นอ้อย	ขมิ้นขิ้น, ข้าวหมิ้นขิ้น	ขมิ้นหัวขิ้น, ว่านเหลือง สากเบือละว้า	ขมิ้นอ้อย
ข่อย	ส้มผ่อ, ส้มผ่อ	ส้มผ่อ, ส้มผ่อ กักไม้ฝอย	ข่อย
เจตมูลเพลิง	ปิ๊ดปิ๋วแดง, พิดพิวแดง	เจตมูลเพลิง	ไฟใต้ดิน
ชะบา	ใหม่, ใหม่แดง, ดอกใหญ่	ชะบา	บา, ชุมบา
ชะพลู	พลูนก, ผักปูนก, ผักแคนก	ผักอีเลิด	นมวา
ชัน	ขิยา, ขะย้า	ขี้ซี	ชัน
ชินสี	สูรสี	ชินสี	หลั้งปิ้ง

ภาคกลาง	ภาคพายัพ	ภาคอีสาน	ภาคทักษิณ
ชุมเห็ดเทศ	หลับมืนหลวง	เล็บหมื่น ขี้เหล็กสาร	ชุมเห็ดเทศ
ชุมเห็ดไทย	หลับมืนน้อย	เล็บมื่นน้อย	ชุมเห็ดไทย
ดอกมะลิ	ดอกมะลิ	ดอกซ่อน	ดอกเมละ
ดินปะสิว	ดินไฟ	ขี้เกีย	ดินสิวดิบ
ต้นกระบือเจ็ดตัว	ต้นบัวลา	ต้นสามควาย	ต้นกระบือเจ็ดตัว
ต้นตำลึง	ผักแคบ	ตำนิน	ต้นตำลึง
ต้นรัก	ต้นบั่นเถื่อน, ต้นบ่านเถื่อน, ต้นปอเถื่อน	ต้นฮัก	ต้นรัก
ต้นโทงเทง	บ่าตอมต๊อก	ต้นหมากโบ้งเบ้ง	ต้นโทงเทง
ต้นนุ่น	ต้นงิ้ว	ต้นงิ้ว	ต้นนุ่น
ต้นหางนกยูง	ต้นซอมพอหลวง	ต้นฝาง, ฝางยอย	ก้านหางนกยูง
ตะโกนา	มะโก	โก	ตะโก
ตะเคียน	จะเคียน	แคน	เคียน
ตะไคร้	จะไค, จักไค, จะไคบก	สิงไค	ไคร, ไพเล็ก
แตงกวา	มะแตง, มะแตงสั้น มะแตงขี้ไก่	หมากแตงกวา	แตงกวา
น้ำครำ	น้ำขี้หม่า, น้ำหม่า	น้ำซับ, น้ำคำ	น้ำครำ
น้ำตาลโตนด	น้ำตาลต้น	น้ำตาลก้อน	น้ำตาลโหนด
บอระเพ็ด	จุ่งจาลิง	เครือหางหนู เครือเขาฮอ	เจ็ดหมูนย่าน
บัวบก	ผักหนอก	ผักหนอก	ผักแว่น
ใบหนอนตายหยาก	ใบปงช้าง	ใบขี้หนอน	ใบหนอนตายหยาก

ภาคกลาง	ภาคพายัพ	ภาคอีสาน	ภาคทักษิณ
ปลาร้า	ปลาฮ้า	ปลาแดก	ปลาร้า
ผักกะเฉด	ผักหนองโบ้ง	ผักกะเลด	ผักเฉด, ผักฉีด
ผักโขมแดง	ผักโหมแดง	ผักหมแดง	ผักหมแดง
ฝรั่ง	มะหมั้น, มะกล้วย มะจีน	สีดา	ยามู, ย่ามู่
พริกขี้หนู	พริกแด้	พริกขี้หนู	ดีปลีนก
พริกชี้ฟ้า	พริกชี้ฟ้า	พริกน้อย	ดีปลีชี้ฟ้า
พริกไทย	พริกน้อย	พริกไทย	พรีกล้อน
พิกุล	ดอกแก้ว	พิกุล	กุล
พังพวย, แพงพวย	ผักปอดน้ำ	ต้นผีพวย ต้นทีพวย	พังพวย, แพงพวย
พงดอ, พุงดอ	ปี๊ดเตาะ, พิดเทาะ	พงดอ, หนามรอบข้อ	พงดอ, พุงดอ
ไพล	ปูเลย	ว่านไฟ	ไพล
ฟักทอง	ฟักแก้ว	หมากอึ	น้ำเต้า
มะกอกน้ำ	มะกอกน้ำ	หมากกอกน้ำ	กอกน้ำ
มะกา	ก้อง, ก้องแกบ	ตูมกา	มักกา
มะกรูด	มะกูด, มะขูด	มะหูด, หมากหูด	ส้มกรูด, ส้มมั่วผี
มะเกลือ	มะเกือ, มะเกีย	หมากเกลือ	เกลือ
มะขาม	มะขาม	ตะลูบ	ขาม
มะขามเทศ	มะขามข้อง, มะขามโครง	หมากขามเทศ	ขามเทศ
มะขามเบียก	มะขามเปี๊ยะ	หมากขามสุก	ขามเบียก
มะเขือ	มะเขีย	หมากเขือ	เขือ
มะคำไก่, ประคำไก่	ต้นยาแก้ ปรองนอก	มักค้อ	คำไก่

ภาคกลาง	ภาคพายัพ	ภาคอีสาน	ภาคทักษิณ
มะนาว	มะลิว	หมากนาว	นาว
มะพร้าว	มะป๊าว	หมากพร้าว	พร้าว, มะแพร้ว
มะเฟือง	มะเฟี่ยง	หมากเฟือง	เฟือง
มะยม	มะยม	หมากยม	ยม
มะรุม	ผักฆ้อนก้อม	อีฮูม, หมากอีฮูม	มะรุม
มะละกอ	มะกล้วยเต๊ด	หมักหุ่ง	ลอกอ
แมลงมุม	กำปุ้ง	แมงมุม	แมงมุม
ไม้ไผ่สีสุก	ไม้ไผ่สีสุก	ไม้ไผ่เหลือง	ขนุนทอง
ไม้รวก	ไม้ฮวก	ไม้ฮวก	ไม้ไผ่รวก
ไมยราบ	หญ้าจี้ยอบ	ต้นรู้หลับ	หญ้างับ
ระย่อม	ย่อมตีนหมา, ขี้ปุก, เข็มแดง	ระย่อม	กะย่อม
สะระแหน่	หอมด่วน	สะระแหน่	สะระแน่
สับปะรด	มะนัด, มะขะนัด	หมากนัด	ยานัด, ย่านยัด
สารส้ม	สารส้ม	หินส้ม	สารส้ม
หญ้ากระทืบยอด	จิยอบ, ต้นตาล	นกเขาเง้า, ผักกระทืบยอด	ทืบยอด, หัวใจไมยราบ
หญ้าคา	คาหลวง	หญ้าคา	ลาลาย, ลาแล, ลาลาง
หญ้านาง	จอยนาง, เถาวัลย์เขียว	เครือหญ้านาง	ย่านนาง
หัวกระเทียม	หอมเตียน, หอมขาว	หัวกระเทียม	เทียม, หัวเทียม
หัวแห้วหมู	หัวหญ้านั้วหมู	หัวหญ้าแห้วหมู	หัวแห้วหมู
อินทนิล	จ้อล่อ	คินิล	อินนิล

หมายเหตุ คัดเลือกพิมพ์เฉพาะที่เรียกชื่อต่างกันเท่านั้น.

คู่มือชาวพุทธ

ประมวลคำอาราธนา

คำอาราธนาศีล ๕

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ,

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ,

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะฯ

คำสมาทานศีล ๕

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะฯ (กล่าว ๓ หน)

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
กาเมสุ มิจฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
มุสาวาทา เวระมะณี สิขาปะทัง สะมาทิยามิฯ
สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สมาทิยามิ ฯ

คำอาราธนาพระปริตร (สวดมนต์)

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปริตตัง พรูถะ มังคะลังฯ

คำอาราธนาพระธรรม

(เทศน์ และสวดพระอภิธรรม)
พรัมมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ
กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ
สันตีธะ สัตตาปปะระชักขะชาติกา
เทเสตุ ธัมมัง อนุกัมปิมัง ปะชังฯ

คำถวายสังฆทาน (เพื่อตนเอง)

อิมานิ มะยัง ภัตเต ภัตตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

ข้าพแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายภัตตาหาร พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับภัตตาหาร พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วยตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายสังฆทาน (เพื่ออุทิศผู้ตาย)

อิมานิ มะยัง ภันเต มะตะกะภัตตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ มะตะกะภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มะตะกัสสะ จะ ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวาย ภัตรเพื่อผู้ตาย พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับภัตรเพื่อผู้ตาย พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ท่านผู้ล่วงลับไปแล้วด้วยตลอดกาลนาน เทอญฯ

การเขียนใบปวารณาถวายปัจจัย

ข้าพเจ้าขอน้อมถวายปัจจัย ๔ แก่พระคุณเจ้าเป็นมูลค่าเท่าราคา...............บาท ....สตางค์ ได้มอบไว้แก่ไวยาวัจกรของพระคุณเจ้าแล้ว หากพระคุณเจ้ามีความประสงค์จำนงหมายสิ่งใดอันควรแก่สมณบริโภค โปรดเรียกร้องได้จากไวยาวัจกรของพระคุณเจ้านั้น เทอญฯ

(ลงนาม)..ผู้ถวาย

..../.................../...................

คำถวายเทียนพรรษา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต เอตัง ปะทีปะยุคัง สะปะริวารัง เตมาสัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อิมัสสะมิง อาวาเส อุโปสะถาคาเร นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต อะยัง เตมาสัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ปะทีปะยุคัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเทียนคู่นี้ พร้อมกับของบริวาร ไว้ ณ โรงอุโบสถอาวาสนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชาตลอดพรรษา ขออานิสงฆ์แห่งการถวายคู่เทียน เพื่อเป็นพุทธบูชาตลอดพรรษานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายผ้าอาบน้ำฝน

อิมานิ มะยัง ภันเต วัสสิกะสาฏิกานิ ปะสะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุโน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ วัสสิกะสาฏิกานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวาย ผ้าอาบน้ำฝน พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับผ้าอาบน้ำฝน พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเครื่องเสบียงจำพรรษา

อิมานิ มะยัง ภันเต ตัณฑุลาทีนิ ปะริพพะยะวัตถูนิ สะปะริวารานิ อิมัสสะมิง อาวาเส เตมาสัง วัสสัง อุเปนตัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุโน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ตัณฑุลาทีนิ ปะริพพะยะวัตถูนิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

ข้าแก่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวาย เครื่องเสบียงมีข้าวสารเป็นต้น พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ผู้เข้าจำพรรษาตลอด ๓ เดือนในอาวาสนี้ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับเครื่องเสบียงมีข้าวสารเป็นต้น พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายสลากภัตร

เอตานิ มะยัง ภันเต สะลากะภัตตานิ สะปะริวารานิ อะสุกัฏฐาเน ฐะปิตานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโนชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ เอตานิ สะลากะภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย สลากภัตตาหาร พร้อมกับของบริวารซึ่งตั้งไว้ ณ ที่โน้นเหล่านั้น แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับสลากภัตตาหาร พร้อมกับของบริวารเหล่านั้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายผ้ากฐิน

อิมัง มะยัง ภันเต สะปะริวารัง กะฐินะจีวะระทุสสัง สังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต สังโฆ อิมัง สะปะริวารัง กะฐินะจีวะระทุสสัง ปะฏิคคัณหาตุ ปะฏิคคะเหตะวาจะ อิมินา จีวะระทุสเสนะ กะฐินัง อัตถะระตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าจีวรกฐิน พร้อมกับของบริวารนี้ แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ผ้าจีวรกฐิน พร้อมกับของบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ครั้นรับแล้ว จงกรานกฐิน ด้วยผ้าจีวรผืนนี้ เพื่อประโยชน์ เพื่อความ

สุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายผ้าป่า

อิมานิ มะยัง ภันเต ปังสุกูละจีวะรานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ปังสุกูละ จีวะรานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าบังสุกุลจีวร (ผ้าป่า) พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับผ้าบังสุกุลจีวร (ผ้าป่า) พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

ประมวลคำบูชา

คำนอบน้อมพระรัตนตรัย

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ฯ (กล่าว ๓ หน ทุกครั้ง)

(ข้าพเจ้าขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น)

คำบูชาพระรัตนตรัย

อิมินา สักกาเระนะ พุทธัง อภิปูชะยามิ
อิมินา สักกาเระนะ ธัมมัง อภิปูชะยามิ
อิมินา สักกาเระนะ สังฆัง อภิปูชะยามิ
(ข้าพเจ้า ขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระพุทธเจ้า ด้วยเครื่องสักการะนี้
ข้าพเจ้า ขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระธรรม ด้วยเครื่องสักการะนี้
ข้าพเจ้า ขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระสงฆ์ ด้วยเครื่องสักการะนี้)

คำระลึกถึงพระรัตนตรัยขณะกราบ

กราบครั้งที่ ๑ ขณะหมอบกราบระลึกว่า

พุทโธ เม นาโถ

พระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่ง ของข้าพเจ้า

กราบครั้งที่ ๒ ขณะหมอบกราบระลึกว่า

ธัมโม เม นาโถ

พระธรรม เป็นที่พึ่ง ของข้าพเจ้า

กราบครั้งที่ ๓ ขณะหมอบกราบระลึกว่า

สังโฆ เม นาโถ

พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง ของข้าพเจ้าฯ

คำบูชาข้าวพระพุทธ

อิมัง สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง สาลีนัง โภชะนัง สะอุทะกัง วะรัง พุทธัสสะ ปูเชมิฯ

(ข้าวสุกแห่งข้าวสาลี อันสมบูรณ์ด้วยแกงและกับข้าว พร้อมด้วยน้ำอันประเสริฐนี้ ข้าพเจ้าขอบูชาพระพุทธเจ้า)

คำลาข้าวพระพุทธ

เสสัง มังคะลัง ยาจามิฯ

(ข้าพเจ้าทูลขอส่วนที่เหลืออันเป็นมงคล)

คำบูชาข้าวพระภูมิ

อิมัง สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง สาลีนัง โภชะนัง สะอุทะกัง วะรัง ภุมมานัง ปูเชมิฯ

(ข้าวสุกแห่งข้าวสาลี อันสมบูรณ์ด้วยแกงและกับข้าว พร้อมด้วยน้ำอันประเสริฐนี้ ข้าพเจ้าขอบูชาแก่พระภูมิเจ้าที่)

คำลาข้าวพระภูมิ

เสสัง มังคะลัง ยาจามิฯ

ประมวลคำอธิษฐาน

คำอธิษฐานก่อนถวายทาน

สุทินนัง วะตะ เม ทานัง อาสะวักขะยาวะหัง โหตุ ฯ

ทานของเรา ให้ดีแล้วหนอ ขอจงเป็นเครื่องนำมา ซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะกิเลส ฯ

คำกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญ

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย ฯ

ขอส่วนบุญนี้ จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงมีความสุข ฯ

คำกล่าวบูชาลอยกระทง

อหัง อิมินา สักกาเรนะ อะสุกายะ นัมมะทายะ นะทิยา ปุลิเน ฐิตัง มุนิโน ปาทะ วะลัญชัง อภิปูชะยามิ อะยัง สักกาเรนะ มุนิโน ปาทะวะลัญชัสสะ ปูชายะ อนิสังโส มัยหัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งรอยพระพุทธบาทที่อยู่ ณ หาดทรายแม่น้ำนัมมทานทีโน้น ด้วยเครื่องสักการะบูชานี้ ขออานิสงส์แห่งการบูชาซึ่งรอยพระพุทธบาท ด้วยเครื่องสักการะบูชานี้ จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้า ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำอนุโมทนาส่วนบุญ

อิทัง ทินนะทานัง อะนุโมทามิ อิมัสเสวะ ภาคิสสัง ฯ

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาทานที่ท่านถวายแล้วนี้ ข้าพเจ้าขอมีส่วนแห่งบุญที่เกิดจากทานนี้ด้วย ฯ

คำอธิษฐานขณะไหว้พระรัตนตรัย

พุทธะสัง มังคะลัง โลเก เอตัง สะระณะมุตตะมัง

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ สัพพะโสตถี ภะวันตุ เม ฯ

(พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นมงคล ในโลก พระรัตนตรัยนี้ เป็นสรณะอย่างสูงสุด ด้วยการกล่าวความสัตย์นี้ ขอความปลอดภัยทุกประการ จงมีแก่ข้าพเจ้า)

คำอธิษฐานขณะไหว้พระเจดีย์

เอตัง สัมพุทธะเจติยัง อะหัง วันทามิ ทูระโต

(ข้าพเจ้าขอนอบน้อม พระสัมพุทธเจดีย์นั้นแต่ที่ไกล ด้วยอานุภาพแห่งการนอบน้อมพระสัมพุทธเจดีย์นั้น ขอความปลอดภัย จงมีแก่ข้าพเจ้า ในกาลทุกเมื่อ เทอญ)

คำอธิษฐานขณะไหว้พระสงฆ์

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง สังโฆ เม สะระณัง วัง

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โสตถิ เม โหตุ สัพพะทา ฯ

(สรณะอย่างอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระสงฆ์เป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า ด้วยการกล่าวความสัตย์นี้ ขอความปลอดภัย จงมีแก่ข้าพเจ้าในกาลทุกเมื่อ เทอญ)

คำอวยพรคู่บ่าวสาว

อิทัง สังขาสิญจิตัง พุทธะมันโตทะกัง วิยะ สังสัฏฐา อะเภชชา โหถะ ฯ

ขอให้เธอทั้งสอง จงรักใคร่กลมเกลียวกันไม่แตกแยกกัน ดุจน้ำพระพุทธมนต์ที่ไหลหลั่งจากสังข์นี้ เทอญ ฯ

คำขอขมาศพ

กายะกัมมัง วะจีกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมัง โหตุ ฯ

ข้าพเจ้าได้ล่วงเกินต่อท่าน ทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี ทางใจก็ดี ขอท่านจงอโหสิกรรมให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด ฯ

คำพิจารณาขณะรดน้ำศพ

อิทัง มะตะกะสะรีรัง อาสิญจิโตทะกัง วิยะอะโหสิกัมมัง ฯ

(ร่างกายที่ตายแล้วนี้ ย่อมเป็นอโหสิกรรม ไม่มีโทษ เหมือนน้ำที่รดแล้วฉะนั้น)

คำพิจารณาขณะเผาศพ

อะยัมปิ โข เม กาโย เอวังธัมโม เอวังอะนะตีโต ฯ

ร่างกายของเราแม้นี้แล ย่อมมีความตายเป็นธรรมดาอย่างนี้ มีปรกติเป็นอย่างนี้ไม่ล่วงพ้นความตายอย่างนี้ไปได้ ฯ

คำอธิษฐานขณะไหว้ศพ "ขอจงไปสู่สุคติ ๆ เถิด"

คำสวดมนต์ก่อนนอน

บทนอบน้อมพระรัตนตรัย

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุธธัสสะ ฯ
(กล่าว ๓ หน)

คำกล่าวบูชาพระรัตนตรัย

อิมินา สักการะนะ พุทธัง อภิปูชะยามิ
อิมินา สักการะนะ ธัมมัง อภิปูชะยามิ
อิมินา สักการะนะ สังฆัง อะภิปูชะยามิ ฯ

คำระลึกถึงพระรัตนตรัยขณะกราบ

กราบครั้งที่ ๑ ขณะหมอบกราบระลึกว่า
พุทโธ เม นาโถ พระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า
กราบครั้งที่ ๒ ขณะหมอบกราบระลึกว่า
ธัมโม เม นาโถ พระธรรม เป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า
กราบครั้งที่ ๓ ขณะหมอบกราบระลึกว่า
สังโฆ เม นาโถ พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า ฯ

บทพระไตรสรณคมน์

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิฯ

บทสรรเสริญพระพุทธคุณ

อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู อนุตตะโร ปุริสะทัมมะ สาระถิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติฯ

บทสรรเสริญพระธรรมคุณ

สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติฯ

บทสรรเสริญพระสังฆคุณ

สุปฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อุชุปฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลีกะระณีโย อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติฯ

คำแผ่เมตตาก่อนอน

อะหัง สุขิโต โหมิ นิททุกโข อะเวโร อัพยาปัชโฌ อะนีโฆ สุขี อัตตานัง ปะริหะรามิฯ

ข้อข้าพเจ้าจงถึงความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีความคับแค้นใจ จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งปวง เถิดฯ

ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงถือความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีความคับแค้นใจ จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งปวง เถิดฯ

คาถาเสกหมอนก่อนนอน

ท่านบูรพาจารย์สอนไว้ว่า ก่อนนอน ถ้าได้กล่าวคาถาเสกหมอนก่อนนอน จะทำให้เกิดความรู้สึกตัวตื่นขึ้น ก่อนเวลาที่จะมีภัยอันตรายเกิดขึ้น เช่น จะตกใจตื่นก่อนเมื่อจะมีขโมยขึ้นบ้านเรือนเป็นต้น พึงเสกด้วยคาถา ว่าดังนี้ :–

ฆะเฏสิ ฆะเฏสิ กิงการะณา ฆะเฏสิ อะหังปิ ตัง ชานามิ ชานามิ ฯ

เมื่อกล่าวคาถานี้จบ ๓ ครั้งแล้ว พึงใช้มือขวาตบหมอนเพียงเบาๆ ๓ ครั้ง แล้วจึงนอน ย่อมปรากฏผลดีอย่างน่าอัศจรรย์ฯ

คำภาวนาขณะเกิดความหวาดกลัว

ก่อนจะไปทำธุระกิจที่สำคัญก็ดี ก่อนจะเข้าพบขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ก็ดี ขณะเกิดความหวาดเสียว เกิดความกลัวก็ดี พึงภาวนาคาถานี้ว่า

"สัมมา อะระหัง"

ภาวนาอย่างน้อย ๓ ครั้ง หรือภาวนาอยู่เรื่อยๆ ไป จะทำให้เกิดความสำเร็จสมความประสงค์ จะทำให้เกิดความปลอดภัย หายความหวาดเสียว หายความหวาดกลัว ได้อย่างน่าอัศจรรย์แล ฯ

รายนามท่านผู้เป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมถวาย
ท่านพระครูจันทรโศภน (นาค จนฺสโร)

วันที่ ๑๓	พฤษภาคม	๒๓	พระอาจารย์ศิริ สิริปุณโณ	เจ้าภาพ
๑๔	,,	,,	คณะสงฆ์วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๑๕	,,	,,	ภิกษุ–สามเณร วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๑๖	,,	,,	คุณแสร์–คุณเสม–คุณสำราญ น้อยอิ่ม	,,
๑๗	,,	,,	พระครูอภัยพิริยกิจ (วัดอภัยทายาราม)	,,
๑๘	,,	,,	คณะรถเมล์เล็กมิตรสัมพันธ์	,,
๑๙	,,	,	คณะครูโรงเรียมวัดทัศนารุณสุนริการาม	,,
๒๐	,,	,,	ครอบครัว โภคศิริ	,,
๒๑	,,	,,	คุณมณี–คุณเล็ก เผือดโพธิ์	,,
๒๒	,,	,,	ภิกษุ–สามเณร วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๒๓	,,	,,	ตระกูล จันทร์ปลั่ง	,,
๒๔	,,	,,	ชมรมพัฒนาสวนหย่อมน้ำพุดินแดง	,,
๒๕	,,	,,	ชาวตลาดพญาไท	,,
๒๖	,,	,,	สมาคมฌาปนกิจศพสงเคราะห์ศรีดินแดง	,,
๒๗	,,	,,	มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง	,,
๒๘	,,	,,	พี่น้อง ตระกูลจ้อยกลัด	,,
๒๙	,,	,,	คุณโอภาส ทรงเวชเกษม	,,
๓๐	,,	,,	คณะกรรมการวัดห้วยขวาง	,,
๓๑	,,	,,	คุณโยมผ่อง แตงแก้ว	,,
วันที่ ๑	มิถุนายน	๒๓	คณะศิษย์วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๒	,,	,,	คุณโยมเจือ–คุณโยมเล็ก กลัดเข็ม	,,
๓	,,	,,	คุณประยุทธ–คุณสมศรี ไทยวุฒิพงศ์	,,

วันที่ ๔	มิถุนายน	๒๓	ตลาดศรีดินแดง	เจ้าภาพ
๕	,,	,,	คณะเจ้าหน้าที่สนามกีฬาแห่งชาติ	,,
๖	,,	,,	คุณบุญยัง โพธิ์เชย และลูก ๆ หลาน ๆ	,,
๗	,,	,,	คุณโยมวรรณา–คุณเพทาย ศูนย์กลางเทวา	,,
๘	,,	,,	คุณวรรณา พงษ์บุญคุ้มลาภ	,,
๙	,,	,,	คุณจำรัส จำปาน้อย	,,
๑๐	,,	,,	สมาคมพุทธไตยบีฎก (ศาลเจ้าพ่อเห้งเจีย)	,,
๑๑	,,	,,	คุณลั้ง–คุณลัดดาวัลย์–คุณเอ๊ด ประเสริฐศิลป์	,,
๑๒	,,	,,	ร้านอาตี๋ หลายเจริญโชคชัย	,,
๑๓	,,	,,	คณะ ร. ๑ พัน ๑ ร.อ. (จ.ส.อ. แจ่ม สุภีธาร)	,,
๑๔	,,	,,	คุณโยมอนงค์ จำรูญทัต	,,
๑๕	,,	,,	คุณสุดจิตต์ บุณยทัต	,,
๑๖	,,	,,	คุณโยมเขียน จรรยาวงศ์ คุณโต๊ะ ผลคำสุข	,,
๑๗	,,	,,	ข้าหลวงมหาดเล็กวังสวนผักกาด	,,
๑๘	,,	,,	พระอำพรรณ ปสนฺโน	,,
๑๙	,,	,,	สมาคมพุทธกิจสงเคราะห์	,,
๒๐	,,	,,	ร้านอึ้งไท้เส็ง (เสาชิงช้า)	,,
๒๑	,,	,,	คณะ เอน.เอส. สินค้าขาเข้า	,,
๒๒	,,	,,	พระสมชัย กนฺตาจาโร	,,
๒๖	,,	,,	คุณโยมสาย–คุณโยมม้วน–คุณเหม บุญอยู่	,,
๒๗	,,	,,	คุณโยมเอี่ยงชี แซ่ลิ้ม และลูก ๆ หลาน ๆ	,,
๒๘	,,	,,	คุณแนบ–คุณบังอร–อรนุช–อรอนงค์ อารีย์วงศ์	,,
๒๙	,,	,,	ร้านซุปเปอร์โซนิค	,,
๓๐	,,	,,	พระราชกิตติเวที เจ้าคณะเขตดุสิตพร้อมด้วยญาติ ซอยราชครู	,,

วันที่ ๑	กรกฎาคม	๒๓	พระมหาสมบุญ สิทฺธิญาโณ	
			พระมหาบรรทม ฐิตปญฺโญ	เจ้าภาพ
๒	,,	,,	คณะเจ้าหน้าที่ฌาปนสถานวัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๕	,,	,,	พระอาจารย์พิน อนุสฺทโธ และครอบครัวคุ้มเสนียด	,,
๖	,,	,,	คุณเพิ่มศักดิ์–คุณสมพร เกตุเหล็ก	,,
๗	,,	,,	คณะสงฆ์วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๘	,,	,,	คุณโยมสมพงษ์–คุณโยมสงวน บัวนิ่ม	,,
๙	,,	,,	พี่น้องตระกูลจันทร์นฺภู่	,,
๑๐	,,	,,	คุณสอน–คุณฉวีวรรณ ม่วงงาม	,,
๑๑	,,	,,	คุณประสพ สุทธิโอฬาร	,,
๑๒	,,	,,	พระครูปลัดบุญช่วย ปภากโร	,,
๑๓	,,	,,	คุณกิมลั้ง–คุณลัดดาวัลย์–คุณแอ๊ด ประเสริฐศิลป์	,,
๑๔	,,	,,	คณะสงฆ์วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๑๖	,,	,,	คุณโยมมาลัย เอี่ยมพ่วง	,,
๑๗	,,	,,	คุณสุพรรณ กาญจนสุธรรม	,,
๑๙	,,	,,	ชมรมดินแดง	,,
๒๐	,,	,,	คุณสมนึก ดีนก และเพื่อน ๆ	,,
๒๖	,,	,,	คุณประจักษ์ ช้างเนียม	,,
๒๗	,,	,,	คุณอนงค์ พิมพวัฒน์ คุณเสงี่ยม เรืองรุจิระ	,,
วันที่ ๑	สิงหาคม	๒๓	คุณจำลอง–คุณลำเจียก เพิ่มมงคล	,,
๓	,,	,,	พระสายัญ อุตฺตมสาโร	,,
๔	,,	,,	คุณสุพล เฉลิมศักดิ์วัฒนา	,,
๕	,,	,,	พระประสงค์ จ้อยกลัด	,,
๖	,,	,,	คุณมารุต บุนนาค	,,
๗	,,	,,	คุณโยมสาคร ฉิมท้วม และลูก ๆ	,,
๑๐	,,	,,	คุณโยมเจริญ–คุณตึ่ง แจ้งแสงอรุณ	,,
๑๔	,,	,,	คุณยุพา (ติ๋ม) ม่วงน้อยเจริญ	,,

วันที่ ๑๕	,,	,,	พระนวกะ ปี ๒๓	เจ้าภาพ
๑๖	,,	,,	คุณจำเนียน-คุณกระจ่าง ช้างเนียม	,,
๑๗	,,	,,	คณะสงฆ์วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๑๘	,,	,,	คุณสุชาติ จ้อยกลัด	,,
๑๙	,,	,,	คุณอ๊อด–คุณพิชัย มงคลเจริญ	,,
๒๐	,,	,,	คุณศิริลักษณ์ พันธ์ทา	,,
๒๓	,,	,,	พล.ต.ต. สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์	,,
๒๔	,,	,,	คุณตุ๊ กลับกังวาล	,,
๓๑	,,	,,	คุณโยมบุญเรือง ปานประสงค์	,,
วันที่ ๓ กันยายน		๒๓	คุณสมบุญ จ้อยกลัด	,,
๖	,,	,,	พระอาจารย์แก้ว ธมฺมสรโณ	,,
๑๗	,,	,,	คุณโยมมาลัย เอี่ยมพ่วง	,,
๒๔	,,	,,	พระภิกษุ–สามเณร วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
วันที่ ๒๔ ตุลาคม		๒๓	อุบาสก–อุบาสิกา วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๒๕	,,	,,	คณะศิษย์ชาวสมุทรสาคร	,,
วันที่ ๑,๗,๑๕,๒๒,๓๐,			พฤศจิกายน ๒๓ คณะสงฆ์วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
วันที่ ๗, ๑๕, ๒๒, ๓๐			ธันวาคม ๒๓ คณะสงฆ์วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
วันที่ ๕ มกราคม		๒๔	คณะสงฆ์วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๑๓, ๒๐	,,	,,	พระมหาบรรทม ฐิตปญฺโญ	,,
๒๘	,,	,,	คณะสงฆ์วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
วันที่ ๔ กุมภาพันธ์		๒๔	คณะสงฆ์วัดทัศนารุณสุนทริการาม	,,
๑๒	,,	,,	คุณโยมบ้านศรีมาจันทร์	,,
๒๗	,,	,,	ครอบครัวชูเกิด	,,

สรุปรายรับ รายจ่าย ในการบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม ศพหลวงพ่อพระครูจันทรโศภน ตั้งแต่วันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ถึงวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔ ดังนี้

รวมรายรับ	๒๒๖,๕๕๐.๗๕	บาท
รวมรายจ่าย	๑๕๓,๘๙๐.๒๕	บาท
คงเหลือ	๗๒,๖๖๐.๕๐	บาท

